

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Dizgi-Mizanpaj: CİNAS

Kapak: CİNAS

Baskı, Kapak Baskı: KALKAN MATBAASI

1. Baskı: Mart'05

ISBN

975-7138-90-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Rüzgarlı Cad. Rüzgarlı İşhanı No:2 Kat: 5 Ulus/ANKARA

Tel: (0 312) 310 08 60 pbx • Fax: (0 312) 311 47 89

Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcrr@fcr.com.tr

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
PUTLAR

İbnü'l Kelbî - Mihail Nuayma

Çevirenler:
Erdinç Doğru - Kemal Çelik

Ankara - 2005

İÇİNDEKİLER

İBNU'L-KELBÎ VE KİTÂBU'L-ASNÂM HAKKINDA	7
PUTLAR KİTABI	17
SUVA	20
VEDD	20
YAĞUS	21
YEUK	21
NESR	21
RIAM	22
MENAT	23
LAT	25
UZZÂ	26
HUBEL	35
İSAF VE NAİLE	36
RUDA	38
MENAF	39
ENSÂB - ASNÂM - EVSÂM	41
CİN	42
ZU'L-HALASA	42
SA'D	45

ZU'L-KEFFEYN	46
ZU'S-ŞARÂ	46
NUHM	46
ÂİM	47
SUAYR	47
ENSÂB	48
UMYÂNİS	50
NECRÂN KÂBE'Sİ	50
İYAD'IN KÂBE'Sİ	50
EL-KALİS	51
EL-UKAYSİR	52
FELS	54
PUTPERESTLİĞİN BAŞLANGICI	57
EL-YA'BÛB	64
BACER	64
ÇAĞDAŞ PUTLAR	65
SERVET (PARA) PUTU	69
GÜÇ PUTU	72
İKTİDAR (OTORİTE) PUTU	75
KAMUOYU PUTU	78
IRKÇILIK PUTU	81
MEDYA PUTU	85
BİLİM PUTU	88

Muhteme
bî'nin tam
bî'dir. Küny
meşhur olm

Hicretin
lerin hükün
merkezi bul
olan bu iki
tünlüklerini
lu daha ço
ken; Basra
ve çabasını

"Kitâbu'l
zekası, çalış
önde gelen

Ibnu'l-K
babasından
biri, değerli
b. Bişr'dir. l

İBNU'L-KELBÎ VE KÎTÂBU'L-ASNÂM HAKKINDA

Muhtemelen Hicrî 120/738 yılında Kûfe'de doğan İbnu'l Kelbî'nin tam adı Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib b. Bişr el-Kelbî'dir. Kûnyesi, Ebu'l Munzir olan yazar İbnu'l Kelbî lakabıyla meşhur olmuştur.

Hicretin ikinci ve üçüncü yüzyıllarına denk gelen ve Abbasi-lerin hüküm sürdüğü bu dönemde, Irak'ta ün salmış iki ilim merkezi bulunmaktaydı. Birbirleri ile devamlı üstünlük yarışında olan bu iki rakip ilim merkezi, Kûfe ve Basra idi. Birbirlerine üstünlüklerini kabul ettirmeye çalışan bu iki merkezden Kûfe okulu daha çok araştırmayı ön plana çıkarıp o konuda yoğunlaşırken; Basra okulu teorik konularla uğraşüyor ve bütün gayretini ve çabasını bu yönde harcıyordu.

"Kitâbu'l-Asnâm-Putlar Kitabı" nın yazarı İbnu'l-Kelbî, keskin zekası, çalışma azmi ve derin bilgisi ile Kûfe filoloji okulunun en önde gelen mensuplarından biri olmayı hak etmişti.

İbnu'l-Kelbî, ilk ilmî bilgilerini doğduğu şehir olan Kûfe'de, babasından almıştır. Babası devrinin en seçkin şahsiyetlerinden biri, değerli bir alim ve hadis bilgini olan Muhammed b. es-Sâib b. Bişr'dir. Daha sonra Halife b. Hayyât, Muhammed b. Sa'd, Mu-

hammed b. Abi's-Sari ve Muhammed b. Habîb gibi değerli birçok alim ve hadisçinin yanında eğitim görmüş ve zengin bilgisini bu alimlerin yanında elde etmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi keskin bir zekâyı ve bitip tükenmeyen bir çalışma azmine sahipti. Bu özellik ve yetenekleri sayesinde soybilim ve eski Arabistan tarihi hakkında devrinin tartışılmaz otoritesi oldu. Bu konularda daima onun görüşlerine başvurulurdu.

İbnu'l-Kelbî, daha sonra Bağdat'a gitti. Burada çok önemli ve faydalı eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulundu. Bu sırada şöhreti iyice yayıldı. Yine bu dönemde derin bilgisi sayesinde Abbasi Halifesi Mehdi Billâh'ın yanında büyük bir itibara ve servete ulaştı. Hicri 204/819, bir diğer rivayete göre ise Hicri 206/821 yılında 85 yaşlarında iken Kûfe'de vefat etti.

İbn Sa'd, et-Taberi, Câhiz, el-Mesûdî, Belâzûrî, İbn Dureyd, Ebû'l-Ferec el-İsfehânî, Yakût el-Hamevî, Abdulkâdir el-Bağdadî, Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm gibi birçok alim, önemli eserlerine el-Kelbî'den pek çok alıntı yapmışlardır.

İbnu'l-Kelbî, çok titiz ve dikkatli bir hadis ravisi idi.. Bu titizliği ve dikkati sayesinde, "güvenilir hadisçi" diye meşhur olmuştu. Bizzat kendisi işitmedikçe hiçbir şey nakletmezdi. Bilmediği konularda şöyle derdi:

"Ben bunu bilmiyorum", "Bunun hakkında hiç birşey işitmedim."

Bütün bunlara rağmen, hadis alimleri içerisinde İbnu'l-Kelbî'ye karşı olan ve onda güvenilir bir hadis ravisinden beklenen kalitenin olmadığını söyleyenler de vardır. Sünnilerin bazılarına göre el-Kelbî tutucu bir Şii idi. es-Sam'anî, el-Kelbî'nin, sağlam dayanaktan yoksun, aslı astarı olmayan haberlerle acaib ve garib şeyleri anlattığını söylemektedir. Ahmed b. Hanbel de onun hakkında olumlu düşüncelere sahip değildir.

Fakat mezhebî taassuplar ve tarafgir düşünceler dikkate alınmazsa İbnu'l-Kelbî dikkatli bir hadisçi sayılır. Hadis rivayeti ile ilgili olarak söylediği şu söz onun bu konudaki titizliğini ve bu ko-

nuyu ne kadar önemseydiğini göstermesi açısından önemlidir. Kendisi hadis rivayeti konusunda;

"Hadiste isnad, giyimde kumaşın kalitesi gibidir." derdi.

İbnu'l-Kelbî'ye ait 150 civarında eser olduğu değişik kaynaklarda bildirilmektedir. İbnu'n-Nedim bu eserleri Kitâbu'l-Fihrist'inde belirtmektedir. Bu eserlerin bazıları şunlardır;

1- Kitâbu'l- Asnâm 2- Cemheretu'n-Neseb 3- Ensâbu'l-Hayl 4- Mesâlibu'l- Arab (Kitâbu'l-Mesâlib) 5- Ahbâru Bekr ve Taglib 6- Nesebu Me'ad ve'l-Yemeni'l-Kebîr 7- Kasîdetu'n-Nezir 8- Kitâbu İftirâkı Vuldi Nizâr 9- Kitâbu'l-Kulab 10- Kitâbu's-Suyûf 11-el-Emsâl 12- Ahbâru Mecnûn 13- Fütûhu's-Şâm 14- Kitâbu İftirâkı'l-Arab 15- Kitâbu Ensâbi'l-Buldân 16- Mesâlibu's-Sahâbe 17- Kitâbu'l-Hire 18- Kitâbu İbtidâi'l-Ginâ ve'l-İdan 19- Kitâbu'l-Cemel 20- Kitâbu Ahbâri Sıffin 21- Kitâbu'l-Elkâb 22- Kitâbu Esvâkı'l-Arab 23- Kitâbu'l-Lübâb

Arapların İslamdan önceki ve sonraki tarihleri, savaşları, zaferleri, yenilgileri, soyları, diri diri gömülen kızlar, şiir ve şairler, olaylar ve gece sohbetleri, kısaca Arab toplumunun yaşantısı bu kitapların konularını oluşturmaktadır. Fakat ne yazık ki bu kitapların tamamı zaman içerisinde kaybolup gitmiştir.

Çağımızda el-Kelbî'nin kitaplarını bulup gün yüzüne çıkaran ve onların tanınmasını sağlayan kişi Mısır'lı alim Zeki Paşa'dır. Zeki Paşa, İbnu'l-Kelbî'ye ait eserleri bulabilmek için Mısır'da, İstanbul'da ve Avrupa'da bulunan kütüphanelerin bir çoğunu gezip dolaşmış oralarda araştırmalar yapmış fakat bu araştırma ve gayretlerinin sonucunda sadece üç adet küçük kitap bulabilmiştir. Bu kitaplar, hacimce küçük olmasına rağmen çok değerli bilgiler içermekte ve çağın yaşantısına bir çok yönden ışık tutmaktadır. Bu üç kitap şunlardır;

1- Cemheretu'n-Neseb (Neseb Koleksiyonu) kitabı: Maalesef bu kitabın sadece bir bölümü bulunabilmiştir. Tamamı mevcut olmamasına rağmen İbnu'l-Kelbî'nin adını ebedileştirmiştir. Kitap, Arapların soy kütüklerine ait en eski ve en orijinal eserler-

den biridir. Bütün nesep-soy, tarih, tabakat yazar ve araştırmacılarının başvurdukları en eski ve temel bir kaynaktır.

2- Kitâbu'l-Ensâbu'l-Hayl (At Soyuları Kitabı): Özellikle Cahiliye dönemindeki meşhur atlar hakkında bilgiler verir. Bu atlar için söylenmiş şiirleri ve hikâyeleri ihtiva eden tarihî ve edebî bir eserdir. Konusunda yazılan eserlerin ilki olma özelliğini de taşımaktadır.

3- Kitâbu'l-Asnâm (Putlar Kitabı) : Çevirisini sunduğumuz bu kitap da bize, Arapların Cahiliye çağındaki dini yaşantıları ve putları hakkında bilgi verir. Cahiliye devri putları hakkındaki en eski müstakil eserdir.

Cahiliye devrinde Arapların dini yaşantısı, temelde putperestlik üzerine kuruludur. Putperestliği o kadar basitleştirmişlerdir ki onların putsuz olması mümkün değildir denilse yeridir. Çünkü hiçbir şey bulamadıkları zaman herhangi bir taşı, bir kayayı, bir ağacı put edinip ona saygı göstermekte ve ibadet edebilmektedirler. Bunun yanı sıra, atalara ve kahramanlara tapma, belirli ağaçlara ya da taşlara tapma, heykellere tapma, yıldızlara ve cinlere tapma ile bunlara ait dini tören ve gelenekler bu toplumun dinî yaşantısını oluşturmaktadır. Arapların bu inanç ve geleneklerini, ilişki içerisinde oldukları diğer milletlerden ve toplumlardan aldıkları söylenebilir. Özellikle Güney Arabistan toplumlarının etkisi altında kaldıkları görülmektedir.

Kâbe'de bulunan Haceru'l-Esved ve Sa'd, Putlar Kitabı'nda taşlara ve kayalara tapınmanın bir örneği olarak verilmektedir.

Kahramanlara ve atalara tapmaya ise; Isaf ve Naile, Zu'l-Halasa, Fels, Lat örnek olarak gösterilebilir.

Putlar Kitabı'nda Uzzâ ise, ağaca tapmanın bir örneğidir.

İslamî tebliğin ilk ve temel hedefi tevhit, yani insanların bir olan Allah (c.c.)'a katışıksız ve saf bir şekilde iman etmelerini sağlamaktır. Bunun için, insanların beyinlerindeki şirk düşünce ve inançları ile bunlara ait gelenek, görenek, hatıra ve izlerin kö-

künden silinmesi gerekiyordu. Bunu temin etmek için yapılacak ilk iş, putların yok edilmesi ve putperestlik inancının bir daha dirilmemek üzere ortadan kaldırılması olacaktı.

Bütün bunlar temin edildikten sonra ise, insanların eski dinî inanç ve geleneklerine geri dönmelerini engelleyecek tedbirler alınmalıydı. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır ve her an boş bulunup ayağı kayabilir. Hele hele Araplar gibi gelenek ve göreneklerini kolay kolay unutmayan bir toplumda bu çok daha kolay olabilirdi.

Bu ve bunun gibi endişelerden dolayı olmalıdır ki, Müslümanlar arasında uzunca bir süre eski Arap toplumunun tarihini, kültürünü, inançlarını ve putlarını araştırmaya kimse cesaret edememiştir. Müslümanlar arasında, eski inançlara ve putperestliğe dönüş tehlikesinin kalmadığı, böyle bir korkunun yersiz olduğu kanaati oluştuğundan sonra, eski Arapların yaşantıları, putperestlik inançları ve putları araştırılıp tetkik edilmeye başlanmıştır.

Müslümanların içerisinde eski Arap putperestliği ve Arap toplumunun eski yaşantısı ile ilgilenen ilk kişi, hicrî 151/768 yılında Bağdat'ta vefat eden İbn İshâk'tır. İbn İshâk ve ondan sonra pek çok kişi değişik kitap ve eserlerinde eski Arapların yaşantılarından, inançlarından, putlarından, gelenek ve göreneklerinden bahsetmişlerdir. Buna rağmen, Cahiliye devri putperestliği ve putları ile ilgili müstakil bir eser ortaya koyan olmamıştır. Yapılan bu çalışmalar ve elde edilen bilgiler, tarih kitaplarında, özellikle de Peygamber (S.A.V.)'in hayatını anlatan siyer ve megazi kitapları içerisinde yerini almıştır.

İbn İshâk'tan yaklaşık 55 yıl sonra vefat eden İbnu'l-Kelbî, Kitâbu'l-Asnâm (Putlar Kitabı) ile Cahiliye devri Arap putları ve putperestliği hakkında müstakil bir eser ortaya koyan ilk kişi olmuştur.

Bu konu ile ilgili olarak daha sonra yapılan çalışmaların hemen hepsi ortadan kaybolmuştur. Ancak Kitâbu'l-Asnâm (Putlar Kitabı) günümüze kadar ulaşabilmiştir. Herhalde bunda, kitabın

uzun yıllar boyunca değişik okullarda ders kitabı olarak okutulmasının katkısı büyüktür. Ayrıca kitabın bir çok nüshasının çıkartılmış olduğunu ve kitaba pek çok şerh yazıldığını da unutmamak gerekmektedir.

Kitâbu'l-Asnâm (Putlar Kitabı) bize, putperestlik inancının başlangıcı ve değişik zaman dilimlerindeki görüntüsü ve uygulanışı ile, Arabistan topraklarına ve Arap toplumuna putperestliğin girişi hakkında bilgiler verir. Kitap, Arap toplumuna putları ve putperestliği getiren ilk kişinin Amr b. Luhayy olduğunu iki değişik rivayetle anlatır. Bu bilgi, bütün kaynaklarca ittifakla kabul edilmektedir.

Ayrıca Putlar Kitabı'nda putperest Arap'ların, putları ve put gibi saygı gösterdikleri yapıları, ibadet şekilleri ve putlarını nasıl yüceltip saygı gösterdikleri etkili bir şekilde tasvir edilir. Nihayet putların nasıl yıkılıp yok edildikleri anlatılır. Bu bilgiler eski Arap şiirleri ve Kur'an ayetleriyle desteklenerek canlı bir şekilde sunulmaktadır.

Putlar Kitabı'nın son bölümünde (Putperestliğin Başlangıcı), insanların iyi niyetle diktikleri put ya da heykellerin veya başka şeylerin zaman içerisinde nasıl kutsallık kazandıkları ve insanların onlara ibadet ederek Allah (c.c.)'a ortak koşmaya başladıklarını anlatılır. Herhalde kitabın ana fikri de bu olsa gerektir.

Kitâbu'l-Asnâm, kitabı rivayet edenlerden oluşan raviler zinciri ile başlamaktadır. Bu raviler zinciri Ibnu'l-Kelbî'ye kadar ulaşır. Kitapta raviler zincirinden sonra Arabistan topraklarında putperestliğin başlangıcının anlatıldığı bir giriş bölümü bulunmaktadır. Bu bölümün ardından putlar birer birer anlatılmış ve ibadet şekillerine değinilmiştir. Bazen bir put hakkında farklı yerlerde ve farklı şekillerde bilgiler verilmişse de biz bu gibi yerleri birleştirerek vermeyi daha uygun bulduk. Daha sonraki bölümde putperestliğin yeryüzünde ilk başlangıcı ve geçirdiği süreç anlatılmaktadır. Bu arada "Sanem", "Vesen" ve "Ensab" in neler olduklarına da kısaca değinilmektedir.

Putlar Kitabı'nda konular, ara başlıklar konulmadan anlatılmaktadır. Biz, konuların ara başlıklarla birbirinden ayrılmasının kitabı daha anlaşılır hâle getireceği düşüncesiyle her putun ya da konunun anlatıldığı bölüme o put ismini veya konu adını başlık olarak koyduk. Bu sayede konuların iç içe girmesi önlenmiş oldu.

Kitap'ta yer verilen ayetlerden bazılarının konuyla ilgili bölümü alınmış diğer kısmına yer verilmemişti. Biz bu ayetlerin tamamını vermenin daha uygun olacağını düşünerek ayetlerin bütününe tercümemizde yer verdik. Ayrıca ayetten bahsedildiği hâlde ayetin bulunmadığı yerlere ilgili ayetleri yerleştirdik.

Kitap'ta "Putperestliğin Başlangıcı" bölümünün devamında bulunan "Fels" putuna ait bölümü, daha uygun olacağı düşüncesiyle "Putperestliğin Başlangıcı" bölümünün önüne aldık. Kitabın en sonundaki "el-Ya'bub" ve "Bacer" isimli putlara ait olan bölümü ise kitaba, daha sonra ilave yapıldığı için yerinde bırakmayı uygun gördük.

Dileğimiz, okuyucuya anlayabileceği ve sıkılmadan okuyabileceği bir kitap sunmaktır. Bu ve benzeri düşüncelerle, tercümede metnin dışına çıkılmamış ancak serbest çeviri yöntemi ile tercüme yapılmıştır. Aynı düşüncelerle, dipnotlardan ve parantezlerden mümkün olduğunca kaçınılmaya çalışılmıştır.

Son olarak, aşağıda kaynaklar bölümünde de verilen Sayın Beyza (Düşüngen) Bilgin'in çevirisi ile bizim çevirimiz karşılaştırılmış, şiir ve beyitlerin çevirisinde bize ışık tutması açısından aşağıdaki eserlerden faydalanılmıştır.

KAYNAKLAR:

- 1- Kitâbu'l-Asnâm (Putlar Kitabı)-Tercüme : Beyza DÜŞÜN-
GEN, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, ANKARA,
1969
- 2- Kitâbu'l-Asnâm (Putlar Kitabı)- Tercüme : Beyza (Düşün-
gen) BİLGİN, Pınar Yayınları, İSTANBUL, 2003
- 3- İslam Ansiklopedisi- Cilt 25, KELBİ,Ebu'l Kasım Maddesi,
Hazırlayan: Süleyman TULUCU, ANKARA,2002

İBNU'L

"Zeki Kütüphanes
rında şu notlar yazılı

"Ahmed b. Muham
zî'den, o da Ali b. el
bî'den rivayet etmiştir

"Şeyh Ebu'l-Huse
es-Sayrafi, Ebû Cafer
da Ebu Ubeydullâh
nî'den- Allah rahmet

El yazmasının ke
sonradan eklendiği a
yazmaktadır:

"**es-Secca**", atlar
lah'ın yanısıra ibade

Allah'ın Rasulü (S

"*Sadakalarımızı*
Becca'dan kurtardı

el-Becca, şöyle t
tılan kandan yapılar
larında onu yerlerd
mektedir. Çünkü; k
mektedir."

İBNU'L KELBİ KİTÂBU'L - ASNÂM
(PUTLAR KİTABI)

I

"Zeki Kütüphanesi"nde mevcut olan tek el yazmasının kenarında şu notlar yazılıdır:

"Ahmed b. Muhammedu'l-Cevheri, el-Hasan b. Uleyl el-Anezî'den, o da Ali b. el-Sabbah'tan , o da ondan yani Ibnu'l-Kelbî'den rivayet etmiştir."

"Şeyh Ebu'l-Huseyn el-Mubârek b. Abdu'l-Cabbâr b. Ahmed es-Sayrafî, Ebû Cafer Muhammed b. Ahmed b. Muslime'den, o da Ebu Ubeydullâh Muhammed b. İmrân b. Musâ el-Merzubânî'den- Allah rahmet eylesin- rivayet etmiştir."

II

El yazmasının kenarında, başka bir yazı stiliyle yazılan ve sonradan eklendiği anlaşılan bir bölüm daha vardır. Orada şöyle yazmaktadır:

"**es-Secca**", atlar veya atçılık demektir. "**es-Succa**" ise, Allah'ın yanısıra ibadet edilen bir puttu.

Allah'ın Rasulü (S.A.V.) şöyle demiştir:

"*Sadakalarınızı veriniz. Çünkü; Allah sizi es-Succa ve el-Becca'dan kurtardı, emin kıldı!*"

el-Becca, şöyle tefsir edilmiştir: el-Becca, damarı yararak akıtılan kandan yapılan bir yiyecektir. Eskiden Araplar kıtlık zamanlarında onu yerlerdi. Kelime: "becc", "yarmak" kökünden gelmektedir. Çünkü; kanı akıtabilmek için damarı yarmak gerekmektedir."

el-Mubkem'den

PUTLAR KİTABI

İbn Cevâlikî diyordu ki:

Şeyh Ebû'l Huseyn el-Mubârek b. Abdu'l-Cebbâr b. Ahmed es-Sayrafî bize anlattı, ona okunurken ben dinliyordum.

Ebu Cafer Muhammed b. Ahmed b. el-Muslime 463 yılında bize anlattı,

Ebu Ubeydullah Muhammed b. İmrân b. Mûsa el-Merzubânî icazetli olarak bize anlattı,

Ebu Bekr Ahmed b. Muhammed b. Abdullah el-Cevherî bana anlattı,

Ebu Ali el-Hasan b. Uleyl el-Anezî bize anlattı,

Ebu'l-Hasan Ali b. es-Sabbâh b. el-Furât el-Kâtib bize anlattı,

Ben, Hişâm b. Muhammed el-Kelbî'ye 201 yılında okudum.

Babam ve diğerleri bize anlatıyorlardı. Ben de onların anlatıklarının hepsini aynen yazdım.

Anlatılanlar şunlardı:

İbrahim'in oğlu İsmail (A.S.)'in Mekke'ye yerleştikten sonra pek çok çocuğu oldu. Bunlar Mekke'yi doldurdular ve Amâlikâlıları oradan çıkardılar. İsmail (A.S.)'in soyundan gelenler zamanla o kadar çoğaldılar ki; Mekke bölgesi kendilerine dar gelmeye başladı. Aralarında düşmanlıklar ve savaşlar çıktı. Bu savaşlarda galip gelenler diğerlerini oradan sürdüler. Topraklarından sürülenler ülkeye (Arabistan'ın diğer yerlerine) yayıldılar ve yeni geçim kaynakları aradılar.

Onları putlara ve taşlara ibadet etmeye yönelten sebep şu oldu:

Geçici bir süre için bile olsa Mekke'den ayrılmak isteyen bir kimse, yanına Mekke'den bir taş almaksızın oradan uzaklaşmazdı. Mekke dışına yolculuğa çıkan kimse hem Mekke'ye ve Kâbe'ye olan saygısını ve derin bağlılığını göstermek, hem de bu

bölgeye olan özlemini gidermek için yanında oraya ait bir taş götürürdü. Konakladıkları her yerde o taşı çıkarıp yere koyarlar ve tıpkı Kâbe'yi tavaf ettikleri gibi onun etrafında dönüp tavaf ederlerdi. Böylece hem Kâbe'ye ve Mekke'ye olan özlemlerini giderirler, hem de bunun kendilerine uğur getireceğini umarlardı. Aynı zamanda Kâbe'ye ve Mekke'ye olan saygıları ve tazimleri devam ediyordu: İbrahim ve İsmail (A.S.)'den öğrendikleri gibi Kâbe'yi haccediyorlar ve umre yapıyorlardı.

Bu davranışları onları, zamanla hoşlarına giden şeylere ibadet etmeye kadar götürdü. İbrahim ve İsmail (A.S.)'in mirası olan gerçek dinlerini unuttular, İbrahim ve İsmail (A.S.)'in dinini başka şeylerle karıştırarak değiştirdiler. Putlara tapmaya başladılar ve kendilerinden önceki milletlerin durumuna düştüler. Nuh (A.S.)'un kavminin taptıkları putları ve onların bu konudaki âdet ve ibadet şekillerini hatırladıkları kadarıyla yeniden ortaya çıkarmaya çalıştılar ve çıkardılar. Aralarında Kâbe'ye saygı göstermek ve çevresinde dönerek onu tavaf etmek, hacc ve umre yapmak, Arafat ve Müzdelife'de vakfe yapmak, kurban kesmek, hacc ve umre esnasında "lebbeyk" diye dua etmek gibi İbrahim ve İsmail (A.S.) döneminin dinî âdet ve geleneklerini devam ettirmeye çalışanlar da vardı. Fakat, bu inanç ve ibadetlere asıllarından olmadığı hâlde kendilerinden bir şeyler katıyorlardı.

Nizar kabilesi, "Lebbeyk Allahümme Lebbeyk" diye başlayan İhlal'leri (çağırış-telbiye) sırasında şöyle derdi:

"Emret Allah'ım! Emret!"

Emret! Senin hiçbir ortağın yoktur. Sadece bir tek ortağın vardır o da Sana aittir.

Ona da onun sahip olduklarına da Sen hükmedersin!

Telbiye ile Allah'ı birliyorlar, ilahlarını da O'na ortak koşuyorlardı. Fakat bununla birlikte o ilahlarının mülkiyetini de Allah'a veriyorlardı. Allah (c.c.), Nebi (S.A.V.)' sine şöyle diyordu:

*"Onların çoğu ortak koşmakla
câk ortak koşarak inanırlar-müşr"*

Yani Allah (c.c.), "Beni, Bana değil, ancak yarattıklarımdan birlerdi." buyuruyor.

Akk kabilesinin telbiyesi de:

Onlar, hacc için yola çıktıkları li adamı önlerine katarlardı. O şöyle derdi:

"Biz Akk Kabilesi'nden iki k"

Onların ardından Akk kabile

*"Akk kabilesi Sana boyun e
dır."*

İkinci defa haccetmemiz iç

Rabia kabilesi de hacca gitti tün şartlarını yerine getirirler, sonra ilk "nefr" de dağılırlar ve yi gerekli görmezlerdi.

İsmail (A.S.)'in getirdiği din ken, Saibe, Vasile, Bahire ve H sillere miras bırakan, Amr b. Amr el-Ezdî'dir ve Huzaa'nın l

Amr b. Luhayy'ın annesi is Mudad el-Curhumi'nin kızı Ka

el-Haris, Kâbe'nin işlerini büyüyünce, Kâbe'nin yönetin düştü ve aralarında çekişme fak yapıp Cürhüm ile savaştı Mekke topraklarının dışına ç ni ve yöneticiliğini üzerine al

Sonra şiddetli bir hastalığ

"Onların çoğu ortak koşmaksızın Allah'a iman etmez. (Ancak ortak koşarak inanırlar-müşriktirler.)" (12 Yusuf Suresi 106)

Yani Allah (c.c.), "Beni, Bana yarattığı şekliyle, hakiki olarak değil, ancak yarattıklarımdan birini Bana ortak koşarak birleştirdi." buyuruyor.

Akk kabilesinin telbiyesi de şöyle idi:

Onlar, hacc için yola çıktıklarında oğullarından iki siyah tenli adamı önlerine katarlardı. O ikisi kervanın önünde yürürken şöyle derdi:

"Biz Akk Kabilesi'nden iki kargayız."

Onların ardından Akk kabilesi şöyle derdi:

"Akk kabilesi Sana boyun eğmiştir. Senin Yemenli kullarındır."

İkinci defa haccetmemiz için bize mücadele et."

Rabia kabilesi de hacca gittiklerinde; haccın kendilerince bütün şartlarını yerine getirirler, durulacak yerlerde dururlar daha sonra ilk "nefr" de dağılırlar ve teşrikin sonuna kadar bekleme-yi gerekli görmezlerdi.

İsmail (A.S.)'in getirdiği dini, ilk defa değiştiren ve putları diken, Saibe, Vasile, Bahire ve Hâm'ı ortaya çıkaran ve sonraki nesillere miras bırakan, Amr b. Rabia'dır. O, Luhayy b. Harise b. Amr el-Ezdî'dir ve Huzaa'nın babasıdır.

Amr b. Luhayy'ın annesi ise, Amr b. Haris'in kızı Fuheyre'dir. Mudad el-Curhumi'nin kızı Kam'a olduğu da rivayet edilir.

el-Haris, Kâbe'nin işlerini idare eden kişi idi. Amr b. Luhayy büyüyünce, Kâbe'nin yönetimi konusunda onunla anlaşmazlığa düştü ve aralarında çekişme yaşandı. Amr, İsmailoğulları ile ittifak yapıp Cürhüm ile savaştı. Onları yendi ve Kâbe'den sürüp Mekke topraklarının dışına çıkardıktan sonra Kabe'nin bekçiliğini ve yöneticiliğini üzerine aldı.

Sonra şiddetli bir hastalığa yakalandı. Kendisine:

"Şam'da Belkâ yöresinde sıcak bir kaplıca/su kaynağı vardır, oraya gidersen şifa bulursun"dediler. Oraya gitti, o kaplıcada yıkandı ve iyileşti. Oradaki halkın putperest olduğunu ve putlara tapıklarını gördü.

Onlara: "Bunlar ve bu yaptığınız şeyler nedir?" diye sordu.

Onlar da: "Biz bunlar vasıtasıyla yağmur yağdırılmasını ve düşmanlarınıza karşı bize yardım edilmesini isteriz" diye cevap verdiler.

Onlardan, kendisine de vermelerini istedi, onlar da verdiler. Aldığı putlarla birlikte Mekke'ye döndü ve onları Kâbe'nin çevresine dikti.

SUVA

İsmailoğulları'ndan ve diğer insanlardan bazıları, İsmail'in getirip kendilerine tebliğ ettiği dini terk ettiklerinde, saygı gösterip ibadet ederek bağlandıkları putlara, kendi gelenek ve kültürlerinde var olan put isimlerini taktılar. Bu putlara ilk bağlanıp tapınanlar ve onları isimlendirenler Huzeyl ve Mudrike idi.

Onlar, Suva'yı kendilerine put edindiler. O put, Medine toprakları içerisinde bulunan Yanbuğ bölgesinde, Ruhat denilen yörede idi.

Lihyanoğulları bu putun bekçiliğini yapmaktaydı. Huzeyl'in şiirlerinde onunla yani Suva putu ile ilgili hiçbir şey işitmedim. Sadece Yemenli bir adamın şiirinde o puttan bahsedildiğini duydum.

VEDD

Kelb kabilesi de, Vedd'i put edindi. Bu put Dumâtu'l-Cendel bölgesinde bulunuyordu. Şairin biri bir şiirinde bu putdan şöyle bahsetmektedir:

"Yaşa, varol Vedd! Bundan sonra bize helal değildir,

Kadınlarla oynayıp aldı."

YAĞUS

Mezhec kabilesi ve
Bu put hakkında bir şair

"Yağus yürüttü bize

Saldırdık onlara, t

YEUK

Heyvan kabilesi, Y
ler.

Bu put, San'a ile M
de olan ve Heyvan de

Hemdân veya baş
edilen isimleri kendil
madığım gibi, onları
hangi bir şiirine de ra
ların San'a'ya yakın o
rıdır. Tahmin ediyon
hudiliği din olarak se

NESR

Himyerlilerin ker

Onlar, Belhaa de
gösterip onu yüce b
hangi birisinin onur
onların veya başka A
rastlamadım. Bunun
putlara tapmayı bir
diliği din olarak seç

Kadınlarla oynayıp vakit geçirmek. Şüphesiz din, işi ciddiye aldı."

YAĞUS

Mezhec kabilesi ve Cüreş halkı da Yağus'u put olarak seçtiler. Bu put hakkında bir şair şöyle demektedir:

*"Yağus yürüttü bizi murada doğru,
Saldırdık onlara, tanyeri ağarmadan!"*

YEUK

Heyvan kabilesi, Yeuk'u kendilerine put olarak benimsediler.

Bu put, San'a ile Mekke arasında, San'a'ya iki günlük mesafede olan ve Heyvan denilen bir köyde dikili idi.

Hemdân veya başka Arapların onun ismini ya da ona izafe edilen isimleri kendileri veya çocukları için kullandıklarını duymadığım gibi, onların ya da başkalarının ondan bahseden herhangi bir şiirine de rastlamadım. Kanaatimce bunun sebebi, onların San'a'ya yakın oldukları için Himyerlilerle karışmış olmalarıdır. Tahmin ediyorum ki onlar Zû Nuvâs'la aynı zamanda Yahudiliği din olarak seçmiş ve topluca bu dine girmişlerdir.

NESR

Himyerlilerin kendileri için seçtikleri put ise, Nesr putu idi.

Onlar, Belhaa denilen bölgede bulunan Nesr putuna saygı gösterip onu yüce bilirler ve ona taparlardı. Himyerliler'den herhangi birisinin onunla isimlendirildiğini işitmedim. Aynı şekilde onların veya başka Arapların şiirlerinde ondan bahsettiklerine de rastlamadım. Bunun sebebi, Himyerlilerin, Tubba zamanında putlara tapmayı bırakıp putperestlik inancını reddederek Yahudiliği din olarak seçmiş olmalarıdır.

RİAM

Aynı şekilde Himyerlilerin, San'a'da Riam denilen başka bir tapınakları daha vardı. Onu yüce bilip saygı gösterirler ve kurbanlarını onun yanında keserlerdi.

Tapınağın içinden sesler ve konuşmalar işitildiği rivayet edilir. Himyer Kralı Tubba, Irak'a yaptığı bir sefer sırasında iki hahamla arkadaş olmuştu. Seferden memleketine dönerken, Medine'de tanışıp arkadaş olduğu bu iki hahamı da beraberinde getirdi. Hahamlar, Tubba'ya Riam'ı yıkmasını ve ortadan kaldırmasını tavsiye ettiler. Tubba da hahamlara:

"Nasıl istiyorsanız öyle yapın. Serbestsiniz" dedi.

Onlar da tapınağı kökünden göçürüp yıktılar. Tubba ve Yemen halkı bu olayın ardından Yahudi dinini benimsediler ve hepsi birlikte Yahudi dinine girdiler. Bundan dolayı olsa gerektir ki; şiirlerde veya isimlerde Riam Tapınağı ya da Nesr Putu ile ilgili hiçbir şey işitmedim, hiçbir şeye rastlamadım.

Araplar şiir hazinelerinden, maalesef çok az bir kısmını koruyabilmişlerdir. Bunlar da İslam dininin gelişinden çok kısa bir süre öncesine ait olan şiirlerdi. Maalesef daha önceki zamanlara ait olan mısralar ve şiirler kaybolup gitmiştir.

Hişâm Ebu'l-Munzir dedi ki:

"Ben sadece, Riam Tapınağı hakkında söylenmiş bir şiir işitmedim. Fakat diğer putlarla ilgili şiir ve mısralar işittim."

Anlatılan bu beş tane put (Suva, Vedd, Yagus, Yeuk, Nesr), Nuh Kavmi'nin tapıp ibadet ettiği ve bağlandığı putlardı. Allah (c.c.), Nebi (S.A.V.)'sine indirdiği kitabında bu putlardan şöyle bahseder:

"Nuh dedi ki: 'Rabbim! Doğrusu onlar, bana karşı gelerek malı ve evlatları kendilerini hüsrana sürükleyen kimselere uydular. Ve büyük tuzaklar kurdular.' Ve dediler ki: 'Sakın ilah-larınız Vedd, Suva, Yagus, Yeuk ve Nesr'e tapmaktan vazgeçme-

yin.' Nuh: 'O putlar, onları zalimleri rezil et.' dedi."

Amr. b. Luhayy, putların tapıcılığı yayınca, Araplar ve bu putlara tapmaya v

MENAT

Menat, bu putların içi putuna izafeten "Abd M nırlardı.

Menat, Musallal bö-sında dikili bir vaziyet Medine arasında bir yüceltir, çevresinde kure, Medine ve Mekke Arapların hepsi ona takdim ederlerdi.

Sadece Maadoğull-rine miras bıraktığı d-Rabia ve Mudar kabillerinden geldiği ka-takip ediyorlardı.

Menat putuna, en ve onu yüceltirlerdi. bu puta saygı göster

Ebu'l-Munzir Hi

Kureyş kabilesini çok iyi tanıyan Ammâr b. Yâsir'den

"Evs ve Hazrec ribliler ve başka y-insanlarla birlikte

...am denilen başka bir
...yı gösterirler ve kur-
...ışıldığı rivayet edi-
...fer sırasında iki ha-
...tine dönerken, Medi-
...da beraberinde ge-
...ve ortadan kaldırma-
... dedi.

Amr. b. Luhayy, putları getirip Arabistan topraklarında puta
tapıcılığı yayınca, Araplar, putperestliği din olarak benimsediler
ve bu putlara tapmaya ve onları yüceltmeye başladılar.

MENAT

Menat, bu putların içerisinde en eski olanı idi. Araplar Menat
putuna izafeten "Abd Menat" ve "Zeyd Menat" gibi isimler kulla-
nırlardı.

Menat, Musallal bölgesinin Kudayd mevkiinde, denizin kıyı-
sında dikili bir vaziyette bulunuyordu. Musallal ise, Mekke ile
Medine arasında bir yerdedir. Bütün Araplar, ona saygı gösterip
yüceltir, çevresinde kurbanlar keserlerdi. Evs ve Hazrec kabilele-
ri, Medine ve Mekke halkı ve buralara yakın bölgelerde oturan
Arapların hepsi ona saygı gösterir, kurbanlar keser ve hediyeler
takdim ederlerdi.

Sadece Maadoğulları, İsmail (A.S.)'in tebliğ ettiği ve kendile-
rine miras bıraktığı dinin kalıntılarını takip etmeye çalışıyorlardı.
Rabia ve Mudar kabileleri de Maadoğulları gibi bilebildikleri ve
ellerinden geldiği kadıyla İsmail (A.S.)'in dininin kalıntılarını
takip ediyorlardı.

Menat putuna, en çok Evs ve Hazrec kabileleri saygı gösterir
ve onu yüceltirlerdi. Başka hiçbir kabile ya da kimse onlar kadar
bu puta saygı gösterip yüceltmedi.

Ebu'l-Munzir Hişâm b. Muhammed dedi ki:

Kureyş kabilesinden bir adam bize, Evs ve Hazrec kabileleri-
ni çok iyi tanıyan Ebû Ubeyde b. Abdullâh b. Ebû Ubeyde b.
Ammâr b. Yâsir'den naklederek şöyle dedi:

"Evs ve Hazrec kabileleri ile onların dinini benimseyen Yes-
ribliler ve başka yerlerde yaşayan Araplar Kâbe'yi haccederler,
insanlarla birlikte vakfeye dururlar fakat başlarını traş etmezler-

Nebi (S.A.V.), bu iki kılıcı Ali (r.a.)'ye hediye etti. Ali (r.a.)'nin meşhur kılıcı Zülfikar'ın, bu iki kılıçtan birisi olduğu rivayet edilmektedir.

Bir başka söylentiye göre de; Ali (r.a.), bu iki kılıcı "Fels" putunun yanında bulmuştu. Bu put, Tayy kabilesine aitti ve Nebi (S.A.V.), Ali (r.a.)'yi bu putu yıkmak üzere göndermişti. Ali (r.a.) de onu yıkmıştı.

LAT

Daha sonra onlar, Lat'ı put (ilah) olarak benimseyip ona tapmaya başladılar.

Taif'te dikili bulunan Lat, dört köşe bir kaya parçası idi. Araplar onu Menat'tan daha sonra put olarak seçmişlerdi.. Bir Yahudi onun yanında buğday, hurma gibi şeyleri döver ezerdi.

Bu putun koruyucuları, Attab b. Malikoğulları idi. Bunlar Sakif kabilesine bağlı bir sülale idi. O putun çevresine bir bina yapmışlar ve koruma altına almışlardı. Kureyş kabilesi ve Arapların hepsi ona saygı gösterir, onu yüceltir ve ona ibadet ederlerdi.

Araplar Lat putuna bağlılıklarını göstermek için, "Zeydu'l-Lat" ve "Taymu'l-Lat" gibi isimler kullanırlardı.

Lat, bugünkü Taif Mescidi'nin sol minaresinin yerinde bulunuyordu. Allah (c.c.)'ın Kur'an-ı Kerim'de bahsettiği Lat, işte budur. Allah (c.c.) şöyle der:

"Lat, Uzza ve Menat'ı görüyor musunuz!" (53 Necm Suresi 19-20)

Amr b. Cuayd onun için şöyle der:

"Eğer ben Ka's ile olan bağlantımı koparırsam,

Ona tapmaktayken Lat'ı inkar eden kişiye dönerim."

Şair el-Mutalammis, Amr b. el-Munzir'i hicvettiği bir şiirinde Lat'dan şöyle bahseder:

"Sen beni hicvetme ile korkutup sürdün. Fakat hayır,

Lat ve dikili taşlara and içerim ki benden kurtulamayacaksınız.

Sakif kabilesinin İslam'ı kabul etmesine kadar bu durum aynı şekilde sürüp gitti. Allah (c.c.)'ın Rasulü (S.A.V.), Mugire b. Şu'be'yi gönderdi. O da onu yıktı ve ateşe verip yaktı.

Şeddad b. Aridu'l-Cuşemi, Lat'ın yıkılıp yerle bir edilmesi ve ateşe verilip yakılması sırasında Sakifliler'in eski dinlerine dönerek Lat putuna tekrar bağlanıp ibadet etmeye başlamalarını önlemek ve ona düşman olmalarını sağlamak için şöyle dedi:

"Lat'a yardım etmek için boşuna gayret etmeyiniz,

Çünkü onu belak eden yüceAllah'tır.

Kendisini koruyamayamı siz nasıl koruyacaksınız!

Alevlerin ortasında kalıp tutuştu, işte yanıyor

Taşlarını korumak için savaşmadı bile, değersiz!

Şüphesiz ki Rasul (S.A.V.) yurdumuza geldiğinde

Kaçışıp giderler ve o puta taraftarlarından hiç kimse arka çıkmaz."

Evs b. Hacer, Lat'a yemin ettiği mısralarında şöyle demektedir:

"Lat'a, Uzza'ya,

Ve onların dinlerini din edinenlere and içerim,

Ve Allah'a da yemin ederim ki;

Şüphesiz Allah, onların bepsinden yücedir."

UZZÂ

Sonra Uzzâ'yı put olarak seçtiler.

Uzzâ, Lat ve Menat'tan daha sonra put edinilmiştir. Ben Arapların Uzzâ'dan önce Lat ve Menat'ın isimlerini kullandıklarını duydum.

Ben Menat'la ilgili olarak, Temim b. Murr'un oğluna "Zeyd Menat" b. Temim b. Murr b. Udd b. Tabiha ismini taktığına ve

"Abd Menat" b. Udd ismini taktığına Ukabe'nin oğluna, "Taymu'l-Lat" ve "Zeydu'l-Lat" b. Rufayda b. Sa'd b. Tabiha) ve "Taymu'l-Lat" b. Nami "Abdu'l-Uzzâ" b. Ka'b b. Sa'd b. "Zeyd" de kullanıldığına rastladım. Bu durumu Lat ve Menat'tan daha sonra olduğunu bildirir.

Buna rağmen "Abdu'l-Uzza b. Ka'b" birisidir.

Uzzâ'yı put edinen, ona bağlanan Esed idi.

Uzzâ putu, Mekke yakınındaki Şaraz denilen vadide bulunuyordu. Burada, Mekke'den Irak yönüne giderken Irak'tan Bustan'a doğru dokuz mil uzakta Esed bu putun çevresine bir bina yapmıştı. O binanın içinden sesler işiti

Araplar ve Kureyş "Abdu'l-Uzza" adını takarlardı.

O, Kureyşlilerin gözünde en büyük putlardı, ona hediyeler sunarlar, ona yemeler banlar keserlerdi.

Allah (c.c.)'ın Rasulü (S.A.V.)'ne bu put bize ulaştı. O şöyle demişti:

"Ben kavmimin dinindeyken, Lat'ı put etmiştim."

Kureyş kabilesine mensup olanlar şöyle derlerdi:

"And olsun Lat'a ve Uzzâ'ya,

Ve üçüncüleri olan Menat'a

Ki onlar yükseklerden uçan

"Abd Menat" b. Udd ismini taktığına; Lat ismini de; Salebe b. Ukabe'nin oğluna, "Taymu'l-Lat" ve "Taymu'l-Lat" b. Rufayda b. Sevr ve "Zeydu'l-Lat" b. Rufayda b. Sevr (b. Vebere b. Murr b. Udd b. Tabiha) ve "Taymu'l-Lat" b. Namir b. Kasit; Uzzâ isminin, "Abdu'l-Uzzâ" b. Ka'b b. Sa'd b. "Zeyd Menat" b. Temim şeklinde kullanıldığına rastladım. Bu durum, Uzzâ'nın ilk ikisinden yani Lat ve Menat'tan daha sonra olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Buna rağmen "Abdu'l-Uzza b. Ka'b" en eski Arap isimlerinden birisidir.

Uzzâ'yı put edinen, ona bağlanan ve tapan ilk kişi, Zalim b. Esed idi.

Uzzâ putu, Mekke yakınındaki Şam (Suriye) Nahlesi'nde, Huzar denilen vadide bulunuyordu. Burası Gumayr'ın karşı tarafında, Mekke'den Irak yönüne giderken sağ taraftadır. Bu vadi Zat'ı Irak'tan Bustan'a doğru dokuz mil kadar yukandadır. Zalim b. Esed bu putun çevresine bir bina yaparak onu koruma altına almıştı. O binanın içinden sesler işitildiği söylenirdi.

Araplar ve Kureyş "Abdu'l-Uzzâ" şeklinde çocuklarına onun adını takarlardı.

O, Kureyşlilerin gözünde en büyük puttu. Onu ziyaret ederler, ona hediyeler sunarlar, ona yaklaşmak için çevresinde kurbanlar keserlerdi.

Allah (c.c.)'ın Rasulü (S.A.V.)'nin bir gün ondan bahsettiği bize ulaştı. O şöyle demişti:

"Ben kavmimin dinindeyken, Uzzâ'ya boz bir koyun bediye etmiştim."

Kureyş kabilesine mensup olanlar,, Kâbe'yi tavaf ederlerken şöyle derlerdi:

"And olsun Lat'a ve Uzzâ'ya,

Ve üçüncüleri olan Menat'a andolsun

Ki onlar yükseklerden uçan kuşlardır.

Ancak onların şefaatlğine güvenilebilir."

Ayrıca, "Onlar Allah'ın kızlarıdır, O'nun yanında şefaet ederler" derlerdi.

Allah, rasulü (S.A.V.)'nı gönderdiğinde ona şöyle vahyetti:

"Lat, Uzzâ ve Menat'ı görüyor musunuz! (hakkında ne düşünüyorsunuz?) Erkek size de dişi O'na mı! Öyleyse bu insafsız bir taksim. Doğrusu bunlar, sizin ve atalarınızın uydurduğu isimlerden başka bir şey değildir. Allah, onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Kendilerine Rableri'nden hidayet gelmişken, onlar sadece zanna ve hevalarına uyuyorlar" (53 Necm Suresi 19-23).

Kureyş kabilesi, Uzzâ'ya Sukam denilen bir çukuru mesken yapmışlardı. Burası Huraz Vadisi'nde dağların arasında bir yerdi. Orayı Kâbe gibi kutsal kabul ediyorlardı. Ebu Cundub el-Huzalî el-Kirdî, aşık olduğu bir kadına şöyle seslenir. Kadının, Uzzâ'ya ettiği yeminini hatırlatır ve:

"Bütün gücüyle and içmişti. Bu apaçık, büyük bir yemindi. Sukam tepelerini kutsal kılan tepeye

Eğer elbisemi göndermeyeceksen ayrıl git bana görünme,

Seninle kesinlikle bir kelime bile konuşmayacağım. Ömrümüz olduğu sürece

Ümmü Huveyris'ten ayrı kaldığı için acılar içinde kıvranıyor,

Bütün arzusu, ne pahasına olursa olsun aralarını düzeltmek."

Dirhem b. Zeydu'l Evsî ise; ona şöyle diyerek yemin ediyor:

"Uzzâ'nın kutlu rabbine yemin ederim

Ve evinin önünde Sarif bulunan ilaha yemin ederim."

Uzzâ'nın "el-Gabgab" denilen bir avlusu vardı. Kurbanlar orada kesilir ve Uzzâ'ya hediyeler orada takdim edilirdi.

el-Huzalî, bir taşlamasında Uzzâ'dan ve Gabgab'dan bahseder. Bu taşlama, Esmâ adında çok güzel bir kadınla evlenen bir adamı hicvetmektedir. El-Huzalî şöyle der;

"Bir danacığın çene kemiğiyle evlendi

Boz bir dananın. Bent Ganem'li, bir danayı!

Onun gözündeki karayı gördü. Dan

Uzzâ'nın Gabgab'ına ve hemen aldığı etleri!"

Onlar, orada kestikleri kurbanlarının lunanlar arasında pay edip dağıtılardı.

Nuhaykatu'l-Fuzari, Amî b. Tufeyl'e bir şiirinde "el-Gabgab" dan şöyle bahseder:

"Ey Amî! Eğer mızraklarımızı sana

Mina'ya ve Gabgab'a doğru seyrirte

Bir kılıcın öldürücü darbesinden kendini,

Keskin ve kana susamış bir kılıcın suzca.

Kays b. Munkız b. Ubeyde b. Zati Huza'i) "Gabgab"dan şöyle bahseder: dadogullan'ndan bir kadın doğurmuş. dad Muharib'den olduğunu söylerler. Huzaiyye'dir.

"Biz ilk yeminimizi Allah'ın evinin

Muhakkak Gabgab'daki dikili ta

Özellikle Kureyş kabilesi, Uzzâ'ya ona aşın saygı gösterirdi.

Cahiliye Devri'nde, Uzzâ'ya ve diğer rek kendi başına ibadete yönelen Z irinde, kendisinin davranışını ve bu dile getirir:

"Bütün putları, Lat'ı, Uzzâ'yı b

"Bir danacığın çene kemiğiyle evlendirildi Esmâ.

Boz bir dananın. Benî Ganem'li, bir adamı kurban etmişti danayı!

Onun gözündeki karayı gördü. Danayı sürüp getirdiğinde, Uzzâ'nın Gabgab'na ve bemen alelacele taksim edip dağıttı etleri!"

Onlar, orada kestikleri kurbanlarının etlerini, orada hazır bulunanlar arasında pay edip dağıtırlardı.

Nuhaykatu'l-Fuzari, Amî b. Tufeyl'e olan sözlerinin yer aldığı bir şiirinde "el-Gabgab" dan şöyle bahseder:

"Ey Amî! Eğer mızraklarımızı sana isabet ettirebilseydik, Mina'ya ve Gabgab'a doğru seyirten develere yemin olsun ki, Bir kılıcın öldürücü darbesinden ya kaçarak kurtarırdın kendini,

Keskin ve kana susamış bir kılıcın. Ya da geberirdin onursuzca.

Kays b. Munkız b. Ubeyde b. Zatr b. Habeşîyye b. Selul (el-Huza'i) "Gabgab"dan şöyle bahseder: (ki Kays'ı Kinane'nin Hudadoğulları'ndan bir kadın doğurmuştur. Bazıları o kadının Hudad Muharib'den olduğunu söylerler.) O Kays b. el-Hudadiyye el-Huzaiyye'dir.

"Biz ilk yeminimizi Allah'ın evinde etmiş olmasaydık,

Muhakkak Gabgab'daki dikili taşlara ederdik."

Özellikle Kureyş kabilesi, Uzzâ'yı en ulu put olarak görür ve ona aşırı saygı gösterirdi.

Cahiliye Devri'nde, Uzzâ'ya ve diğer putlara tapmayı terk ederek kendi başına ibadete yönelen Zeyd b. Amr b. Nufeyl bir şiirinde, kendisinin davranışını ve bu konudaki kararlılığını şöyle dile getirir:

"Bütün putları, Lat'ı, Uzzâ'yı hepsini birden terkettim,

*Yigit, sabırlı ve sözünün eri olan da böyle yapar zaten,
Uzza'yı da, onun iki kazını da inkar ediyorum inanmıyo-
rum artık onlara,*

Ganemoğulları'nın iki putuna da gitmiyorum,

Hubel'i de kesinlikle ziyaret etmiyorum. Ki o,

Aklımın ermediği cahillik zamanlarımda bizim Rabbimiz di-

*Benî Suleym soyundan, Benî Şeyban b. Cabir b. Murra (b.
Abs b. Rifaa b. el-Haris b. Utbe b. Suleym b. Mansur)'nın kabile-
si, Uzzâ'nın bekçiliğini ve koruyuculuğunu yapmakta idi. Onlar-
dan bekçilik yapan son kişi Dubayya (b. Harami es-Sulemi) idi.
Ebu Hıraşu'l-Huzali, dostu ve arkadaşı olan Dubayya'dan öv-
güyle bahseder. Kendisi onu ziyaret etmiş ve ondan hediye ola-
rak bir çift ayakkabı almıştı. el-Huzali, Dubayya hakkında şöyle
demektedir:*

*"Ayakkabılarımı paramparça olup dağıldığında bana ayak-
kabı hediye etmişti,*

Dubayya, şüphesiz o çok iyi bir dosttu!

Genç bir dananın derisinden yapılmış

Birbirine uygun harika bir çift sandal.

Yolcular için ne güzel konaklama yeridir o,

Göçlerini serin, nemli rüzgarların yaladığı yolcular!

Onların açlıklarına tabaklarla karşı koyuyordu,

Yağda nar gibi kızartılmış çöreklerle dolu tabaklarla!"

*Uzzâ putu, Allah (c.c.), Nebi (S.A.V.)' sini gönderene, Nebi
(S.A.V.) de Uzzâ'yı ve bütün putları yıkıp parçalayana kadar var-
lığını sürdürdü. Uzzâ'ya ve diğer putlara ibadet ise, haklarında
Kur'an-ı Kerim ayetleri inene kadar devam etti.*

*"Lat, Uzzâ ve Menat'ı görüyor musunuz! Erkek size de dişi
O'na mı? Öyleyse bu insafsız bir taksim. Doğrusu bunlar, sizin
ve atalarınızın uydurduğu isimlerden başka bir şey değildir. Al-
lah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Kendilerine*

*Rableri'nden bidayet gelmişken, onlar sad-
rına uyuyorlar" (53 Necd Suresi 19 - 23)*

*Bu yasak, Kureyşlilerin o kadar zoruna
(Said b. el-As b. Umeyye b. Abd Şems b. Ab
yatağa düştü. Ebu Leheb onu ziyarete gitti,
ağladığını gördü ve ona sordu:*

*"Ya Ebu Uhayha neden ağlıyorsun? Seni
su mudur? Eğer öleceğin için ağlıyorsan
ölümden kaçış yoktur."*

*Ebu Uhayha: "Hayır, hayır" dedi. "Ben
ölümden değil benden sonra Uzzâ'ya tapı-
leniyorum. Bütün derdim budur" dedi.*

*Ebu Leheb: "Vallahi, Uzzâ'ya sen yaşı-
du, sen öldün diye de saygı gösterilip, ta-
yecektir." deyince,*

*Ebu Uhayha, Ebu Leheb'in Uzzâ'ya ta-
kuvvetli isteğini görünce çok sevindi ve*

*"Şimdi anladım ki benden sonra Uzzâ
cek birisi var."*

Fetih yılında, Nebi (S.A.V.), Halid b.

"Gidip Batnı Nahle'deki ağacı kes."

*Halid gitti ve ağacı kesti, bekçisi Du-
dü.*

*Dubayya için yaktığı bir ağıtta Ebu
di:*

*"Ne oldu ki Dubayya'ya, o günd-
müyor,*

Ne içenlerin arasında bulunuyor

*Eğer yaşıyor olsaydı: kuşluk vakti
ne çıkardı,*

Hatifoğulları'nın yaptığı içki sun

Rableri'nden hidayet gelmişken, onlar sadece zanna ve bevalarına uyuyorlar" (53 Necd Suresi 19 - 23).

Bu yasak, Kureyşlilerin o kadar zoruna gitti ki Ebu Uhayha (Said b. el-As b. Umeyye b. Abd Şems b. Abd Menaf) hastalanıp yatağa düştü. Ebu Leheb onu ziyarete gitti, yanına girince onun ağladığını gördü ve ona sordu:

"Ya Ebu Uhayha neden ağlıyorsun? Seni ağlatan ölüm korkusu mudur? Eğer öleceğin için ağlıyorsan boşuna, biliyorsun ki ölümden kaçış yoktur."

Ebu Uhayha: "Hayır,hayır!" dedi. "Benim korkum kesinlikle ölümden değil benden sonra Uzzâ'ya tapılmayacak diye endişeleniyorum. Bütün derdim budur" dedi.

Ebu Leheb: "Vallahî , Uzzâ'ya sen yaşıyorsun diye tapılmıyordu, sen öldün diye de saygı gösterilip, tapılmaktan vazgeçilmeyecektir." deyince,

Ebu Uhayha, Ebu Leheb'in Uzzâ'ya tapmaktaki heyecanını ve kuvvetli isteğini görünce çok sevindi ve şöyle dedi:

"Şimdi anladım ki benden sonra Uzzâ'ya tapmaya devam edecek birisi var."

Fetih yılında, Nebi (S.A.V.), Halid b. Velid'i çağırdı ve dedi ki:

"Gidip Batnı Nahle'deki ağacı kes."

Halid gitti ve ağacı kesti, bekçisi Dubayya'yı da bulup öldürdü.

Dubayya için yaktığı bir ağıtta Ebu Hiraşu'l-Huzali, şöyle dedi:

"Ne oldu ki Dubayya'ya, o günden beri ortalıklarda görünmüyor,

Ne içenlerin arasında bulunmuyor, ne de tavaf edenlerin,

Eğer yaşıyor olsaydı: kuşluk vakti bir kadehle insanların içine çıkardı,

Hatifoğulları'nın yaptığı içki sunulan kaplardan bir kadehle,

Toz toprak yığınları üzerinde üzerinde, dev tencereleri,
Kış mevsiminin sularını toplayan havuzlar gibi kazanları
vardı,

Sukam Çukuru artık bomboş, şimdi oralarda hiç kimse kal-
madı.

Vahşi hayvanlar ve Garifte uğuldayan rüzgarlardan başka."
(Ebu'l-Munzir "Yatıfu" kelimesini şöyle açıklamaktadır; "Yatı-
fu", et-Tavafân'dan gelir ve "Tâfe", Yatıfu'dan türemiştir. "el-Hatı-
fu", Beni Amr b. Esed'in bir sülalesidir. "el-Lakifu", dibine suyun
çarpmasıyla kırılmış, parçalanmış, yıkılmış havuz veya yalak de-
mektir.")

("kad Lakife' l-Havdu", havuz veya su yalağı çatladı denilir.)

Ebu'l-Munzir, Said b. el-As Ebu Uhayha'yı şöyle diyerek met-
hetmektedir: "Said b. el-As Ebu Uhayha Mekke'de devamlı sa-
nıkla dolaşırdı. O sanığını sanıp dışarı çıktı mı, onunki gibi bir sa-
nığı hiç kimse saramazdı ve onun sanığının renginden kimsede
bulunmazdı."

el-Anazi Ebu Ali, Ali b. es-Sabbah'tan, o da Ebu'l-Munzir'den,
o da babasından, o da Ebu Salih'ten, o da Ibn Abbas'tan nakle-
derek bize söylediğine göre el-Uzzâ'nın yokedilip, Dubayya'nın
öldürülmesi şöyle oldu;

"el-Uzzâ, Batnı Nahle'de, üç hurma ağacından oluşan ya da
bu üç hurma ağacında barınan bir dişi şeytandı. Nebi (S.A.V.),
Mekke'yi fethettiği zaman Halid b. Velid'i el-Uzzâ'yı yok etmek-
le görevlendirdi ve ona dedi ki:

"Batnı Nahle'ye git, orada üç tane hurma ağacı göreceksin,
onlardan birincisini kes!"

Halid oraya gitti ve birinci ağacı kesti, Nebi (S.A.V.)'ye geri
döndüğünde Nebi (S.A.V.) sordu:

"Orada herhangi bir şey gördün mü?"

Halid, "hayır" diye cevap verdi. Nebi (S.A.V.):

"Git ve ikinci ağacı da kes!" de

Halid gidip ikinci ağacı da
döndü. Nebi (S.A.V.) tekrar sordu:

"Orada herhangi bir şey gördün mü?"

Halid yine, "hayır" diye cevap

"Git ve üçüncü ağacı da kes!"

Halid, üçüncü ağacı kesmek
görsün; saçları pislikten karmak-
te, ellerini omuzuna koymuş,
arkasında da bekçisi Dubayya
dikiliyor, Halid'i gördüğünde
onu Halid'e karşı kışkırtmaya

"Haydi Uzzâ! Öyle şiddetli
cı olmadığımı görsünler!"

Halid'in üzerine atıl, örtü

Eğer sen Halid'i bugün ö

Utanc ve rezillik içerisinde
arka çık."

Halid, şöyle diyerek cevap

"(Ey Uzzâ) Seni övüp yi-
mak gerekir.

Çünkü Allah (c.c.)'ın sen

Sonra Halid b. Velid kılı-
pardı. Cadı, o anda kapkırık
ağacı kesti ve bekçisi Dub-
cıkta öldürdü. Dönüp Nebi
olanları anlattığında, Nebi

"Uzzâ işte bu idi. Ara-
tur. Bu günden sonra Uz-

Ebu Hiraş el-Huzali,
bu olaydan sonra söylen

"Git ve ikinci ağacı da kes!" dedi.

Halid gidip ikinci ağacı da kesti ve tekrar, Nebi (S.A.V.)'ye döndü. Nebi (S.A.V.) tekrar sordu:

"Orada herhangi bir şey gördün mü?"

Halid yine, "hayır" diye cevap verdi. Nebi (S.A.V.):

"Git ve üçüncü ağacı da kes!" diye emretti.

Halid, üçüncü ağacı kesmek üzere oraya vardığında bir de ne görsün; saçları pislikten karmakarışık olmuş bir cadı beklemekte, ellerini omuzuna koymuş, dişlerini gıcırdatıp duruyor, onun arkasında da bekçisi Dubayya (b. Harami eş-Şeybani) es-Sulemi dikiliyor. Halid'i gördüğünde Dubayya, Uzzâ'ya şöyle diyerek onu Halid'e karşı kıskırtmaya çalıştı:

*"Haydi Uzzâ! Öyle şiddetli bir şekilde saldır ki, benim yalan-
cı olmadığımı görsünler!"*

Halid'in üzerine atıl, örtünü at, eteklerini kaldır!

Eğer sen Halid'i bugün öldürmezsen;

*Utanç ve rezillik içerisinde yakılıp yok olacaksın, kendine
arka çık."*

Halid, şöyle diyerek cevap verdi:

*"(Ey Uzzâ) Seni övüp yüceltmek değil, seni inkar ve aşağıla-
mak gerekir."*

Çünkü Allah (c.c.)'in seni alçaltıp, rezil ettiğini görüyorum."

Sonra Halid b.Velid kılıcını çekti, ona vurdu ve kellesini ko-
pardı. Cadı, o anda kapkara kesildi, kömür gibi oldu. Hemen
ağacı kesti ve bekçisi Dubayya (b. Harami eş-Şeybani)'yı da ora-
cıkta öldürdü. Dönüp Nebi (S.A.V.)'ye orada gördüklerini ve
olanları anlattığında, Nebi (S.A.V.) şöyle buyurdu:

*"Uzzâ işte bu idi. Araplar için bundan sonra artık Uzza yok-
tur. Bu günden sonra Uzzâ'ya kesinlikle tapılmayacaktır."*

Ebu Hiraş el-Huzali, Dubayya için yukanda geçen beyitleri
bu olaydan sonra söylemiştir.

Ebu'l-Munzir dedi ki: "Kureys kabilesi ve Mekke'de oturan Araplar, Uzzâ'ya gösterdikleri kadar, hiçbir puta saygı göstermezler, Uzzâ'yı yüceltikleri kadar hiçbir putu yüceltmezlerdi. Saygı sırasında Uzzâ'dan sonra Lat, daha sonra da Menat gelirdi.

Kureys Halkı, kanımca kendilerine yakın bir yerde bulunması sebebiyle, diğer putlardan ayrı olarak yalnız Uzzâ'ya ziyaretler düzenlerler ve ona hediyeler takdim ederlerdi. Uzzâ'yı da diğer putların hepsinden yüce kabul ederlerdi.

Kureysliler'in Uzzâ'ya ziyaretler düzenleyip hediyeler takdim ettiği gibi Sakif kabilesi de Lat'i ziyaret eder, ona saygı gösterir ve hediyeler takdim ederdi.

Evs ve Hazrec kabileleri de diğer kabilelerin Uzzâ ve Lat'i seçtikleri gibi Menat'ı en yüce put olarak seçmişlerdi. Bunlar da Menat'a saygı gösterirler, hediyeler sunarlar ve onu ziyaret ederlerdi.

Fakat onların hepsi Uzzâ'yı yüceltirler, ona saygıda kusur etmezlerdi. Hepsi birden Uzzâ'ya ibadet ederlerdi.

Onlar, Amr b. Luhayy'ın getirdiği beş puta; Lat'a, Menat'a ve Uzzâ'ya gösterdikleri kadar saygı göstermezlerdi. Hatta bunların yansı kadar bile değer vermezlerdi. Bu beş putun onlardan uzak olması kanımca gösterdikleri saygıyı azaltıyordu. Yani bunlara gösterilen saygının, diğer putların gördüğü saygı yanında lafı bile edilmezdi. Amr b. Luhayy'ın getirdiği bu putlar, Allah (c.c.)'ın Kitabı'nda bahsettiği putlardır.

"Ve dediler ki: "Sakin ilahlarınız Vedd, Suva, Yagus, Yeuk ve Nesr'e tapmaktan vazgeçmeyin" (71 Nuh Suresi 23).

(Kureys'in Uzzâ'ya taptığı gibi, Gani ve Bahila kabileleri de Uzzâ'ya tapar, ona saygı gösterir ve onu yüceltirlerdi. Nebi (S.A.V.), Halid b. Velid'i gönderdi. O da ağaçları kesti, evi yıktı ve putu kırıp paramparça etti.)

Nahle Bölgesi'nde bulunan Uzzâ için, Hassân b. Sâbit şöyle söylemiştir:

"Allah'ın izniyle sabitlik ederim
Göklerin üzerinde bulunan ve en
Yine şüpheli yok ki, Yabya'nın bu
Allah katında mahbul olan dind
Batni Nahle'de bir vadide oturan
Ve onun dinine uyup, ona tapan
Kurak arazi gibi hayırdan yoks
Yahudîlerin düşmanlık ettikleri
Arşın sahibinin gönderdiği şer
Abkafîlâr'ın kardeşi olan o ki
şüphesiz ki:

Adaleti tesis edebilmek için, A
mıştı!"

(Hişam dedi ki: "el-Fellu" kuru
sıyla değersiz arazi parçasıdır. Şa
re benzetmektedir.)

HUBEL

Kureys kabilesinin bu saydığı
Kâbe'nin içinde hem de çevresi

Onların gözünde bu putların
saygıya layık olanı Hubel idi.

Bana ulaşan haberlere göre
pılmış, insan şeklinde bir heyk
Kureysliler onu bu şekilde eld
dan bir kol takmışlardı.

Onu ilk defa getirip Kâbe'
tapan kişi Huzeyme b. Mudri
dolayı herkes onu "Huzeyme"

"Allah'ın izniyle şüphe edelim ki, hiç şüphesiz Mubammed,
Göklerin üzerinde bulunan ve en yüce olanın rasulüdür!
Yine şüphe yok ki, Yabya'nın babası ve Yabya, her ikisi de,
Allah katında makbul olan dinin hizmetkarları idiler!
Batı Nable'de bir vadide oturana,
Ve onun dinine uyup, ona tapanlara gelince,
Kurak arazi gibi hayırdan yoksun ve uzaktır onları!
Yabudilerin düşmanlık ettikleri, Meryemoğlu İsa da,
Arşın sahibinin gönderdiği şerefli bir rasuldür!
Ahkâflular'ın kardeşi olan o kişi de kendisini kinadıklarında
şüphesiz ki:

*Adaleti tesis edebilmek için, Allah (c.c.) adına mücadele et-
mişti!"*

(Hişam dedi ki; "el-Fellu" kurak, verimsiz, bereketsiz, dolay-
ısıyla değersiz arazi parçasıdır. Şair, Uzzâ'yı böyle değersiz bir ye-
re benzetmektedir.)

HUBEL

Kureyş kabilesinin bu saydığımız putlardan ayrı olarak, hem
Kâbe'nin içinde hem de çevresinde putları bulunuyordu.

Onların gözünde bu putların en büyüğü, en yücesi ve en çok
saygıya layık olanı Hubel idi.

Bana ulaşan haberlere göre, Hubel, kırmızı akik taşından ya-
pılmış, insan şeklinde bir heykeldi. Sağ kolu tamamen kırılmıştı.
Kureyşliler onu bu şekilde elde etmiş daha sonra ona saf altın-
dan bir kol takmışlardı.

Onu ilk defa getirip Kâbe'ye dikerek put edinen ve ona ilk
tapan kişi Huzeyme b. Mudrike b. el-Yas b. Mudar idi. Bundan
dolayı herkes onu "Huzeyme'nin Hubel'i" olarak bilirdi.

el-Kelbî, Ebû Sâlih'ten o da İbn Abbas'tan rivayet ederek şöyle anlattı:

"İsaf ve Naile, Cürhüm kabilesinden iki kişiydiler. Bunların İsaf b. Ya'la ve Naile'nin de Zeyd'in kızı olduğu rivayet edilmektedir. İsaf, Yemen'de Naile'ye aşık olmuştu. Kabileleri ile birlikte hacc ibadetini yerine getirmek üzere Mekke'ye gittiler. İnsanların uykuya daldıkları bir sırada Kâbe'ye girerek ikisi başbaşa kaldılar ve Kâbe'nin içinde zina ettiler. Hemen oracıkta taş haline geldiler. İnsanlar sabah onları Kâbe'nin içinde taşlaşmış olarak buldular. Bulundukları yerden onları çıkardılar ve şimdi bulundukları yerlere diktiler. Daha sonra Huzaa, Kureyş ve hacca gelen bütün Araplar, o ikisine saygı gösterip taptılar.

O ikisi Kâbe'nin içinde zina edip taş olduklarında, insanlar onlardan ibret alsınlar diye onları Kâbe'nin yanına dikmişlerdi. Fakat, aradan uzun zaman geçip de putlara tapılmaya başlanınca, insanlar diğer putlarla birlikte bu ikisine de tapmaya başladılar. Bu putlardan biri, hemen Kâbe duvarının dibinde diğeri ise, Zemzem Kuyusu'nun yanındaydı. Kureyşliler, Kâbe'nin hemen dibinde bulunanı, diğerrinin yanına taşıdılar. Onların yanında kurbanlarını keserlerdi.

Kureyş kabilesi, Haşimoğulları'na karşı Nebî (S.A.V.) konusunda anlaşmaya vardığında Ebu Talib, bu iki putun anıldığı şu şiiri söyledi:

"Soyumu ve kabilemin bütün insanlarını Kâbe'nin yanında topladım,

Çizgili kumaştan elbisesini sımsıkı tuttum,

Aşarların mola verip, bineklerini çözdükleri yerde,

İsaf ve Naile'den boşalan sulara andolsun!"

(Dedi ki: "el-Vasail": çizgili kumaş anlamındadır")

İsaf için, Bişr b. Ebu Hazım (el-Esedî) şöyle demektedir:

"Sanki üzerinde kuşlar uçuyormuşcasına ona yaklaşılmaz,

Hayızlı kadınların İsaf'ın önünde durdukları gibi!"

RUDA

"Abd" ile başlayan isimler kullanmak, Arapların geleneklerindendi. Bu isimlerin putlarla herhangi bir ilgilerinin olup olmadığını bilmiyorum. Mesela; "Abdu Yalil, Abdu Ganem, Abdu Kulal, Abdu Ruda" bunlardan bazılarıdır.

Bazı kimseler "Ruda"nın, Beni Rabia b. Kab b. Sad b. Zeyd Menat'ın saygı gösterilip ziyaret edilen evi yani; tapınağı olduğunu rivayet ederler. O tapınağı, lakabı el-Mustavgir olan, Amr b. Rabia b. Kab b. Sad b. Zeyd Menat b. Temim yıkmıştır. el-Mustavgir diye anılmasının sebebi söylediği şu şiiirdir:

"Onun omuzlarında sular cızırıyor,

Pişirme taşlarının kaynar sütü içinde cızırdadığı gibi!"

(Dedi ki: "el Vagir": Ateş, sıcak, kaynar demektir.)

el-Mustavgir, İslam geldikten sonra müslüman olmuş, Ruda'yı yıkmış ve şunları söylemiştir:

"Ruda'ya öyle şiddetli bir şekilde hücum ettim ki;

Fundalık zifiri karanlık iken, terkedilmiş bir harabeye benzettim onu!

Ve "Abdullah" diye haykırdım ona, sonunun geldiğinden haberi olsun diye,

Çünkü; haram bölgeyi zaptetmeye ancak, Abdullah gibi birisi layıktır."

Kelb kabilesinden, adı Beni Amir b. Avf olan ve İbn Edhem lakabıyla tanınan bir adamın şöyle bir şiiiri vardır;

"Soyumuzun atlıları karşına çıktıklarında,

Ayyar'ın çekirgelerine döndürdüler, seni!

Onları aniden karşında görünce titreyip ürktün,

Kaynar sudan ürktüğün gibi, domuzun!"

(İbnu'l-Kelbî dedi ki: "el-İgar": Kaynar su demektir. "el-Ayyar" ise: Kelb kabilesine mensup bir adamdı. Oldukça soğuk bir sa-

bağ vakti çekirgelerin hücumuna geleri yemeye başladı. Çekirgelerin gundan dışarı çıktı. Bunun üzerine canlı daha ölmemiş! Şürde geldi yani Ayyar'ın, çekirgeleri sıkıştı.

Rasulullah (S.A.V.), Mekke'den sonra Mescid'e girdi. Kâbe olan putlar, öylece duruyorlar. Kâbe ile putların gözlerine ve Allah'ın ayetleri dilinden dökül-

"De ki: "Hak geldi batıl mahkumdur" (17 İsrâ Suresi)

Sonra, hepsinin yüz üstü putların hepsi birden Mescid'e rek yakıldılar.

Bu konuyla ilgili olarak dedi:

"Hadi gel konuşalım!"

İlahım olan Allah ve d

Mubammed'i ve ümm

Fetih Günü'nde, putl

Bir de Allah (c.c.)'in görmeliydin,

Şirkin yüzü zifiri ko

MENAF

Dedi ki: "Onların a vardı.

Kureys kabilesinin kullandıkları bilinmez kim tarafından dikildi

bah vakti çekirgelerin hücumuna uğradı. Bir dişi kırık idi. Çekirgeleri yemeye başladı. Çekirgelerin bir tanesi kırık dişin kovu-
gundan dışarı çıktı. Bunun üzerine Ayyar dedi ki: "Vallahi bu
canlı daha ölmemiş! Şiirde geçen "Ganazûke": Seni sıkıştırdılar
yani Ayyar'ın, çekirgeleri sıkıştırdığı gibi sıkıştırdılar" demektir.)

Rasulullah (S.A.V.), Mekke'yi fethettiği gün, zaferi kazandı-
ktan sonra Mescid'e girdi. Kâbe'nin içinde ve çevresinde dikilmiş
olan putlar, öylece duruyorlardı. Allah'ın Rasulü (S.A.V.); yayının
ucuyla putların gözlerine ve yüzlerine dürtmeye başladı ve Al-
lah'ın ayetleri dilinden dökülerek şöyle dedi:

"De ki: *"Hak geldi batıl yok oldu. Çünkü, batıl yok olmaya
mahkumdur"* (17 İsra Suresi 81).

Sonra, hepsinin yüz üstü devrilmelerini emretti. Daha sonra
putların hepsi birden Mescid'in dışına çıkarıldılar ve ateşe verile-
rek yakıldılar.

Bu konuyla ilgili olarak, Raşid b. Abdullah es-Sulemi şöyle
dedi:

"Hadî gel konuşalım!" dedi, "Hayır olmaz" dedim,

*İlahım olan Allah ve dinim olan İslam bunu bana yasaklıyor,
Muhammed'i ve ümmetini seyretmedin mi?*

Fetih Günü'nde, putlar parçalanıp yıkılırken?

*Bir de Allah (c.c.)'in nurunun yayılışını, ortalığı kaplayışını
görmeliydin,*

Şirkin yüzü zifiri karanlıkla kaplanırken!"

MENAF

Dedi ki: "Onların aynı zamanda Menaf isimli bir putları daha
vardı.

Kureyş kabilesinin, bu putla ilgili olarak "Abd Menaf" ismini
kullandıkları bilinmektedir." Ben bu putun nerede olduğuna ve
kim tarafından dikildiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşamadım.

Müşriklerin putlarına hayızlı kadınların yaklaşması yasaktı. Bu sebeple hayızlı kadınlar, putlara yaklaşamaz ve onlara el sürmezlerdi. Putları ziyaret etmek istedikleri zaman onlara ancak belli bir mesafeye kadar yaklaşabilirlerdi.

Bala b. Kays b. Abdullah b. Yamar, bu kişi cüzzamlı olan Şed-
dah'ul Leysi'dir ki, bu konuda şöyle demiştir:

"Hişam b. Muhammed Ebu'l-Munzir dedi ki: "Halid b. Said b. el As babasından naklederek bana dedi ki: "Ona soruldu; "Bu nedir ey Bala?"

O da: "Bu, cilalanmış tertemiz bir kılıçtır ki onu parlatan Allah (c.c.)'tır." diye cevap verdi.

"İbnu'l-Hurayz'i Zamam'ın üzerinde bıraktım,
Arkadaşlarıyla beraber, alıcı kuşlar etraflarında dolanıyor-
lardı!

Atların ilerlemelerine ancak,
Zayıf yetimlerin inleyişleri ile karşılık verilmeye çalışılıyordu!
Düşmanların yanlarından ayrıldığımda biraz ötelerinde
kuşlar bekliyorlar dı,

Hayızlı kadınların Menaf'ın etrafında bekledikleri gibi!"
(İbnu'l-Kelbî dedi ki: "el-Mutanizu", bir şeyin veya bir yerin biraz ötesinde bekleyen demektir.)

Dedi ki: "Mekke'deki her ev halkının evlerinde bir putu vardı ve onlara saygı gösterip taparlardı. Onlardan birisi, bir sefere ya da yolculuğa çıkmak istediğinde; evinde yaptığı son iş, ibadet amacıyla o puta dokunmak olurdu. Gittiği yerden dönüp, evine girdiğinde ise yine ilk işi aynı şekilde ibadet amacıyla gidip o puta dokunmak olurdu."

Allah, Nebi (S.A.V.)'yi gönderip o da müşriklere Allah (c.c.)'i birlemelerini ve ortak koşmadan yalnızca O'na kulluk etmelerini söylediği zaman, bir Kur'an ifadesi olan şu sözlerle karşılık verdiler:

"İlaqları birə mī indirdi/ Bu
resi 5).

Buradaki "ilahlar" kelimesiy

ENSÂB - ASNÂM - EVSÂN

Onlardan bazıları bir tap
bağlanmışlardı.

Bir puta veya bir tapınağın
be'nin ya da başka bir tapınağın
ker, sonra Kâbe'yi veya diğerlerini
ederdi. Bu taşlara "Ensâb" denirdi.

Eğer bu taşların belli s
linde olurlarsa, bunlara d
taşları tavaf etmeye de "e

Müşriklerden bir ada-
yerde mola verip konak-
en güzelini seçip onu k-
taşı ise, değersiz görüp
Oradan ayrıldığı zaman
ka bir yerde konaklay-
yapardı. Bu, her konak-
rüp giderdi.

Araplar, tapınakların
rında onlara yaklaşm
daha da yaklaştıkları
bunların hepsinden
Kâbe'yi haccedip un

Seferleri ve yolcu-
be'ye olan derin sevgi-
yede Kâbe'ye ait ha-

"İlahları bire mi indirdi! Bu çok tubaf bir şey..." (38. Sad Suresi 5).

Buradaki "ilahlar" kelimesiyle putlarını kastediyorlardı.

ENSÂB - ASNÂM - EVSÂN

Araplar, putlara tapmayı çok basitleştirmişlerdi.

Onlardan bazıları bir tapınak, bazıları da bir put edinip ona bağlanmışlardı.

Bir puta veya bir tapınağa sahip olacak gücü olmayanlar, Kâbe'nin ya da başka bir tapınağın önüne, hoşuna giden bir taş diker, sonra Kâbe'yi veya o tapınağı tavaf eder gibi o taşı tavaf ederdi. Bu taşlara "**Ensâb**" denirdi.

Eğer bu taşların belli şekil-şemailleri olursa; yani heykel şeklinde olurlarsa, bunlara da "**Âsnâm**" veya "**Evsân**" derlerdi. Bu taşları tavaf etmeye de "**ed-Devâr**" denirdi.

Müşriklerden bir adam, bir sefere ya da yolculuğa çıkıp bir yerde mola verip konakladığında; dört tane taş bulur, bunlardan en güzelini seçip onu kendisine rab ve put edinir, diğer üç tane taşı ise; değersiz görüp tenceresine pişirme taşı olarak kullanırdı. Oradan ayrıldığı zaman ise o taşları orada öylece bırakırdı. Başka bir yerde konaklayıp mola verdiğinde de aynı şeyleri tekrar yapardı. Bu, her konak ve mola yerinde tekrarlanır, böylece sürüp giderdi.

Araplar, tapınaklarının ve put olarak seçtikleri taşların yanında onlara yaklaşmak için kurban keserler, bu sayede onlara daha da yaklaştıklarına inanırlardı. Bununla birlikte, Kâbe'nin bunların hepsinden üstün ve faziletli olduğunu kabul ederler, Kâbe'yi haccedip umre yaparlardı.

Seferleri ve yolculukları sırasındaki bu tür davranışları, Kâbe'ye olan derin sevgi, saygı ve bağlılıklarından dolayı idi. Bu sayede Kâbe'ye ait hatıralarını canlı tutuyorlardı.

Putlarının ve diktikleri taşların ya da tapınaklarının yanında kestikleri hayvanları, "**el-Atâir**" diye isimlendirirlerdi.

("el-Atîra": Arab dilinde "ez-Zebîha" yani boğazlanmış demektir." Putların önünde hayvanları kestikleri mezbahalara "**el-İtr**" yani sunak denirdi.)

Zuheyr b. Ebu Sulma beyitlerinde bu konuyu şöyle dile getirir:

*"Ondan ayrıldı ve bir gözetleme kayasının tepesine çıktı,
Kurban başlarının, kana buladığı bir kurban kayası gibi!"*

CİN

Talha et-Talahat soyunun Huzaa kabilesinden Muleyhoğulların cinlere taparlardı. Allah (c.c.), Kur'an'ı Kerim'de onlar hakkındaki şu ayeti indirdi:

"Allah'ın yanısıra yalvardıklarınız da sizin gibi kullardır. Eğer iddianızda samimi iseniz, çağırın da size cevap versinler bakalım" (7 Araf Suresi 194).

ZU'L-HALASA

Müşriklerin taptıkları putlardan biri de Zu'l-Halasa idi.

Zu'l-Halasa, üzerinde taş gibi oyulmuş işlemeleri bulunan beyaz bir taşı. Tabâla denilen yerde bulunuyordu. Burası, Mekke ile Yemen arasında, Mekke'den yedi günlük uzaklıkta bir bölge idi.

Bahila b. Asur soyundan Unameoğulları kabilesi, onun bekçiliğini yapıyorlardı. Hasam, Bacila, Ezd es-Serat ve Havazin Arapları'nın onlara komşu olanları Zu'l-Halasa'ya saygı gösterirler, onu yüceltirler ve hediyeler takdim ederlerdi.

Araplardan Tabâla bölgesinde oturanlar da onu sayarlar ve yüce bilirlerdi. Onlardan bir adam şöyle dedi:

"Ey Zu'l-Halasa! Eğer senin de yakınlarının kanları akıtılıp;

Benim babam gibi, senin babamın gibi olsaydı,

Düşmanın öldürülüp intikam alması bir bata yapmazdın!"

Babası öldürülen bu adam, kan dökmenin intikamını almak istiyordu. Bu adamın önünde bulunan fal oklarında onun intikam almasını yasaklıyordu ve yukandaki beyitleri söyledi. Bu adam el-Kindî'ye atfedenler varsa da, şu şekildedir:

Ebu Miskin babasından, ondan babasından, ondan babasından, ondan babasından, ondan babasından, ondan babasından bize şunları nakletti:

"İmru'l-Kays b. Hucr, Zu'l-Halasa'ya sine bir saldırı düzenlemek istiyordu. Saygı gösterdikleri Zu'l-Halasa, Taptu. Zu'l-Halasa'nın önünde üç ok vardı: emredici, en-Nâhi (yasaklayıcı) diye adlandırılmıştı. Araplar öldüklerinde, gelip bu puta hediyeler bırakıyorlardı. İşlerini, çektikleri okları da Esedoğulları kabilesine saldırı putunun önünde fal oklarını üç de saklayıcı ok geldi. Sinirlenen Esedoğulları ratına çarpı ve şöyle söverek b

"Babanın cinsel organını öldürülmüş olsaydı, benim intikamı alması bir bata yapmazdın!"

Sonra, Esedoğulları kabilesi ve onları bozguna uğratarak b

O günden sonra İslam geleneği aramak için giden kimse kalın

Benim babam gibi, senin baban da öldürülüp, gömülmüş olsaydı;

Düşmanın öldürülüp intikam alınmasını yasak etmek gibi bir bata yapmazdın!"

Babası öldürülen bu adam, kan davası güdüyordu ve babasının intikamını almak istiyordu. Bu amaçla Zu'l-Halasa'ya geldi, onun önünde bulunan fal oklarından birisini çekti. Çektiği ok, onun intikam almasını yasaklıyordu. Bunun üzerine, sinirlendi ve yukarıdaki beyitleri söyledi. Bu beyitleri, Imru'l-Kays b. Hucar el-Kindî'ye atfedenler varsa da, bu doğru değildir. Bu rivayet şu şekildedir:

Ebu Miskin babasından, ondan Ebu Munzir Hişam b. Muhammed, ondan Ali b. Sabbah, ondan da el-Hasan b. Uleyl işiterek bize şunları nakletti:

"Imru'l-Kays b. Hucar, Zu'l-Halasa'ya gitti. Esedoğulları kabilesine bir saldırı düzenlemek istiyordu. Bütün Arapların yüce bilip, saygı gösterdikleri Zu'l-Halasa, Tabâla bölgesinde bulunan bir puttu. Zu'l-Halasa'nın önünde üç tane fal oku vardı. Bu oklar: el-mir (emredici), en-Nâhi (yasaklayıcı) ve el-Mutarabbis (mühlet verici) diye adlandırılmıştı. Araplar önemli bir iş yapmaya niyetlendiklerinde, gelip bu puta hediyeler sunarlar ve fal oklarını çekerlerdi. İşlerini, çektikleri oka göre düzenlerlerdi. Imru'l-Kays da Esedoğulları kabilesine saldırı düzenlemek istediği zaman, putun önünde fal oklarını üç defa çekti. Üçünde de en-Nâhi (yasaklayıcı) ok geldi. Sinirlenen Imru'l-Kays, okları kırıp putun suratına çarptı ve şöyle söverek beddua etti;

"Babanın cinsel organını ısırasın! Eğer ki senin baban da öldürülmüş olsaydı, benim intikam almamı engellemezdin."

Sonra, Esedoğulları kabilesine ani bir baskın yaparak saldırdı ve onları bozguna uğratarak bir zafer kazandı.

O günden sonra İslam gelene kadar, Zu'l-Halasa'ya, nasip aramak için giden kimse kalmadı. Allah (c.c.), İslam'ı gönderin-

ce insanlar onu terkettiler. Imru-l Kays , bu putu terkeden ilk ka-
şı oldu.

Hidaş b. Zuheyr el-Amiri, aralarında yaptıkları bir anlaşmada
kendisini kandıran As As b. Vahşi el-Hasemî'ye şöyle seslenir.

"Ondan aramızdaki ilahı unutmamasını istedim,

Ve uzun süre önce aramızda yaptığımız anlaşmayı unu-
madıysa,

Ayrıca Tabâla Günü'ndeki beyaz taşı da batırlamasını iste-
dim ondan,

Ve Hristiyan olduğu en-Numan Hapishanesini de!

Rasulullah (S.A.V.), Mekke'yi fethettiği zaman, Araplar Müslü-
man olmuşlardı. Aralarından seçtikleri kişileri heyet olarak Rasu-
lullah (S.A.V.)'a gönderdiler. Bunların arasında Müslüman olan
Cerir b. Abdullah da vardı.

Rasulullah (S.A.V.) ona dedi ki: "Ya Cerir, beni, Zu'l-Hala-
sa'dan kurtarır mısın?

O da; "baş üstüne!" diye cevap verdi.

Rasulullah (S.A.V.) onu gönderdi. O da çıkıp gitti, Bacila ka-
bilesinden Ahmasoğulları'nı da alarak, onlarla birlikte doğrudan
Zu'l- Halasa putunun üstüne yürüdü. Hasam ve Bahila kabilele-
ri de, putlarını korumak için ona karşı gelip savaştılar. O günkü
savaşta Cerir, putun bekçisi olan Bahila kabilesinden yüz adam
öldürdü. Aynı şekilde Hasam kabilesinden de pek çok kişiyi öl-
dürdü. Beni Kuhâfe b. Amir b. Hasam'dan da ikiyüz kişiyi öldür-
dü. Onları kesin bir şekilde yenerek hezimete uğrattı. Zu'l- Hala-
sa Tapınağı'nı yıktı ve ateşe verdi. Tapınak yanıp kül oldu. Bū-
tün bu olanları gören Hasam kabilesinden bir kadın şu şiiri söy-
ledi:

"Beni Umame'liler, el-Veliyye'de ayaklar altına alındılar,

Hepsi de mızrak yaralarıyla inleyip kıvranıyorlardı!

Çok önemli bir iş için gelmişlerdi,

Onları ellerinde kılıçlarıyla
Hasam Kadınları orada re-
Abmas Kahramanları'nı
duğu gibi!"

Zu'l-Halasa, bugün (İbnu'l-
cidi'nin kapısında eşik taşıdır

Rasulullah (S.A.V.)'ın, Zu'
gi bize ulaştı:

"Aynen, daha önce yapt
Davs Kadınları birbirlerine
mececektir."

SA'D

Kinane'nin iki oğlu olan
isimli bir putları vardı, uzun
da (Cidde) Sahili'nde bulun

Onlardan bir adam, de
Maksadı, develeri puta vak
kutsanmaktı. Tam puta yak
rı gören develer ürküp kaç
nek icabı dökülürdü. Deve
tiler. Adam, buna çok üzü
şöyle bağırdı:

"Allah yerin dibine bat
kaçırttın!"

Sonra develerini arama
ca , şu şiiri söyleyerek çel

"Biz, Sa'd'a bizi bira

Fakat Sa'd bizi; sağa

Bundan sonra biz Sa

Sa'd, sadece terkedin

*Onları ellerinde kılıçlarıyla kükreyen aslanlar karşıladı!
Hasam Kadınları orada rezil perişan oldular,
Ahmas Kabramanları'nın karşısında, erkeklerinin rezil ol-
duğu gibi!"*

Zu'l-Halasa, bugün (İbnu'l-Kelbî'nin zamanında) Tabâla Mes-
cidi'nin kapısında eşik taşıdır.

Rasulullah (S.A.V.)'in, Zu'l-Halasa ile ilgili olarak, şöyle dedi-
ği bize ulaştı:

*"Aynen, daha önce yaptıkları gibi, Zu'l-Halasa'ya taparken,
Dava Kadınları birbirlerine sürtünmedikçe, dünyanın sonu gel-
meyecektir."*

SA'D

Kinane'nin iki oğlu olan Malik ve Milkan kabilelerinin, Sa'd
isimli bir putları vardı, uzun bir kayadan ibaret olan bu put Cud-
da (Cidde) Sahili'nde bulunuyordu.

Onlardan bir adam, develeriyle birlikte ona doğru yola çıktı.
Maksadı, develeri puta vakfetmek ve bu sayede onun tarafından
kutsanmaktır. Tam puta yaklaştığı sırada putun üzerindeki kanla-
rı gören develer ürküp kaçıştılar. Bu kanlar, putun üzerine gele-
nek icabı dökülürdü. Develer dört bir yana kaçışarak dağılıp git-
tiler. Adam, buna çok üzüldü, yerden bir taş alarak puta fırlattı ve
şöyle bağırdı:

*"Allah yerin dibine batırsın senin ilahlığını! Benim develerimi
kaçırttın!"*

Sonra develerini aramaya başladı, hepsini bir araya toplayın-
ca, şu şiiri söyleyerek çekip gitti:

"Biz, Sa'd'a bizi biraraya toplayıp korusun diye geldik,

Fakat Sa'd bizi, sağa sola saçarak darmadağın etti.

Bundan sonra biz Sa'd'ı artık sevmiyoruz!

Sa'd, sadece terkedilmiş bir kayadan başka bir şey değil,

Çölün orta yerinde

Doğru için de, sapıklık için de dua edilmez artık ona!"

ZU'L-KEFFEYN

Davs kabilesi olarak bilinen Munhib b. Davsoğulları'nın bir putu vardı. Bu putun adı Zu'l- Keffeyn idi.

Müslüman oldukları zaman Nebi (S.A.V.), et-Tufeyl b. Amr Davsi'yi gönderdi. O da putu ateşe verip yaktı ve yok etti. Sonra da şu beyitleri söyledi:

"Ey Zu'l- Keffeyn! Artık sana tapmayacağım Çünkü!

Biz, senden daha yüce ve daha şerefli doğuyoruz!

İşte seni ateşe verdim. İçin dışın ateşle doldu!"

ZU'Ş-ŞARÂ

Ezd Soyu'ndan, el Haris b. Yeşkur b. Mubeşşiroğulları'nın Zu'ş-Şarâ isimli bir putları vardı.

Gatârîf kabilesi'nden biri, beyitlerinde ondan şöyle bahsetmektedir:

"Zu'ş-Şarâ'nın önünde kenetlenmiş bir vaziyette durduğumuzda,

Güçlü, kuvvetli ordumuz, düşmanların kellelerini uçurdu!"

NUHM

Muzeyne kabilesi, Nuhm adı verilen bir puta ibadet ediyordu.

Bu puta nisbetle, çocuklarına "Abd Nuhm" ismini verirlerdi.

Muzeyne kabilesinin Addaoğulları'ndan, Huzai b. Abd Nuhm isminde birisi, Nuhm putunun bekçiliğini yapmaktaydı. Put'un bekçisi Huzai b. Abd Nuhm, Nebi (S.A.V.)'nin risaletini işittiğinde; hiddetli bir şekilde puta koştu, onu kırıp paramparça etti ve şu beyitleri söyledi:

"Nuhm'a gittim, yanında bayrak

İbadet edip ona yaklaşmak ga

Aklımı başıma toplayarak, k

Bundan nasıl ilah olur, hiç

Nuhm'u inkar ediyorum artı

Muhammed'in dinidir

Göklerin yüce ve övgüye lay

Sonra Peygamber (S.A.V.)'in

Ayrıca kavmi olan, Muzeyne ka

dair söz verdi

Bu puttan, Umeyye b. el-As

"Koyunlarını güden iki çob

Nuhm'a yemin eden, iki si

Aralarında paylaştıkları et

Geç git oradan, yaklaşma

AİM

Ezdu's-Serra kabilesinin de

Zeydu'l-Hayr olarak tanınan

dan şöyle bahseder:

"Karşılaştığın herkese; on

övmünüyorsun,

Hayır! AİM'e andolsun k

mezsın!"

SUAYR

Anaza kabilesi de, Suayr a

Kelb kabilesinden Cafer

rek yola çıktı. Tam Suayr p

üzerine dökülmüş kanlarda

"Nuhm'a gittim, yanında hayvan kesecektim, kurban olarak,
İbadet edip ona yaklaşmak gayesiyle, daha önce yaptığım gibi,
Aklımı başıma toplayarak, kendi kendime dedim ki;
Bundan nasıl ilah olur, hiç aklımı kullanmıyor musun?
Nuhm'u inkar ediyorum artık. Bundan sonra, benim dinim
Muhammed'in dinidir.

Göklerin yüce ve övgüye layık ilahı da ilahımdır!"

Sonra Peygamber (S.A.V)'in yanına gelerek Müslüman oldu.
Ayrıca kavmi olan, Muzeyne kabilesinin de Müslüman olacağına
dair söz verdi.

Bu puttan, Umeyye b. el-Asker de şöyle bahseder:

*"Koyunlarımı güden iki çobanla karşılaşırsan,
Nuhm'a yemin eden, iki siyah çobana,
Aralarında paylaştıkları etten parçalar görürsen,
Geç git oradan, yaklaşıma ve o etlerin tadına bile bakma!"*

AIM

Ezdu's-Serra kabilesinin de, Aim denilen bir putu vardı.

Zeydu'l-Hayr olarak tanınan, Zeydu'l-Hayr et-Tai, Aim putun-
dan şöyle bahseder:

*"Karşılaştığın herkese; onları bezimete uğrattığımı söyleyip
övünüyorsun,*

*Hayır! Aim'e andolsun ki, onları görsen, simalarını bile bil-
mezsın!"*

SUAYR

Anaza kabilesi de, Suayr adı verilen puta saygı gösterir, tapardı.

Kelb kabilesinden Cafer b. Ebu Halas, bir gün devesine bine-
rek yola çıktı. Tam Suayr putunun önüne gelince, devesi putun
üzerine dökülmüş kanlardan korkarak ürktü ve oradan kaçtı. O

sırada Anaza kabilesinden olanlar, orada kurban kesip kurbanın kanlarını da putun üzerine dokümüşlerdi. Putun her tarafı kan içindeydi. Devesi ürküp kaçan Cafer, bunun üzerine şu beyitleri söyledi:

"Devem ürküp kaçtı: boğazlanmış, kanlar içinde yatan kurbanlardan."

Suayr'ın çevresinde, Yekdum'un iki oğlunun onu ziyaret ettiği sırada!

Yezkur'un taraftarları onun etrafında beklerlerken,

Suayr onlara, bir tek kelime ile olsa bile cevap veremiyordu"

(Ebu'l-Munzir dedi ki: "Yekdum ve Yezkur, Anaza'nın iki oğludur. Şair, bunların kabilelerini, tam Suayr putuna kurbanlarını kesip, takdim ettikten sonra tavaf edip, ibadet ederlerken görmüştür.)

ENSÂB

Arapların, toprak renginde taştan putları vardı. Bunları da diğer putları tavaf ettikleri gibi tavaf ederler, onlara ibadet edip yanlarında kurbanlar keserlerdi. Bu putlara "el-Ensâb" adını vermişlerdi. Bu putları tavaf etmeye ise "ed-Devâr" denirdi.

Bir gün Gani b. Asur'u ziyarete giden Amir b. Tufeyl, onları güzel kızlarıyla birlikte, dikili taşlarını tavaf ederken gördü ve şu beyitleri söyledi;

"Ganiler'in dayılarım olmasını ne kadar isterdim!"

"Çünkü onlar her akşam muhakkak bir Devâr yaparlar!"

El-Ka'b kabilesinin, el-Harisi Boyu'ndan olan Amr b. Cabir, ensâb (Dikili Taşlar)'ı beyitlerinde şöyle anar:

"Guteyfliler, sürülerini çekmeyeceklerine dair and içtiler,

Ben de, onları korkutmayacağıma Ensâb (Dikili Taşlar)'a yemin ediyorum!"

el-Musakkıbu'l-Abdi, Amr b. Hind şöyle demiştir:

"Ensâb (Dikili Taşlar)'ı tavaf ediyorsanız,

Daha o kadar küçükler ki, kaşları (Hucn": Sıbyân, yani küçük çocuklar)

Mekkelilerin, uygunsuz bir davranışını yasakladığı el-Fezari, bu taşları

tır.

"Kurbanlık devemi, sürüyor ve

rum,

Kavmim içinde kimdir benim

Damraoğulları'ndan bir adam, a

tan putları anarak şöyle dedi:

"Yemin ettim Kutsal Taşlar (El-Ensâb)

el-Mutalammis ed-Dubai, Ensâb

ettiği mısralarında, kendisine ve

hatırlatarak Amr b. Hind'e şöyle

"Sen beni, taşlama (hiciv) ko

le hayır!"

Lat'a ve Ensâb (Dikili Taşlar)

kurtulamayacaksın!"

(Yani "Benim seni hicvetme

sın" demektir. "Etraktu"dan geli

İslam Çağı'nda yaşadığı bir s

et-Tufeylu'l-Leysi, bu dikili ku

rek savaşı şöyle tasvir eder:

"Bazı bücumları sen biç b

Bağırtlak kuşu sürüsü gibi

Kafamı çevirdiğimde görd

Kurban kanları içindeki

el-Musakkıbu'l-Abdi, Amr b. Hind'e bu konuyla ilgili olarak şöyle demiştir:

"Ensâb (Dikili Taşlar)'ı tavaf ediyor, küçücük çocuklar,

Daha o kadar küçükler ki, kaşları bile kararmamış!"

("Hucl": Sıbyân, yani küçük çocuklar demektir.)

Mekkelilerin, uygunsuz bir davranışına kızarak Mekke'ye girmesini yasakladığı el-Fezari, bu taşlarla ilgili olarak şöyle demiştir:

"Kurbanlık devemi, sürüyor ve kutsal taşımı sırtımda taşıyorum,

Kavmim içinde kimdir benim benzerim?"

Damraoğulları'ndan bir adam, aralarındaki bir savaşta, bu taşın putları anarak şöyle dedi:

"Yemin ettim Kutsal Taşlar (Ensâb)'a ve örtüye!"

el-Mutalammis ed-Dubai, Ensâb (Kutsal Dikili Taşlar)'a yemin ettiği mısralarında, kendisine ve Tarafa b. el-Abd'a yaptıklarını hatırlatarak Amr b. Hind'e şöyle seslenir:

"Sen beni, taşlama (hiciv) korkusuyla sürgün ettin, kesinlikle hayır!"

Lat'a ve Ensâb (Dikili Taşlar)'a yemin ederim ki, benden kurtulamayacaksın!"

(Yani "Benim seni hicvetmemden, taşlamamdan kurtulamazsın" demektir. "Etradtı"dan gelir, "Taradtı"dan değil.)

İslam Çağı'nda yaşadığı bir savaşı anlatan Amin b. Vasile Ebu et-Tufeylu'l-Leysi, bu dikili kutsal taşlar (Ensâb)'dan bahsederek savaşı şöyle tasvir eder:

"Bazı hücumları sen biç bilmezsin,

Bağırtlak kuşu sürüsü gibidirler, akın akın gelirler!"

Kafamı çevirdiğimde gördüm, kıpkırmızı bir at, sanki o,

Kurban kanları içindeki dikili, kuthu taşa benziyordu!"

UMYÂNİS

Hevlanlılar da kendi memleketlerinde bulunan, Umyânîs adındaki bir puta saygı gösterip tapıyorlardı.

Hevlan kabilesi, Allah (c.c.)'a ve Umyânîs putuna yakınlık sağlayıp rızalarına erebilecekleri inancıyla, hayvanlarının ve mahsullerinin bir bölümünü, bu puta Allah (c.c.) arasında pay ederlerdi. Umyânîs'in hissesinden Allah (c.c.)'ın payına geçerse, bunu puta geri verirlerdi. Allah (c.c.)'ın hissesinden putun payına geçeni ise geri vermezler, orada bırakırlardı.

Bunlar, Hevlan kabilesi'nin "el-Udum" veya "el-Usum" denilen boyu idiler. Bize ulaştığına göre, şu ayet onlar hakkında şu ayet inmiştir:

"Zanlarınca, Allah'ın yarattığı ekin ve hayvanları paylaştırarak, "Bu Allah'ındır, bu da Allah'a ortak koştuklarımızdır." dediler. Ortak koştuklarına ayırdıkları Allah'a verilmez, fakat Allah'a ayırdıkları, ortak koştuklarına verilirdi. Ne kadar yanlış düşünüyorlardı" (6 En'am Suresi 136).

NECRÂN KÂBE'Sİ

el-Haris b. Kaaboğullan'ın Necrân Bölgesi'nde, bir Kâbe'leri vardı. Onu yüce bilirler ve ona saygı gösterirlerdi.

el-A'sâ ondan bahsetmektedir. Oranın adı Kâbe olmasına rağmen, orası ibadet edilen bir yer olmayıp, sadece bahsedilen kişilerin toplantı yeri olduğu söylenmektedir.

Bence bu iddia, haklı ve yerinde bir iddiadır. Çünkü ben, Harisoğullan'ın onun adıyla kimseyi adlandırdıklarını duymadım ve hiçbir şiiirde de ondan bahsedildiğine rastlamadım.

İYAD'IN KÂBE'Sİ

İyad'ın da başka bir Kâbesi vardı. Bu Kâbe, Sindad'da Kufe ile Basra arasında, Zahr denilen yerde bulunuyordu. Bu Kâbe'yi el-Esved b. Ya'fur zikretmektedir. Duyduğuma göre burası da Nec-

ran Kâbe'si gibi, ibadet edilen bir ev kabul edilmekte ve anılmaktadır.

Cuheyne kabilesinden gün şöyle bir teklifte bulundu:

"Haydi, gelin Havran yapalım. Onu yüceltip, sular'dan bir çoğunu kendimize kavmenden hiç kimse Bunun üzerine, Abdu'd-

"İstedğim, sadece bir

Bu evin yapılması için

Ne zaman büyük ve

İstekle koşturmazlar saklanırlar!

İş yapmaya davet eder

Hemen itiraz ederler

men dilsiz sanırsın!

Faydaları başkaları

Öyle yaralar açarlar

EL-KALİS

Hişam b. Muhammed

Sana'da, kilise olarak binayı el-Kalis olarak merlerden ve yaldızlı Habeş Kralı'na bir me

"Senin için bir kilise dan, hiç bir yerde yap vazgeçip, bu evi hacc vermeyeceğim" diye

inde bulunan, Umyânî
orlardi.

Umyânîs putuna yakınlık
ıyla, hayvanlarının ve
Allah (c.c.) arasında pay
(c.c.)'in payına geçene,
hissesinde putun payı
kirlardı.

*veya "el-Usum"denilen
onlar hakkında şu aye

ve hayvanları paylaş-
mak koştuklarımızdır.
Allah'a verilmez, fakat
verilirdi. Ne kadar yan-

lgesi'nde, bir Kâbe'leri
erirlerdi.

adı Kâbe olmasına rağ-
adece bahsedilen kişi-

ıdır. Çünkü ben, Ha-
lırdıklarını duymadım
ıstlamadım.

ce, Sindad'da Kufe ile
ordu. Bu Kâbe'yi el-
göre burası da Nec-

ran Kâbe'si gibi, ibadet edilen bir yer değildi. Orası yüce ve şe-
refli bir ev kabul edilmekte ve saygı gösterilmekteydi. Bu neden-
le anılmaktadır.

Cuheyne kabilesinden Abdu-d Dar b. Hudeyb, kabilesine bir
gün şöyle bir teklifte bulundu;

"Haydi, gelin Havran dediğimiz yerde, Kâbe'ye benzer bir ev
yapalım. Onu yüceltip, saygı gösterelim. Belki bu sayede Arap-
lar'dan bir çoğunu kendimize yöneltiriz."

Kavminden hiç kimse bu fikre tenezzül edip değer vermedi.
Bunun üzerine, Abdu'd- Dar b. Hudeyb şu beyitleri söyledi:

"İstedğim, sadece bir ev yapılmasıydı.

Bu evin yapılması günah değildir, insanı günaha da sokmaz!"

Ne zaman büyük ve önemli bir iş yapmaya davet edilseler,

*İstekle koşturmazlar, arkalarını dönüp giderler ve "Kevdem"e
saklanırlar!*

İş yapmaya davet edilseler de, edilmeseler de şikayet ederler,

*Hemen itiraz ederler ve susarlar, öyle ki: bazılarını tama-
men dilsiz sanırsın!*

Faydaları başkalarınınadır, akrabalarını ise sadece yaralarlar,

Öyle yaralar açarlar ki, sanki demir yarası gibi derindirler!"

EL-KALİS

Hişam b. Muhammed şöyle demiştir:

Sana'da, kilise olarak bir bina yaptıran Ebrehe el-Eşrem, bu
binayı el-Kalis olarak isimlendirmişti. Bu kiliseyi, parlak mer-
merlerden ve yaldızlı çok kaliteli ağaçlardan yapmıştı. Ebrehe,
Habeş Kralı'na bir mektup gönderdi. Mektubunda:

"Senin için bir kilise yaptım ki, bir benzeri hiç kimse tarafın-
dan, hiç bir yerde yapılmamıştır. Kendi Kâbelerini hacetmekten
vazgeçip, bu evi hacetmeye başlamalarına kadar, Araplara rahat
vermeyeceğim" diye yazdı.

Bu haber, Neseeti's Şuhûr'dan birisine ulaştığında, bu kişi, kavminden iki adamı gönderdi ve onlara, gidip oraya pisleyerek kirletmelerini emretti.

Onlar da, kendilerine söylendiği gibi gittiler ve o kiliseyi kirlettiler. Ebrehe bunu duyduğunda sinirlendi ve çevresindekilere

"Bunu yapmaya kim nasıl cüret etti?" diye sordu. Yanındaki-ler:

"Kâbe taraftarlarından, Kâbe'yi sevenlerden bazıları" diye cevap verdiler.

Bunu duyunca bir kat daha fazla kızıp köpürdü, fillerini ve Habeşlileri alarak Kâbe'yi yıkmak üzere yola koyuldu. Bundan sonra tarihte bilinen meşhur olaylar oldu.

EL-UKAYSIR

Kudaa, Lahm, Cuzam, Amil ve Gatafan kabilelerinin, el-Ukaysır adında bir putları vardı. Bu put, Şam-Suriye Tepeleri'nde bulunuyordu.

Zuheyr b. Ebi Sulma, bu putla ilgili olarak şöyle demiştir:

"Ukaysır'ın taşlarına bütün gücümle yemin ettim!

Başların traş edildiği ve bitlerin ezilip unufak edildiği yere and içtim!"

Rebi b. Dabu el-Fezari, bu puttan şöyle bahseder:

"Şüphesiz ben, insanların kendisi için şarkılar mırıldandığı,

*Çevresindekilerin kendisini övüp yücelttikleri ve alkışladıkları-
rı*

Ukaysır'a and içerim ki..."

eş-Şenfara el Ezdi, beyitlerinde el-Ukaysır hakkında şunları söylemektedir:

"Amr'ı ve onun taraftarlarını koruyan biri,

Ukaysır'ın örtülerine yemin olsun ki bana zorluk çıkarır!"

Cerm kabilesinden
b. Muhammed'e, o da
Anazi de bize şöyle n

"Kudâa, Lahm ve
bağlandıkları el-Ukaysır
derek ibadet ederler ve
kişi onun yanında ba
te bir avuç un atardı.

(Ebû Munzir dedi

el-Anazi şöyle di

"Tam, saçların ke
liler onları ziyarete g
tırılmadan yetişebili

"O unu bana ve

Fakat; yetişemey
saçları, bitleri ve un
yapar ve onu pişiri

Cerm kabilesi v
ğı için kavga etmiş
(S.A.V.), bu olayda
küm vermişti. Cerm
ra bu olayı beyitle

*"Benim Cerm
likle biliyorsunuz*

Bütün insanla

Eğer ki, onun

Nebi'nin vera

Cerm'in, nas

Ukaysır'daki

Bir avuç un

Cerm kabilesinden künyesi Eba Bîr olan Amir b. Şibl, Hişam b. Muhammed'e, o da Ali b. Sabbal'a, o da el-Anazi'ye anlattı. el-Anazi de bize şöyle nakletti:

"Kudâa, Lahm ve Cûzam kabileleri ile Suriye-Şam halkının bağlandıkları el-Ukaysır denilen bir putları vardı. Bu putu hacce-derak ibadet ederler ve onun yanında başlarını traş ederlerdi. Bir kişi onun yanında başını traş ettiğinde, her saç demetiyle birlikte bir avuç un atardı.

(Ebû Munzir dedi ki: "el-Kurretu", bir avuç demektir.)

el-Anazi şöyle diyerek devam etti:

"Tam, saçların kesilip unlarla birlikte atıldığı sırada, Havazinliler onları ziyarete gelirlerdi. Eğer ki, kesilen saçlarla unlar karıştırılmadan yetiştirilirse sahibine şöyle seslenirlerdi:

"O unu bana ver! Çünkü ben Havazinli bir muhtacımlı"

Fakat, yetişemeyip geç kalırlarsa yerde birbirine karışmış olan saçları, bitleri ve unları toplar, onlardan hamur yoğurarak ekmek yapar ve onu pişirip yerlerdi.

Cerm kabilesi ve Ca'deogulları, el-Akik denilen bir su kaynağı için kavga etmişlerdi. Olay, Nebi (S.A.V.)'ye ulaştığında, Nebi (S.A.V.), bu olayda Cerm kabilesinin haklı olduğu yönünde hüküm vermişti. Cerm kabilesinden Muaviye b. Abdu-l Uzzâ b. Zîra bu olayı beyitlerinde şöyle dile getirdi,

"Benim Cerm'in kardeşlerinden birisi olduğumu, siz kesinlikle biliyorsunuz,

Bütün insanlar, Nebi'nin yanında toplandıklarında!

Eğer ki, onun verdiği hüküm sizleri memnun etmese bile,

Nebi'nin verdiği hüküm beni kesinlikle mutmain etmiştir!

Cerm'in, nasıl büyüldüğünü görmüyoruz? Ve babalarımız,

Ukaysır'daki çukurlara atarlarken bitleri toplamak için,

Bir avuç un atılırken oraya yetiştirilirse şöyle derdi: "O nu,

Bitlere karıştırmadan at. Çünkü; ben ona muhtaç olan bir Havazin'liyim!"

*Sizler, bütün bu insanların içerisinde ne olduğunuzu sanı-
yorsunuz?*

Sizler sadece, kuyruklar ve ayaklarsınız.

Zayıf ve kısa kalmış iki serçe parmağı gibisiniz, sizler,

*Diğer bütün parmaklar uzayıp, o ikisini gölgede bırakırlar.
ken!"*

Ebu'l-Munzir Hişam b. Muhammed;

*"eş-Şarki'nin kendisine aşağıdaki beyitleri okuduğunu söyle-
miştir. Bu konuyla ilgili olan şiir, Kinaneoğulları'ndan Süraka b.
Malik b. Cu'sumu'l-Mudlici'ye aittir.*

*"Ey babasızlar! O, sizin bize küfretmenizi yasak etmedi mi?
Cüzam, Lahm ve Mevasim hepsi birden sırtlarını dönüp, yüz
çevirmedi mi?"*

Bütün Kudailer'in -ki onların çanakları,

*Radva Dağı'ndaki havuzlara benzer- kibir ve gururların-
dan dolayı,*

*Ve size yaptıkları sebebiyle zillete düşüp rezil olmalarına
rağmen,*

Böyle kişiler ne utanıp arlanırlar, ne de doyduklarını bilirler!"

FELS

el-Anazi Ebu Ali bize anlattı. O, Ali b. Sabbah'tan, o da Hişam b. Muhammed Ebu-l Münzir'den, o da Ebu Basil'ut-Tai'den işitmiş. Ebu-l Basil, amcası Antere b. el-Ahras'ın şöyle dediğini nakletmiş:

*"Tayy kabilesi, Fels adını verdikleri bir puta bağlanmışlar-
dı, ona saygı gösterir ibadet ederlerdi. Bu put, Aca dedikleri kap-
karanlık dağların içerisinde, kıpkırmızı bir burun gibiydi. İnsan*

heykeline benziyordu. On-
ederler ve onun yanında ku-
de olan ve öldürülmekten
günabilirse kendisini emni-
bir nevi haram (saygın) böl-
gesinde kimseye saldırılm-
ona sığınırca hırsıza dokun-
di. Böylece oranın kutsallı-

Bevlandoğulları kabilesi
İlk olarak Bevlan, onu pu-
yundan gelen Sayfi adını
son kişiydi.

Sayfi, bir kadının yen-
din, Uleymoğulları'nın k-
olan, soylu Malik b. Kul-
lunuyordu. Adam o dev-
dü. Kadın koşarak gidi-
Malik'e bildirdi. Malik l-
bindi ve onu takip etme-
Deve, Fels'in avlusunda-

"Komşum olan kadın-

Sayfi, "O, rabbinin-

Malik, "Deveyi çöz-

Sayfi, "İlahına vere-
sun?" diye karşılık ver-

Malik, mızrağını çe-
larını çözdü, Malik de-
nelip ona yaklaştı, ba-
rıp eli ile Malik'i göst-

"Ey Rab, bak Mal-

heykeline benziyordu. Ona tapıp yüceltirler, hediyeler takdim ederler ve onun yanında kurbanlarını keserlerdi. Hayatı tehlike-
de olan ve öldürülmekten korkan biri onun avlusuna yetişip sığınabilirse kendisini emniyete almış olurdu. Yani onun avlusu, bir nevi haram (saygın) bölge olarak kabul ediliyordu. Onun bölgesinde kimseye saldırılmaz, hatta bir hırsız bile, çaldığı şeyle ona sığınırsa hırsıza dokunulmaz ve çaldığı şey kendisine verilir-
di. Böylece oranın kutsallığı korunmuş olurdu.

Bevlandoğulları kabilesi, Fels putunun bekçiliğini yapıyordu. İlk olarak Bevlan, onu put edinip tapmaya başlamıştı. Onun soyundan gelen Sayfi adında bir adam, putun bekçiliğini yapan son kişiydi.

Sayfi, bir kadının yeni doğurmuş bir devesini çalmıştı. Bu kadın, Uleymoğulları'nın Kelb kabilesindendi ve kendi soyundan olan, soylu Malik b. Kulsum eş-Şamaci'nin koruması altında bulunuyordu. Adam o deveyi sürerek Fels'in avlusuna kadar götürdü. Kadın koşarak gidip, devesinin Sayfi tarafından çalındığını Malik'e bildirdi. Malik hemen mızrağını kaparak, çıplak bir ata bindi ve onu takip etmeye başladı. Fels'in yanında onu yakaladı. Deve, Fels'in avlusunda duruyordu. Malik dedi ki:

"Komşum olan kadının devesini çöz ve ver!"

Sayfi, "O, rabbinindir" dedi.

Malik, "Deveyi çöz!" dedi.

Sayfi, "İlahına verdiğin sözde durmayıp, hakaret mi ediyorsun?" diye karşılık verdi.

Malik, mızrağını çekip ona doğru yöneltti. Sayfi, devenin yularını çözdü, Malik de deveyi alarak oradan gitti. Bekçi Fels'e yönelip ona yaklaştı, başını döndürüp Malik'e baktı, kolunu kaldırıp eli ile Malik'i göstererek şöyle dedi:

"Ey Rab, bak Malik b. Kulsum

Sana ve bölgene bugün hakaret etti, hem de yaşlı bir deve yüzünden.

Daba önce, sana hiç böyle kabaca davranılmamıştı!"

Böyle diyerek, putu Malik'in aleyhinde kışkırtmaya çalışıyordu.

O gün, Adiyy b. Hatim onun yanında kurban kesmişti. O ve onunla birlikte birkaç kişi oturmuş olanlardan ve Malik'in yapuklarından konuşuyorlardı. Adiyy b. Hatim birdenbire heyecanlandı ve Malik'i kasederek şöyle dedi:

"Bakın, görün, bugün Malik'in başına daha ne belalar gelecek."

Fakat zaman geçip gittiği halde, Malik hiçbir bela ile karşılaşmadı. Bunu gören Adiyy b. Hatim, Fels'in ve diğer putların boş şeyler olduğunu anladı. Onlara, ibadet edip tapmayı terk ederek Hristiyan oldu. Allah (c.c.), İslam'ı gönderene kadar Hristiyan olarak yaşadı ve İslam gelince de İslam'ı kabul ederek, Müslüman oldu.

Malik, bu puta hakaret edip halkın gözünde onun değerini düşüren ilk kişi oldu. Ondan sonra, putun bekçisi ne zaman bir hırsızlık yapsa ya da bir deve çalsa ondan geri alınır ve çaldığı hiçbir şey kendisine bırakılmazdı.

Fels'e tapınma ve ibadet, Nebi (S.A.V.)'nin gönderilmesine ve onun da insanları İslam'a davet edişine kadar böylece devam etti. Nebi (S.A.V.), Ali b. Ebu Talib'i gönderdi, o da putu yıkip, parçaladı ve orada bulunan iki kılıcı aldı. Bu kılıçları Fels'e, Gassan kralı Haris b. Ebu Şamir el-Gassani bağışlamıştı.

Bu kılıçlar Alkame b. Abede'nin şiirinde bahsettiği "Mihzem" ve "Resub" isimli kılıçlardı. Ali, bu kılıçları Nebi (S.A.V.)'ye getirdi. Nebi (S.A.V.), bu kılıçlardan birini beline taktıktan sonra onu çıkartıp tekrar Ali'ye verdi. Ali b. Ebu Talib'in yanında devamlı taşıdığı kılıç, işte bu kılıçtı.

PUTPERESTLİĞİN BAŞI

Ebu Ali el-Anazi, Ali b. Sa b. Muhammed b. es-Saibu'l-F gunu rivayet ederek bize şöyle

"Putperestlik ve putlara

Adem (A.S.) öldüğü zaman

Adem (A.S.)'i Hindistan'da i

garaya gömdüler. Bu mağar

Nevz Dağı'nda bulunuyordu

"Nevz'den daha verimli

bir deyim bile vardır.

("Barahut", Hadramevt

nan bir vadinin adıdır.)

el-Anazi bize: "O, Ali b.

Ebu Salih, o da İbn Abbas

nı şöyle anlattı:

"Mü'minlerin ruhları

ları da Barahut'tadır."

Ebu Ali el-Anazi bize

bası, Ebu Salih ve İbn Al

"Şit'in oğulları, Adem

rada ziyaret ederler, on

merhamet dileyerek, çe

oğlu Kabil'in oğulların

"Ey Kabiloğulları! Şi

finda dönüp tavaf ediy

sizin ise hiçbir şeyiniz

Sonra, onlar için bir

ce yapılmış oldu. O ad

Bize, el-Hasan b. U

Munzir'in babası" kan

PUTPERESTLİĞİN BAŞLANGICI

Ebu Ali el-Anazi, Ali b. Sabbah'tan, o da Ebu Munzir Hişam b. Muhammed b. es-Saibu'l-Kelbi'den, o da babasından duyduğunu rivayet ederek bize şöyle dedi:

"Putperestlik ve putlara tapmanın başlangıcı şöyle olmuştur:

Adem (A.S.) öldüğü zaman, oğlu Şit'in oğulları yani torunları, Adem (A.S.)'ı Hindistan'da ilk indirildiği yerde bulunan bir mağaraya gömdüler. Bu mağara, yeryüzünün en verimli dağı olan Nevz Dağı'nda bulunuyordu. Bu dağın verimliliği ile ilgili olarak;

"Nevz'den daha verimli, Barahut'tan daha çorak" şeklinde bir deyim bile vardır.

("Barahut", Hadramevt yöresinde, Tina isimli bir köyde bulunan bir vadinin adıdır.)

el-Anazi bize: "O, Ali b. Sabbah, o Ebu Munzir, o babası, o Ebu Salih, o da İbn Abbas kanalıyla rivayet ederek" duyduklarını şöyle anlattı:

"Mü'minlerin ruhları Şam'daki Cabiya'da, müşriklerin ruhları da Barahut'tadır."

Ebu Ali el-Anazi bize; Ali b. Sabbah, Ebu'l-Munzir, onun babası, Ebu Salih ve İbn Abbas kanalıyla anlatarak şöyle dedi:

"Şit'in oğulları, Adem (A.S.)'in cesedini gömülü olduğu mağarada ziyaret ederler, ona saygı gösterip, yüceltirler ve ondan merhamet dileyerek, çevresinde dönüp tavaf ederlerdi. Adem'in oğlu Kabil'in oğullarından bir adam dedi ki:

"Ey Kabiloğulları! Şitoğulları'nın bir "Devâr"ı var, onun etrafında dönüp tavaf ediyorlar ve ona saygı gösterip yüceltiyorlar, sizin ise hiçbir şeyiniz yok!"

Sonra, onlar için bir put yapı ve yeryüzündeki ilk put böylece yapılmış oldu. O adam da, put yapan ilk kişi oldu.

Bize, el-Hasan b. Uleyl; "Ali b. es-Sabbah, Ebu'l-Munzir, el-Munzir'in babası" kanalıyla rivayet ederek dedi ki:

Vedd, Suva, Yagus, Yeuk ve Nesr hepsi salih ve iyi insanlardı, bu salih kişiler aynı ay içerisinde vefat ettiler. Onların ölümü kabilelerini ve akrabalarını çok üzdü. Kabiloğullarından/soyundan bir adam onlara;

"Ey kavmim! Size onların şeklinde beş tane heykel yapayım mı? Yalnız onlara ruhlarını vermeye gücüm yetmez" diyerek, put yapmayı teklif etti.

Onlar: "Tamam, hadi yap" diyerek, bu teklifi kabul ettiler.

O da tıpkı ölen kişilerin suretinde beş tane heykel yaparak dikti ve onlara hediye etti.

Bundan sonra, herkes geliyor, kardeşinin, amcasının ya da amcaoğlunun heykelini ziyaret ediyor, etrafında dönüp tavaf ediyor ve saygı gösterip yüceltiyorlardı. Bu olaylar bir nesil boyunca böylece sürüp gitti. Bunların yapıldığı zaman, Yerad b. Mehlayil b. Kaynan b. Enus b. Şit b. Adem'in yaşadığı çağ idi.

Onların ardından başka bir nesil geldi. Onlar, o heykellere kendilerinden önceki kuşaktan çok daha fazla saygı gösterip, yüceltmeye başladılar.

Daha sonra, onların ardından üçüncü bir nesil geldi. Bunlar şöyle düşündüler:

"Bizden önceki atalarımızın, bunları Allah'ın yanında şefaatsinler diye, saygı gösterip yücelttiklerinde şüphe yoktur."

Bu düşünceyle, bu işi daha ileriye götürüp büyüttüler ve bu heykellere doğrudan tapmaya başladılar, böylece küfürleri artarak devam etti. Bütün bunlardan sonra Allah (c.c.), onlara İdris (A.S.)'i Nebi olarak gönderdi (ki O, Ehnub b. Yared b. Mehlayil b. Kaynan'dır.). İdris (A.S.), onları Allah (c.c.)'in dosdoğru yoluna çağırdı. Onlar da onun getirdiği dini inkar ederek, onu yalanladılar. Allah (c.c.) da onu katındaki yüce makamlara yükseltti.

İbn Kelbî'nin bize, Ebû Salih'ten, onun da İbn Abbas'tan anlattığına göre:

"Onların bu azgınlık ve k... b. Ehnub zamanına kadar ş... lah (c.c.), onu Nebi olarak ş... yüz seksen yaşlarında idi. F... (c.c.)'a ve O'nun dosdoğru... yan ettiler ve onu yalanlad... masını emretti. Gemiye bitir... ye bindi ve oradan ayrıldı. gulanlar boğuldu. Tufanın kapladı ve Nevz Dağı'nda rükledi. Suların şiddeti, dal... ları oradan oraya sürükley... sinde karaya fırlattı. Sonra zamanla esen rüzgarlar ku... mamen örttü.

Nuh (A.S.), bu olayları şadı. Adem (A.S.) ve Nuh bir süre vardır.

Hasan b. Uleyl, Ali b. hammed kanalıyla rivay... şöyle nakletti:

"Eğer, bir put ağaçtan de oyularak ya da dökül... taştan yapılmışsa ona da

Ali b. Sabbah, Ebu'l... lih ve İbn Abbas kanalı

"Tufanın sularından denilen yerdedir. Tufan... ra sular çekildi."

Bize, Ebu Ali el-Ana... onun da Ebu'l Munzir

"Adı Rebia b. Harise... ru'l- Kays b. Mazin b.

"Onların bu azgınlık ve küfürleri, Nuh b. Lemk b. Metuşalah b. Ehnul zamanına kadar şiddetlendi ve artarak devam etti. Allah (c.c.), onu Nebi olarak gönderdi. O zaman Nuh (A.S.), dört yüz seksen yaşlarında idi. Kavmini yüz yirmi yıl boyunca Allah (c.c.)'a ve O'nun dosdoğru yoluna çağırmasına rağmen, ona isyan ettiler ve onu yalanladılar. Allah (c.c.) da ona bir gemi yapmasını emretti. Gemiye bitirdiğinde altı yüz yaşlarında idi. Gemiye bindi ve oradan ayrıldı. Daha sonra tufan koptu, tufanda boğulanlar boğuldu. Tufanın suları yükselerek bütün yeryüzünü kapladı ve Nevz Dağı'ndaki putları, bu dağdan aşağı doğru sürükledi. Suların şiddeti, dalgaları ve akıntıları o kadar arttı ki, putlar oradan oraya sürükleyerek götürdü ve nihayet Cudda bölgesinde karaya fırlattı. Sonra sular çekildi, putlar sahilde kaldı ve zamanla esen rüzgarlar kumları sürükleyerek putların üzerini tamamen örttü.

Nuh (A.S.), bu olaylardan sonra üç yüz elli yıl kadar daha yaşadı. Adem (A.S.) ve Nuh (A.S.) arasında iki bin iki yüz yıl kadar bir süre vardır.

Hasan b. Uleyl, Ali b. Sabbah ve Ebu'l-Munzir, Hişam b. Muhammed kanalıyla rivayet edilenleri duyduğu kadarıyla, bize şöyle nakletti:

"Eğer, bir put ağaçtan, altından veya gümüşten insan şeklinde oyularak ya da dökülerek yapılmışsa bunlara, **"Sanem"**; Eğer, taştan yapılmışsa ona da **"Vesen"** denir."

Ali b. Sabbah, Ebu'l-Munzir, Ebu-l Munzir'in babası, Ebu Salih ve İbn Abbas kanalıyla el-Anazi'nin bize naklettiğine göre:

"Tufanın sularından en son kalanlar Cüzam bölgesinde Hisma denilen yerdedir. Tufan, tam kırk yıl boyunca devam etti ve sonra sular çekildi."

Bize, Ebu Ali el-Anazi söyledi, O, Ali b. el-Sabbah'tan işitmiş, onun da Ebu-l Munzir'den işittiğine göre el-Kelbî şöyle dedi:

"Adı Rebia b. Harise b. Amr b. Amir b. Harise b. Sa'lebe b. İmru'l-Kays b. Mazin b. el-Azdi olan, Amr b. Luhayy bir kahin idi.

Babası Huzaa'dır, annesi Fuheyre Bintu'l-Harise'dir. Annesinin Cürhümlü el-Haris b. Muzaz'ın kızı olduğu da söylenir. Amr b. Luhayy, Mekkeliler'i savaşta yendi, Cürhümlüleri oradan sürüp çıkardı, oranın hakimiyetini ve yöneticiliğini üzerine aldı. Luhayy'ın, künyesi Ebu Sumame olan cinlerden bir dostu vardı, ona şöyle söyledi;

"Hemen Tihame'den yola çık. Seni, saadete ve selamete götüreceğim yola. Acele et, geç kalma!"

O da şöyle karşılık verdi; "Tamam hemen yola çıkacağım, gecikmeyeceğim."

Cin şöyle devam etti:

"Cudda sahiline var, orada hazır putlar göreceksin. Onları oradan al ve Tihame'ye taşı, hiçbir şeyden çekinip korkma. Sonra bütün Arapları, o putlara ibadet etmeye çağır, senin çağrına uyup putlara ibadet etmeyi kabul edeceklerdir."

Cudda kıyısına geldi, cin'in söylediği gibi putları orada buldu. Sonra onları yüklenerek Tihame'ye taşıdı ve onları haccedilmeye hazır hâle getirdi. Arapları hep beraber onlara ibadet etmek üzere çağırdı. Araplar da onun bu çağrısına uydular.

Avf b. Uzra b. Zeydu'l-Lat b. Rufeyde b. Sevr b. Kelb b. Vebere b. Tağlibe b. Hulvan b. Imran b. el-Haf b. Kuda'a, onun çağrısına uydu. Amr b. Luhayy da Vedd putunu ona verdi. Avf, Vedd'i oradan alarak Vadi el-Kura'ya götürdü ve Dumatu'l-Cendel denilen yere dikti. Oğluna Abdu Vedd adını taktı. Böylece o, Abdu Vedd ismini takanların; oğlu da bu ismi alanların ilki oldu. Bundan sonra, Araplar arasında bu isim yaygın hâle geldi.

Avf, Amiru'l-Ecdar da denilen oğlu Amir'i puta bekçi yaptı. Allah (c.c.), İslam'ı gönderene kadar onun kabilesinin bekçiliği devam etti.

El-Kelbî'nin, Ebu'l-Munzir'e anlattığına göre, Malik b. Harise el-Ecdari, Vedd putunu gördüğünü söylemiş ve ondan şöyle bahsetmiştir;

"Babam, "git, bunu ilahın gönderirdi. Ben de gidip putu Amir son olarak: "Sonra Harise el-Ecdari, Allah'ın Rasulü (S.A.V.), Velid'i o putu yıkması için üzere gitti. Onun putu yıkması gulları ve Amiru'l-Ecdaroğullarıyla savaştı ve hepsini öldürdü. O gün öldürülenlerden Katan b. Şureyh derken ölüsünü buldu. Oğlunu şu beyitleri söyledi:

"Dikkat edin, sevgi dolu
Mutluluklar da sonsuzdur"

Hiç bir hayvan yavrusu
Annesi, sarp bir kayadur"

Sonra beyitlerine şöyle dedi:

"Ey, bağırsakları ve oğulları
Ne olurdu, keşke anneleri olsaydı!"

Sonra oğlunun üzerine oracıkta öldü.

Dumetu'l-Cendel'in oğlu Hassan b. Mesud

Ve Halid putu yıkıp

el-Kelbî şöyle dedi:

Malik b. Harise'ye;
görmüş gibi olayım" dedi.

O da şöyle anlattı:

"Babam, "git, bunu ilahına içir" diyerek, benimle puta süt gönderirdi. Ben de gidip puta o sütü içirirdim."

Amir son olarak: "Sonra Halid b. Velid'in onu nasıl kırıp paramparça ettiğini gördüm" dedi.

Allah'ın Rasulü (S.A.V.), Tebuk Savaşı bittikten sonra, Halid b. Velid'i o putu yıkmak için görevlendirdi. Halid, putu yıkmak üzere gitti. Onun putu yıkmasına engel olmak için Abdu Veddoğullan ve Amiru'l-Ecdaroğulları, Halid'e karşı savaştılar. O da onlarla savaştı ve hepsini öldürdü. Sonra putu yıkıp kırarak paramparça etti. O gün öldürülenlerin arasında Abdu Veddoğulları'ndan Katan b. Şureyh denilen bir adam vardı. Annesi onu ararken ölüsünü buldu. Oğlunun öldürülmüş olduğunu gören kadın, şu beyitleri söyledi:

"Dikkat edin, sevgi devamlı değildir,

Mutluluklar da sonsuza kadar sürüp gitmez!

Hiç bir hayvan yavrusu olacakları engelleyemez. Merbametli,

Annesi, sarp bir kayanın üstünde onu gözetlese bile!"

Sonra beyitlerine şöyle devam etti:

"Ey, bağırsakları ve ciğerleri toplayan, toplayıcı!

Ne olurdu, keşke annen doğmasaydı ve seni de doğurmamış olsaydı!"

Sonra oğlunun üzerine kapaklandı, derin derin soluk aldı ve oracıkta öldü.

Dumetu'l Cendel'in sahibi ve efendisi, el-Ukeydir'in amcasının oğlu Hassan b. Mesad da orada öldürüldü.

Ve Halid putu yıkıp parçaladı.

el-Kelbi şöyle dedi:

Malik b. Harise'ye; "bana Vedd putunu öyle bir anlat ki; onu görmüş gibi olayım" dedim.

O da şöyle anlattı:

"Vedd, çok iri ve uzun boylu bir erkek heykeli idi. Üzerine üç üstü iki elbise giydirilmişti. Bu elbiselerden birisi iç, diğeri ise dış giysisi idi. Belinde bir kılıç takılıydı ve omuzunda bir yay vardı. Elleri arasında, ucunda bayrak olan bir mızrak tutuyordu. Ayrıca iki okla dolu olan bir de ok torbası vardı.

Dedi ki: "Biz yine esas konumuz olan putların ve putperestliğin menşei konusuna dönelim."

Dedi ki: "Mudar b. Nizar da Amr b. Luhayy'a uydu ve Huzeyl kabilesinden el-Haris b. Temim b. Sad b. Huzeyl b. Mudrike b. el-Yas b. Mudar denilen bir adama Suva putunu verdi.

Suva putunu, Batı Nahle'nin Ruliat denilen bölgesine diktiler. Mudar kabilesinden ona yakın oturanlar ona tapıyorlardı.

Araplardan bir adam, Suva putundan şöyle bahsetmektedir:

"Başkanlarının çevresinde nasıl kenetlendiklerini gördün,

Tıpkı Huzeyl'in, Suva'nın çevresinde kenetlendiği gibi!

En değerli bayvanları, bütün çobanların,

Onun yanında yere serilir kurban olarak!"

Mezhic kabilesi, onun çağrısına olumlu cevap verdi. Amr b. Luhayy, bu kabileden Ename b. Amru'l-Muradi'ye Yagus putunu verdi.

Onlar Yagus'u, Yemen'de Mezhic denilen kayalık bir tepenin üzerine götürüp diktiler. Mezhic kabilesi ve o civarda bulunan komşu kabileler, o puta saygı gösteriyorlar ve tapıyorlardı.

Hemdan kabilesi de onun çağrısına uydu. O da bu kabileden Malik b. Mersed b. Cusem b. Hasid b. Cuşem b. Hayran b. Nevf b. Hemdan'a Yeuk putunu verdi.

Yeuk'u, Heyvan denilen bir köye götürüp diktiler. Ona Hemdan kabilesi ve Yemen'de bulunan diğer komşu kabileler saygı gösterip tapıyorlardı.

Himyer kabilesi de onun çağrısına uydu. O da Zu-Ruayn'dan Medikerib denilen bir adama, Nesr putunu verdi.

Nesr'i, Sebe ülkesinde Belhe O puta, Himyer kabilesi ve o saygı gösterirler ve taparlardı. Dinini benimseyene kadar öldürdüler.

Allah (c.c.), Nebi (S.A.V.) yıkılıp parçalanmasını emretmiş ve vah vah edildi.

Hişam şöyle dedi: "Bize İbn Abbas'tan rivayet eden bildirdi:

"Cehennem bana yaklaştım. Bu adam, kızıl yüzlü, şin içinde sürüyordu."

"O kimdir?" dedim.

"O, Amr b. Luhayy'dır. O gibi cahiliye âdetlerini ilahîliğini değiştirerek Araplaşmıştır" dediler."

Nebi (S.A.V.), şöyle

"Soyundan ona en yakın zâ'dır."

Katan atılarak dedi:

"Yâ Rasulallah! ona

Rasulullah (S.A.V.) dedi: "Sın o ise kafirdi" diye

Ayrıca Allah (c.c.)

"Bana deccal gös-
birisi idi. Amr'ın soyu
b. Abdu'l-Uzzâ'dır."

Eksem ayağa ka-

Nesr'i, Sebe ülkesinde Belhea denilen yere götürüp, diktiler. O puta, Himyer kabilesi ve o civarda bulunan komşu kabileler saygı gösterirler ve taparlardı. Onlar, Zu-Nuvas'a uyup Yahudi dinini benimseyene kadar bu şekilde Nesr putuna tapmayı sürdürdüler.

Allah (c.c.), Nebi (S.A.V.)'yi gönderinceye ve o da bu putların yıkılıp parçalanmasını emredinceye kadar bunlara tapılmaya devam edildi.

Hişam şöyle dedi: "Bize el-Kelbî anlattı, o Ebu Salih'ten, o da İbn Abbas'tan rivayet ederek, Nebi (S.A.V.)'nin şöyle dediğini bildirdi:

"Cehennem bana yaklaşıldığında kısa boylu bir adam gördüm. Bu adam, kızıl yüzlü, mavi gözlüydü ve bağırsaklarını ateşin içinde sürüyordu."

"O kimdir?" dedim.

"O, Amr b. Luhayy'dır. el Bahira, el-Vasile, es-Saibe, el-Hâmî gibi cahiliye âdetlerini ilk defa ortaya koyan, İbrahim (A.S.)'in dinini değiştirerek Arapları ilk defa putlara tapmaya çağıran kişi odur" dediler."

Nebi (S.A.V.), şöyle diyerek devam etti:

"Soyundan ona en çok benzeyen kişi, Katan b. Abdu'l-Uzzâ'dır."

Katan atılarak dedi ki:

"Yâ Rasulallah! ona benziyor olmam bana bir zarar verir mi?"

Rasulullah (S.A.V.): "Kesinlikle hayır, çünkü sen Müslüman'sın o ise kafirdi" diye karşılık verdi.

Ayrıca Allah (c.c.)'ın Rasulü (S.A.V.), şöyle devam etti;

"Bana deccal gösterildi. Tek gözü kör, esmer ve kıvrık saçlı birisi idi. Amr'ın soyundan ona en çok benzeyen kişi ise, Eksem b. Abdu'l-Uzzâ'dır."

Eksem ayağa kalktı ve şöyle dedi:

Rasulullah (S.A.V.), ona:

(Putlar Kitabı tamamlandı. Alemlerin Rabbi olan Allah (c.c.)'a hamdolsun.)

EL-YA'BUB

"İlahlarını çaldırıp, yerine el-Ya'bûb putunu ilah edindiler

(Yani gözünüzü açın bu putu da elinizden kaptırmayın!)

BACER

Ibn Dureyd şöyle anlattı:

"Bacer" kelimesi, cim harfinin fethalanmasıyla "Bacer" olarak okunduğu gibi, Cim harfinin kesralanmasıyla "Bacir" olarak da geçmektedir.

1- Eserin orijinal adı "El-Evsân" (İnsanların)
disine put edindiği şeyleri anlattığı
virneyi daha uygun bulduk.

ana zarar verir mi?"

nsın, o ise kafirdi" di-

hi olan Allah (c.c.)'a

ek)

ler el-Ya'bûb'u put
i putlarını, Esedo-
el-Ya'bûb'u put edi-
u şöyle dile getirdi:
amı ilah edindiler,
olsun ama dikkat

kaptırmayın!)

e Tayy ve Kuzaa
oturanların Bacer

a "Bacer" olarak
Bacir" olarak da

n ve Efendimiz
h (c.c.)'tan se-

ÇAĞDAŞ PUTLAR¹

¹- Eserin orijinal adı "El-Evsân" (Putlar) dır. Fakat biz, kitabın modern insanın ken-
dine put edindiği şeyleri anlatığını göz önüne alarak "Çağdaş Putlar" şeklinde çe-
virmei daha uygun bulduk.

İnsanlık tarihi boyunca, kesintisiz bir şekilde varlığını sürdürmüş olan putların bir kısmı çok eskilere kadar uzanmakta olup nesilden nesile miras kalmakta, diğer bir kısmı ise konjonktür itibarıyla ortaya çıkanlmaktadır. Bunlardan bazılarına hemen hemen bütün insanlık kulluk ederken, bazılarına ise yalnızca bir grup insan kulluk etmektedir. Putların, parçalanıp darmadağın edildikleri ve tozlarının havaya savrulduğu dönemlerde putperestlik düşüncesinin de yıkılıp yok edildiğini zannedenler büyük bir yanılgı içindedirler. Çünkü putperestlik, maddî boyutun düşünceye etki etmesi biçiminde değil, düşünce boyutunun maddeyi üretmesi şeklinde tezahür etmektedir. Dolayısıyla düşüncenin ürettiği putperestlik, bir tahta parçasında vücut bulabileceği gibi bir kelimede de varlık kazanabilir. Her iki durumda da balta ve ateş gibi maddî şeylerin putçuluğa zarar veremeyeceği açıktır. Elektrik ampulünü kırmak suretiyle elektriği parçalayamayacağınız gibi herhangi bir kitabı yakmakla da yazınının düşüncelerini ortadan kaldıramazsınız.

Ö hâlde putperestlik nedir? Putperestlik, insanın kendi yaratıcısını yaratması sonra da mutluluk ve bedbahtlık vermede sınırsız bir güce sahipmiş gibi bütün gücüyle ibadet ederek onu razı etmeye çalışması anlamına gelir.

İbadetler ise derece derecedir. Bir kısmı sıcak ve samimi, bir kısmı gevşek ve isteksiz, bir kısmı da soğuk ve içtenlikten yoksundur. Diğer bir kısmı ise amaçsız ve anlamsız birtakım sözlerden öteye geçmez.

Sıcak ve samimi olan ibadet, bir âşığın, sevgilisine sunduğu veya bir annenin yavrusuna gösterdiği sevgi ve cömertlik misali, ibadet edenin mabudu için fikrî, kalbî ve bedenî olarak en üst derecede fedâkârlıkta bulunmasıdır.

Gevşek ve isteksiz yapılan ibadette fedakârlık, birincisine nispetle bir hayli gerilerdedir.

Soğuk ve içtenlikten yoksun olan ibadet, tam bir cimrilik örneğidir.

Amaçsız ve anlamsız birtakım sözlerden öteye geçmeyen ibadet ise sadece dudakların yaptığı bir ibadettir ki böylesi ibadetlerde hiçbir fikir, duygu ve gönül bağı olmadığı gibi en ulak bir bedeni fedakârlığa da rastlanmaz.

Korkarım ki son olarak bahsettiğimiz bu ibadet türü, ezeli ve ebedi, her yerde hâzır ve nâzır olan, her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen bir tek ilaha ibadet ettiğini iddia edenler arasında en yaygın ibadet türü hâline gelmiştir. Bu kişiler en samimi ibadetlerini, sayılan çok fazla olan putlarına saklarlar.

Allah'a ibadet ile putlara ibadetin günümüzde bile kol kola yürüdüklerini söylersem şaşır mısınız? Bunlardan ilki, ilincisini kamufle edip gölgelemiş olsa da maalesef durum bundan ibarettir. Şayet bunun tersi olsaydı, işte esas şaşırtıcı olan bu olurdu. O hâlde haklı olarak diyebiliriz ki, insanoğlu neredeyse kendisini Allah'la bir tutup ilahlık taslamaya kalkmıştır. Yaratana değil de yaratıklarına yönelen insanoğlu, Allah'a nispetle hâlâ azarlanmayacak derecede küçük bir çocuk mesabesinde.

Bir çocuğun, duvara resimler çizdiğinde, topraktan bir ev yaptığında veya kamyandan bir kaval yonttuğunda ya da bunlara benzer çocukça işler sergilediğinde nasıl da çılgınca sevindiğini ve gurura kapıldığını hiç görmediniz mi? Çünkü bütün bunlar kendisinin yarattığı şeylerdir ve onun nazarında mükemmel olup uğrunda her türlü fikrî, kalbî ve bedeni fedakârlığa katlanılabilecek kadar değerlidir. Çünkü içindeki gizli yeteneklerini onlar vasıtasıyla gün yüzüne çıkarabilmiştir. Daha doğrusu, ürettiği bu şeyler, onun iç alemini yansıtan birer ayna konumundadır. Ve o, bunlara ibadet ederken aslında kendi nefesine ibadet etmektedir.

Allah'a ibadet ile putlara ibadetin kol kola yürüdüklerini belirtmiştim. Bu söz ne yeni bir icattır ne de yalan dolandan ibarettir. Yaklaşık iki bin yıl önce Nâsır², soydaşlarına; İbrahim, İshak ve Yakub'un torunlarına şöyle hitap etmiştir:

"Hiç kimse beni Allah'a hem de servete... aynı anda ibadet edemez."

2- Hz İsa, "Nâsıra" kasabasında doğduğu için bu isimle de anılmaktadır.

Şüphesiz ki Nâsırî, insanları putları ortak koşmadan ibaret du. Ve biliyordu ki onlar, uydu eritiyor ve genç ömürlenn onl putlardan bir tanesi de "servet" önemli ve en büyük putudur. bir dizi modern putu önüne vermeyi uygun buldum.

SERVET (PARA) PUTU

Insanoğlunun sınırsız deli fâbe ve matbaa gibi pek çok yaşam şartlarını kolaylaştıran biridir.

İlkel şartlarda, insanın k da örneğin ceylan densinde kas yapması mümkün iker herhangi bir dükkana götü müyle imkansız sayılmasa ranıştır. İşte para, bu nok mümkün, zoru kolay, ayk lenmektedir. Bunu sağlan değerler biçilmiş ve bu de bollerle ifade edilmiştir.

Bu semboller, ağaç ve altın sikkelere doğru gü mâdeni paraların yerini k ların yerine senetler ve b tır. Bu sayede doğunun batının en uzak noktası ması mümkün hâle geln lerinin yüzlerini dahi gö imzası bulunan ve bir b

Şüphesiz ki Nâsîrî, insanların, yaratıcılarına kendi uydurdukları putları ortak koştanadan ibadet etmediklerini çok iyi biliyordu. Ve biliyordu ki onlar, uydurdukları putların önünde yürekleniyor ve genç ömürlerini onlar için heder ediyorlardı. İşte o putlardan bir tanesi de "servet putu"dur. O, günümüzün hâlâ en önemli ve en büyük putudur. Bundan dolayı, seçmiş olduğum bir dizi modern putu önünüze getirirken "servet putu"na öncelik vermeyi uygun buldum.

SERVET (PARA) PUTU

İnsanoğlunun sınırsız dehasını gösteren; ateş, iğne, dolap, alfabe ve matbaa gibi pek çok icatlarına ek olarak "para" da onun, yaşam şartlarını kolaylaştırmak için ürettiği çözüm yollarından biridir.

İlkel şartlarda, insanın komşusuna bir koyun verip karşılığında örneğin ceylan derisinden yapılmış bir örtü almak suretiyle takas yapması mümkün iken günümüzde insanların, bir boğayı herhangi bir dükkana götürüp oradan hazır mallar istemesi tümüyle imkansız sayılmasa bile son derece zor ve aykırı bir davranıştır. İşte para, bu noktada devreye girmekte ve imkansızı mümkün, zoru kolay, aykırını normal hâle getirecek bir rol üstlenmektedir. Bunu sağlamak için insanların ellerindeki mallara değerler biçilmiş ve bu değerler, taşınması kolay olsun diye sembollerle ifade edilmiştir.

Bu semboller; ağaç ve demir parçalarından, bakır, gümüş ve altın sikkelere doğru günden güne değişerek gelişmiş sonra da mâdeni paraların yerini kâğıt paralar almış ve nihayet kâğıt paraların yerine senetler ve banka havaleleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu sayede doğunun en uzak noktasında bulunan bir kişinin batının en uzak noktasındaki bir kişiden gemiler dolusu mal alması mümkün hâle gelmiştir. Bu tür alışverişlerde taraflar birbirlerinin yüzlerini dahi görmemekte, alıcı satıcıya sadece üzerinde imzası bulunan ve bir banka ismi ile ödenmesini istediği mebla-

ğın yazılı olduğu küçük bir kağıt parçası (senet-çek) vermek-
tedir. Bütün bunlar günümüz insanının bilmediği şeyler değildir.
Ayrıca herkes, paranın bizzat servet olmadığını ama onu sembo-
lize ettiğini de bilmektedir.

Ancak, çoğu kimsenin bilmediği ya da kasıtlı olarak bilmez-
den geldiği şey, uğrunda insanların birbirini yediği bu sembolün,
sınırsız güce sahip bir puta dönüştürüldüğü, hatta doğruluk, ze-
ref ve vicdan gibi hayattaki en değerli şeylerin onun yoluna feda
edildiği gerçeğidir. Artık onun uğrunda mum misali söndürülen
hayatları varın siz düşünün!

Peki nedir bunun sırrı?

Bu soruya cevap vermeden önce, paranın sembolize ettiği
servetten bahsetmemiz gerekiyor.

O hâlde servet dediğimiz şey ne demektir?

Servet; tabiatın bize kesintisiz bir şekilde sunduğu, beyin ve
ya kas gücü harcamadan ulaşılamayan, beşerî hayatın bütün di-
namiklerinin ortak adıdır. Bu ise, bir kişinin ya da bir grup insa-
nın altından kalkamayacağı ortak bir çabanın ürünüdür. Bu ça-
ba, dem'den günümüze kadar en bilgisinden en cahiline herke-
sin katkıda bulunduğu, bir dokumanın ipleri gibi iç içe geçmiş
veya bir binanın tuğlaları gibi birbirine sıkıca tutunmuş olan bir
çabadır. Ortaya konulan her ürün, mutlaka kendisinden önceki
çalışmaların bir semeresi olmak zorundadır. Öyleyse servet de
bütün insanlığın çabalarının, akıttığı sıcak kanın ve terin bir so-
nucudur. O, insanlığın bitkin düşmüş sınırlarının, alev alev ya-
nan beyinlerinin, dışlanmış hayallerinin, kâh üzüntülü kâh neşe-
li gece ve gündüzlerinin bir karşılığıdır. O, insanlığın yücelebil-
mesi için yeryüzü ile yapılan ölümüne ve ebedî mücadelenin bir
meyvesidir.

Hayatını insanlık uğruna harcadığı sürece, insanlar, nesiller
ve halklar arasında değer ayrımcılığı yapmak hiç kimsenin had-
dine değildir. Hayata paha biçmek cüretini kim gösterebilir?

O hâlde servet, hayatı

"Para'ya gelince, o öyle
tanlar ne de melekler yapı-
dı değerler biçmek sureti-
insandan daha üst bir kon-
sanların değerini soldan

İşin sırrı buradadır. K
dır işte. Her türlü nefret
büyük sır işte burada s
dan biri de insanlığın or
düşerken, bin insana bi
rum, zorunlu olarak in
bireye mahkum oluşu
karlarına alet etmeleri

Evet, facia bizim fa-
len sembole kulluğu
olarak kendi ellenin
ğişmeyecektir.

Çiftçinin aç, dok
barksız olması ne ka
cak bir iş bulamama
kanılması, bir lokma
şabilmek için el açn
türlü dualar döktür
maları ne ayıptır. S
rezilliklerimizi, adı
siyle örtbas etmeye

Hiç şüphesiz ya
daka değil. Bu kon
sağlığının arasınd

İyilik ve ihsan
vicdan rahatlatıcı
dır. İnsanlığın, ih

ğın yazılı olduğu küçücük bir kağıt parçası (senet-çek) vermek-
tedir. Bütün bunlar günümüz insanının bilmediği şeyler değildir.
Ayrıca herkes, paranın bizzat servet olmadığını ama onu sembo-
lize ettiğini de bilmektedir.

Ancak, çoğu kimsenin bilmediği ya da kasıtlı olarak bilmez-
den geldiği şey, uğrunda insanların birbirini yediği bu sembolün,
sınırsız güce sahip bir puta dönüştürüldüğü, hatta doğruluk, şe-
ref ve vicdan gibi hayattaki en değerli şeylerin onun yoluna feda
edildiği gerçeğidir. Artık onun uğrunda mum misali söndürülen
hayatları varın siz düşünün!

Peki nedir bunun sırrı?

Bu soruya cevap vermeden önce, paranın sembolize ettiği
servetten bahsetmemiz gerekiyor.

O hâlde servet dediğimiz şey ne demektir?

Servet; tabiatın bize kesintisiz bir şekilde sunduğu, beyin ve-
ya kas gücü harcamadan ulaşılamayan, beşerî hayatın bütün di-
namiklerinin ortak adıdır. Bu ise, bir kişinin ya da bir grup insa-
nın altından kalkamayacağı ortak bir çabanın ürünüdür. Bu ça-
ba, dem'den günümüze kadar en bilgisinden en cahiline herke-
sin katkıda bulunduğu, bir dokumanın ipleri gibi iç içe geçmiş
veya bir binanın tuğlaları gibi birbirine sıkıca tutunmuş olan bir
çabadır. Ortaya konulan her ürün, mutlaka kendisinden önceki
çalışmaların bir semeresi olmak zorundadır. Öyleyse servet de
bütün insanlığın çabalarının, akıttığı sıcak kanın ve terin bir so-
nucudur. O, insanlığın bitkin düşmüş sınırlarının, alev alev ya-
nan beyinlerinin, dışlanmış hayallerinin, kâh üzüntülü kâh neşe-
li gece ve gündüzlerinin bir karşılığıdır. O, insanlığın yücelebil-
mesi için yeryüzü ile yapılan ölümüne ve ebedî mücadelenin bir
meyvesidir.

Hayatını insanlık uğruna harcadığı sürece, insanlar, nesiller
ve halklar arasında değer ayrımcılığı yapmak hiç kimsenin had-
dine değildir. Hayata paha biçmek cüretini kim gösterebilir?

O hâlde servet, hayatın ta kendisidir.
'Para'ya gelince, o öyle bir
tanılar ne de melekler yapabilir. Z
dî değerler biçmek suretiyle bir
insandan daha üst bir konuma
sınırların değerini soldan sıfır de

İşin sırrı buradadır. Kurulan
dır işte. Her türlü nefret, haşe
büyük sır işte burada saklıdır
dan biri de insanlığın ortak se
düşerken, bin insana bir kişil
rum, zorunlu olarak insanın
bireye malik olmaya ve
karlarına alet etmelerine sel

Evet, facia bizim faciam
len sembole kulluğumuz c
olarak kendi ellerimizle g
ğışmeyecektir.

Çiftçinin aç, dokuman
barksız olması ne kadar a
cak bir iş bulamamaları, t
karılması, bir lokmayla y
şabilmek için el açmakta
t türlü dualar döktüren b
maları ne ayıptır. Sonra
rezilliklerimizi, adına "i
siyle örtbas etmeye çal

Hiç şüphesiz yaşam
daka değil. Bu konuda
sağlıklı bir şekilde hi

İyilik ve ihsanda b
vicdan rahatlatıcı, iyil
dır. İnsanlığın, ihtiya

parçası (senet-çek) vermek.
nın bilmediği şeyler değildir
olmadığını ama onu sembo-

ya da kasıtlı olarak bilmez.
birini yediği bu sembolün,
ldüğü, hatta doğruluk, şe-
li şeylerin onun yoluna feda
da mum misali söndürülen

paranın sembolize ettiği

emektir?

ekilde sunduğu, beyin ve-
beşerî hayatın bütün di-
şinin ya da bir grup insa-
abanın ürünüdür. Bu ça-
nden en cahiline herke-
ipleri gibi iç içe geçmiş
sıkıca tutunmuş olan bir
aka kendisinden önceki
adır. Öyleyse servet de
k kanın ve terin bir so-
nirlerinin, alev alev ya-
kâh üzüntülü kâh neşe-
O, insanlığın yücelebil-
ebedî mücadelenin bir

rece, insanlar, nesiller
mak hiç kimsenin had-
i kim gösterebilir?

O hâlde servet, hayatın ta kendisidir.

'Para'ya gelince, o öyle bir şeydir ki, onun yapığını ne şey-
tanlar ne de melekler yapabilir. Zira o, bireylerin çabalarına mad-
di değerler biçmek suretiyle bir kişiyi binlerce hatta milyonlarca
insandan daha üst bir konuma yerleştirmekle kalmamış bazı in-
sanların değerini soldan sıfır derekesine indirmiştir.

İşin sırrı buradadır. Kurulan tuzak ve oynanan oyun burada-
dır işte. Her türlü nefret, haset ve çekişmeye kaynaklık eden o
büyük sır işte burada saklıdır. Paranın korkunç aldatmacalann-
dan biri de insanlığın ortak servetinden, bir insana bin kişilik pay
düşerken, bin insana bir kişilik payın bile düşmemesidir. Bu du-
rum, zorunlu olarak insanın insana kulluğuna, toplumun bir tek
bireye mahkum oluşuna ve para babalarının fakirleri kendi ça-
karlarına alet etmelerine sebep olmuştur.

Evet, facia bizim faciamız, ayıp bizim ayıbımızdır. "Para" deni-
len sembole kulluğumuz devam ettiği ve onu köleleştirme aracı
olarak kendi ellerimizle güçlendirdiğimiz sürece hiçbir şey de-
ğişmeyecektir.

Çiftçinin aç, dokumacının çıplak ve inşaat ustasının evsiz
barksız olması ne kadar acıdır. Çalışmak için can atanların çalışa-
cak bir iş bulamamaları, tarımla uğraşanların önlerine engeller çı-
karılması, bir lokmayla yetinebilecek olanların bu lokmaya ula-
şabilmek için el açmaktan, merhamet dilenen bakışlardan ve bin
türlü dualar döktüren bir dil kullanmaktan başka çare bulama-
maları ne ayıptır. Sonra da bütün bu ayıplarımızı, acılarımızı ve
rezilliklerimizi, adına "iyilik" dediğimiz iğrenç bir fazilet perde-
siyle örtbas etmeye çalışmamız ne büyük bir skandaldır.

Hiç şüphesiz yaşam hakkı kutsal bir haktır, aşağılayıcı bir sa-
daka değil. Bu konuda sakatla sağlamın, körle görenin, hastayla
sağlığının arasında hiçbir fark olamaz.

İyilik ve ihsanda bulunmaya gelince o, sahibi için genellikle
vicdan rahatlatıcı, iyilikte bulunulan kişi için ise gönül yaralayıcı-
dır. İnsanlığın, ihtiyaç sahiplerine yapabileceği en büyük iyilik,

ortak servetten onların paylarına düşen haklarını geri vermek ul-
malıdır. Para, bir insanın diğerine sunduğu ve mücadelede her
iki kişinin de ortak teri ve kanının bulunduğu ispatlayan bir
belge olarak kabul edilmelidir. Aksi takdirde düzgün bir hayata
kavuşmamız mümkün olmayacaktır.

Değersiz şeylere değer verdiğimiz sürece, hayatımızdaki ger-
çek değerler, termometredeki cıva misali bir düşüp bir yüksele-
cek ve hiçbir şey istikrara kavuşmayacaktır. Bütün kıskıncılığı-
la para yine bizi kendisine kul-köle edinecek, rahatlık yerine hu-
zursuzluk, mutluluk yerine bedbahlık ve güç yerine örümcek
ağlarından oluşan adaleler vermeye devam edecektir.

GÜÇ PUTU

Şayet insanlık günün birinde "Para Putu"nu alt etmeyi başa-
rabilirse o takdirde "güç" adı verilen diğer bir puta karşı verdiği
savaşın sadece yarısını kazanmış sayılabilir. Çünkü, imar etme
veya tahrip etme ya da zulmetme, korku havası estirme ve insan-
lar içinde nüfuzunu yayma gibi konularda paranın olduğu kadar
gücün de büyük bir etki alanı vardır.

Çeşitli tezahürleri olan gücün heybet ve otoritesi onu insanla-
rın zihninde mabut makamına oturtmuştur. Güç güzel, onun zıd-
dı olan zayıflık ise çirkin görülür. Ancak güç, uğrunda tertemiz
insanların kanlarının döküldüğü bir put haline getirilirse güzelli-
ği şöyle dursun, zayıflıktan daha çirkef bir konuma düşer. Güç,
tek başına bir hedef değil, hedefe ulaşmada bir vesile olmalıdır.
Gücün hedefi ne kadar güzel ve yüce olursa kendisi de o dere-
cede güzel ve yüce, hedefi ne kadar çirkin ve değersiz olursa
kendisi de o derece çirkin ve değersiz olur. Kanaatimce, gücün
en yüce hedefi, insanı korku illetinden kurtarmasıdır.

Ne var ki insanların güce tapınmaları yalnızca kendilerini kor-
kularından kurtardığı için olmuyor maalesef. Bunun da ötesinde
onu kullanarak düşman ve rakiplerinin kalplerine korku salıyor,
üzerlerindeki otoritelerini genişletiyor ve böylece hem onların

hem de başkalarının nazarında
şıyorlar. Bunlara göre güç, ister
terse de silah ve otorite olsun ş
etmektedir.

Beden gücünün günümüz
lerdir. Onların ardından, boyu
piyonluk kemerleri takarak ta
ger sporcular gelmektedir. Sa
şöhretin yanı sıra ona bir m
yumruktan haberiniz yok m
geçmişte ve dünya devletleri
sayılan bir ülkede gerçekleş

Gözlerimin önünde, tüyl
ve sert boynuzlu bir boğa g
parlak tüyleri, sağlam bacak
rur duysa hakkıdır. Fakat b
geniş omuzlar ve çelik bilek
sinlikle insanlığa yakışır bir
boğaya karşı ne üstünlüğü

Zekâ gücünün, hilekâr
de koşması ne çirkin bir şe
betli görüş ve zekâ ustalığı
yüzlülük ya da sahte ve m
tan başka bir şey olmaz.
üstün zekâlıları yüceltip o

Silah gücünün ise, iç
köle ruhlu insanların g
kimse inkar etmiyor. Kü
hıklarını silah kadar başk
lü silahlara sahip olan d
da en çok çekinilen, sö
olan devlet hâline geliy

her de başkalarının nazanında güçlü ve şerefli görünmeye çalışıyorlar. Bunlara göre güç, ister beden, ister zeka, ister para, isterse de silah ve otorite olsun şerefi, yücelik ve saygınlığı temsil etmektedir.

Beden gücünün günümüzdeki en önemli temsilcileri boksörlerdir. Onların ardından, boyunlarına madalyalar, bellerine şampiyonluk kemerleri takarak taçlandırıp kahraman yaptığımız diğer sporcular gelmektedir. Sahibine sağladığı şeref tacı ve geniş şöhretin yanı sıra ona bir milyon küsur dolar kazandıran bir yumruktan haberiniz yok mu? Daha da ilginç bu olayın yakın geçmişte ve dünya devletleri arasında en gelişmiş ve en medenî sayılan bir ülkede gerçekleşmiş olmasıdır.

Gözlerimin önünde, tüyleri ıslıl ıslıl parlayan, sağlam bacaklı ve sert boynuzlu bir boğa görüntüsü canlanıyor. Böyle bir boğa, parlak tüyleri, sağlam bacakları ve sert boynuzuyla ne kadar gurur duysa hakkıdır. Fakat bir insanın diğerine karşı güçlü kollar, geniş omuzlar ve çelik bilekleriyle övünç duyup caka satması kesinlikle insanlığa yakışır bir durum olamaz. Aksi taktirde insanın boğaya karşı ne üstünlüğü olur ve aralarında ne fark kalırdı ki?

Zekâ gücünün, hilekârlık, bozgunculuk ve sahtekârlık peşinde koşması ne çirkin bir şeydir! Bu durumda ortaya koyduğu isabetli görüş ve zekâ ustalığı, dürüstlük postuna bürünmüş bir ikiyüzlülük ya da sahte ve menfaatçi bir maske takmış düzenbazlıktan başka bir şey olmaz. Fakat buna rağmen insanlar zekâyı ve üstün zekâlıları yüceltip dururlar.

Silah gücünün ise, içinde bulunduğumuz çağın, güce tapan köle ruhlu insanların gözündeki azamet ve haşmetini zaten hiç kimse inkar etmiyor. Küçüğüyle büyüğüyle bütün devletler varlıklarını silah kadar başka hiçbir şeye dayandırmıyorlar. En güçlü silahlara sahip olan devlet, diğer devletlerin parlamentolarında en çok çekinilen, sözü en çok geçerli ve etki sahası en geniş olan devlet hâline geliyor.

Bütün bir âlemin, silah gücü neredeyse tüm dünyayı kuşatmış olan bir devlete ibadet edilen büyük bir mabede dönüştüğüne yakın tarihimiz şahittir.

Bize göre bugün ne yazık ki tek mabet kalkmış, içinde şu ve ya bu büyük dünya devletlerinin silah gücüne ibadet edilen inli ufaklı pek çok tapınak türemiştir. Bu işten çıkar sağlayanlar ise, sahip oldukları bütün zekâ gücünü kullanarak çeşitli araçlarla bu ibadeti besleyip körüklemektedirler. Hiçbir lider, güce ibadet eden halkına şu şekilde haykırmaya cesaret edememektedir.

"Ey insanlar!

Nelere tapınıp duruyorsunuz? Güce mi? O hâlde hafif esintidenense daha güçlü olan rüzgâra, rüzgârdansa daha güçlü olan kasırgaya, kasırgadansa daha güçlü olan depreme tapınmanız size daha çok yararır.

Kuzu yerine daha güçlü olan kurda, tavuk yerine daha güçlü olan tilkiye, bal anısı yerine daha güçlü olan eşek arısına ibadet etmeniz sizin için daha münasiptir.

Hatta kocaman arslanın gözünü kan çanağına çevirebilen bir sineğe, devasa bir meşe ağacını göçertip yere yıkan bir kurtçuğa, insanı inim inim inleyen bir mikroba ibadet etmek size daha çok yakışır.

Bunun da ötesinde sizin için en uygun olanı, hiçbir gücün alt edemediği ölüme tapmaktır (!)"

Sizin de bir ferdi olduğunuz beşeriyet, varlık sahasına çıktığından beri, sırlarını çözmek ve üzerinde egemenlik kurmak amacıyla kainata karşı zorlu bir savaşa dalmış olmasına rağmen henüz ona karşı bir zafer kazanabilmiş değildir. Evet, imanıyla ölümden bile daha güçlü olan insana karşı tavrınız nedir? Bu insanın imanı nasıl bir imandır?

Doğrusu o, alelâde imandan da öte bir şeydir. Öylesine bir özgüvendir ki o, bin bir türlü acı, üzüntü, dert ve felaketle cebelleşmek onu sarsmamış aksine amacına bir gün ulaşacağına dair inancını sağlamlaştırıp kökleştirmiştir.

İnsanın gücü ne kadar gizlidir. Onun asıl gücü çekişmelerin doğurduğu bunlara kulluk edersiniz miş olur. Gücü yücelten bir gücün mağlup edileceği ya süvariye değil atla tazim etmeniz ne büyük

İnsanların gayret başka bir topluluğun, başlıcası. Bunun bilimsel doğrultusunda çalışmasını ki başkanı ya galandırabileceğiz.

İKTİDAR (OTOKRASI)

"Güç Putu"yla yola çıkarak kadar heybetli ve "Güç Putu"dur.

İktidar, bilindiği gibi emir ve yasaklar ile bahşeder. İktidar münü de semadandan bağışlanmış ise kanunlar tarafından aldıkları rastlamaktayız.

Kral denilen rethanelerine mülk birer çete reisi yapmak ve himaye ücret alırlardı. İktidarların hem de

İnsanın gücü ne kas, ne zekâ, ne mal-mülk ve ne de silaha gâhilidir. Onun asıl gücü işte bu imandır. Ötekiler ise çatışma ve rekâşmelerin doğurduğu kuru gürültü mesabesindedir. Her kim insanlara kulluk ederse bilsin ki yalnızca kuru gürültüye ibadet etmiş olur. Gücü yüceltmek kaçınılmaz görülüyorsa eğer, siz hiçbir gücün mağlup edemediği insanın iman gücünü yüceltin. Öyle ya süvariye değil atı, silahşöru değil kılıcı, mâlikî değil mülkû nazim etmeniz ne büyük ayıptır.

İnsanların gayret ve çabaları ortakır. Öyleyse hiçbir toplum başka bir toplumun, hiçbir ülke diğer bir ülkenin aleyhinde çalışmasın. Bunun bilincinde olarak tek el, tek yürek ve tek ideal doğrultusunda çalışıp çabalayalım. İşte o zaman hiç şüphemiz olmasın ki başıyayı yakalayacak ve sancaklarımızı doruklarda dalgalandırabileceğiz.

İKTİDAR (OTORİTE) PUTU

"Güç Putu"yla yapışık ikizler gibi uyum sağlayan, en az onun kadar heybetli ve cesametli olan diğer bir put, "İktidar-Otorite Putu"dur.

İktidar, bilindiği üzere sahibine, ona boyun eğmiş olanlar için emir ve yasaklar koyma ve işleri üzerinde tasarruf etme yetkisini bahşeder. İktidar, gücünün bir bölümünü dünyadan, bir bölümünü de semadan almaktadır. Semavî yönü, onun Allah tarafından bağışlanmış bir nimet oluşuna dayandırılır. Dünyevî yönü ise kanunlar tarafından temsil edilir. Bugün hâlâ halklarını, Allah'tan aldıkları yetki adına yönettiklerini iddia eden krallara rastlamaktayız.

Kral denilen kişiler başlangıçta, insanların mallarına ve ticarethanelerine musallat olup onların can güvenliğini tehdit eden birer çete reisiydiler. Bunlar insanları başka çetelere karşı korumak ve himayeleri altına almak mukabilinde onlardan belirli bir ücret alırlardı. Böylece çete reisleri çok geçmeden hem bu insanların hem de mal-mülklerinin mutlak hâkimleri ve yöneticileri

oluverdiler. Daha sonra dinin dünya ile yaptığı ticarî anlaşma neticesinde bu krallar, bir anda göğün seçilmiş oğulları ve Allah'ın nimetine mazhar olmuş(!) yöneticiler hâline geldiler.

Bunun ardından hepinizin bildiği devrimler gerçekleşti. Bir de baktuk ki artık iktidar yetkisi, semadan alınıp dünyaya devredilmiş. Bu, gerçekten de adına insan dedigimiz, tuhaflık ve dönüklüğüyle maruf yaratıktan başkasının altından kalkamayacağı korkunç bir dönüşüm olmuştur. Öyle ya iktidar yetkisini Tanrı'nın elinden alıp onun yarattığı toplumun eline vermek kolay bir iş olmasa gerek. Artık yöneticiler, Allah'ın bahşettiği nimetle değil, halktan aldıkları yetkiyle ve onlar adına konuşmaktadırlar.

Ne garibandır halk! İşlerini yürütmek üzere seçtiği ya da seçtiğini zannettiği kesimin kendisine mutluluk ve refah getirmesini bekler durur. Şaşkın, tahammülkâr, umutlu ve kapalı bir toplumdur halk. Onun adına nice suçlar ve günahlar işlenmiş, güya onun mutluluğu için nice yasaklar çiğnenmiştir. Kendisinin, yer-yüzündeki tek otorite, yöneticilerinin ise birer hizmetkâr(!) olduğu halkın vicdanına iyice yerleştirilmiştir. Buna göre yöneticiler, halkın ödediği ücret karşılığında onun rahatını, can ve mal güvenliğini sağlayan birer bekçiden başka bir şey değildirler(!)

Ne var ki iktidar sahipleri kendilerine verilen yetki gücüne kutsallık atfetmede hiç geç kalmazlar. Sonra da önlerinde davul-zurna çalınmaya, ayaklarının altına kadife halılar döşenip yollarına değerli kokular dökülmeye, göğüsleri şeref ve asalet madalyalarıyla süslenmeye başlanır. İktidarı her zaman ve mekandaki hâli hep böyle olmuştur. Önce sevinli bir kuzu olarak doğar, hemen ardından yırtıcı bir arslan kesilir. Böylece her şey tersine döner, kendisine hizmet edilen hizmetçiye, hizmetçi de kendisine hizmet edilene dönüşür. Halk, bekçi olarak seçtiklerinin bekçisi olur. Kendi rahatı ve selameti için ürettiği aracın elinde bir oyuncak konumuna düşer.

Artık iktidar, onu memnun edebilmek için küçük-büyük herkesin yanış yaptığı bir put hâline gelmiş, en değerli şeyler, sunaklarında ona sunulur olmuştur.

İktidar şarabıyla sarhoş olanlar, bir ne menem bir şarap, taptıdan putunu keşke bilselerdi! Hiç şüphe yok ki mek için içtikleri şey alçakların alçaklaşmalarını alıncıdır. Zayıfların zayıflaması il'in fısıltısından da davul seslerini duyma kefliginden başka bir şey değildir. O

Dünyanın, boğa boynuzu üzerindeki mesabesinde kaldığı şu uçsuz bucaksız me aittir?

Güneşe mi, galaksilere mi yoksa

Peki insanın, denizdeki bir nokta yüzünde iktidar kime ait olabilir?

Rüzgara mı, yoksa toprağa mı?

Ya insanlar arasında kime aittir?

Beşikteki bebeğe mi, mezarındaki mi, mabetteki din adamına mı, Yahut komutana, yargıca ve yörük ma ve davalıya mı?

Şüphe yok ki bunlardan hepsi ama hiçbir iktidarı tamamlamamıştır. Hizmetçi hem hizmet edilen, hem hafız hem de muhafaza edilmiş şey, yaratılış gayesini gerçekleştirip destek vermektedir. Bu olmuş olmamız onu sonsuza dek

Kainattaki bu ilginç ve eseri olup sizin, benim, bütün mez bütün yaratıkların irade taki iktidar sadece bu irade layıktır.

İnsanın insana hüküm puttur ki gayesi onurlandır

uğu ticarî anlaşma ne-
ş oğulları ve Allah'ın
geldiler.

mler gerçekleşti. Bir
nıp dünyaya devre-
miz, tuhaflık ve dö-
dan kalkamayacağı
dar yetkisini Tann-
e vermek kolay bir
şettiği nimetle de-
onuşturmaktadırlar.

e seçtiği ya da seç-
e refahı getirmesini
e kapalı bir toplu-
lar işlenmiş, güya
e Kendisinin, yer-
hizmetkâr(!) oldu-
göre yöneticiler,
can ve mal gü-
değildirler(!)

en yetki gücüne
nlerinde davul-
r döşenip yolla-
ve asalet madal-
n ve mekanda-
u olarak doğar,
her şey tersine
etçi de kendisi-
tiklerinin bek-
acın elinde bir

ük-büyük her-
şeyler, sunak-

İktidar şarabıyla sarhoş olanlar, bir gün ayılıp içtikleri şarabın
ne menem bir şarap, taptıkları putun ne menem bir put olduğu-
nu keşke bilselerdi! Hiç şüphe yok ki onların iktidarlarını besle-
mek için içtikleri şey alçakların alçaklığı, akılsızların akılsızlığı,
ahmakların ahmaklığı, zayıfların zayıflığı, açların açlığı ve Cebra-
il'in fısıltısından da davul seslerini duymaktan zevk alanların çir-
kefliginden başka bir şey değildir. Onlar çöldeki seraba taparlar.

Dünyanın, boğa boynuzu üzerindeki küçücük bir sivrisinek
mesabesinde kaldığı şu uçsuz bucaksız kainatta acaba iktidar ki-
me aittir?

Güneşe mi, galaksilere mi yoksa Süreyya yıldızına mı?

Peki insanın, denizdeki bir nokta mesabesinde kaldığı şu yer-
yüzünde iktidar kime ait olabilir?

Rüzgara mı, yoksa toprağa mı?

Ya insanlar arasında kime aittir iktidar?

Beşikteki bebeğe mi, mezardaki ölüye mi? Fabrikadaki işçiye
mi, mabetteki din adamına mı, yoksa okuldaki öğretmene mi?
Yahut komutana, yargıca ve yöneticiye mi ya da erbaşa, mahku-
ma ve davalıya mı?

Şüphe yok ki bunlardan her birinin belirli bir iktidarı vardır
ama hiçbir iktidarın tamamına sahip değildir. Hepimiz hem hiz-
metçi hem hizmet edilen, hem yönetici hem yönetilen, hem mu-
hafız hem de muhafaza edilen konumundayız. Kainattaki her
şey, yaratılış gayesini gerçekleştirmek üzere birbirlerine yardım
edip destek vermektedir. Bu olguyu asırlar boyunca göz ardı et-
miş olmamız onu sonsuza dek ihmal etmemizi gerektirmez.

Kainattaki bu ilginç ve şaşırtıcı gaye, evrensel bir iradenin
eseri olup sizin, benim, bütün insanların ve hatta görünür-görün-
mez bütün yaratıkların iradesiyle tamamlanmaktadır. İşte kainat-
taki iktidar sadece bu iradeye aittir ve yalnızca bu irade ibadete
layıktır.

İnsanın insana hükümranlılığı ise küçücük, çirkin ve alçak bir
puttur ki gayesi onurlandırmak değil parçalamaktır. Oysa ben,

insanoğlunun gönül temizliği, güç ve yücelik gibi üstün, nurlu ve tertemiz değerlerini, hâlâ nefsinin derinliklerinde çöreklenmiş olarak bulunan süflî duygular, zaaf ve alçaklık içinde debelenmekten kurtarmayı arzuluyorum.

KAMUOYU PUTU

"İktidar Putu'na" ve onun "Kamuoyu" adı ile ilahlaştırılan azgın müttelikine dikkat edin. İktidar, kendi başına hiçbir şey yapmadığını, her şeyi kamuoyunun istek ve dilekleri doğrultusunda gerçekleştirdiğini, zaten kendisinin de meşruiyetini kamuoyundan aldığını iddia etmekte ve devamlı bunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda, kamuoyunu kendi istekleri doğrultusunda ve kendi çizdiği sınırlar içerisinde beslemekten, eğitmekten, motive etmekten ve gelişip serpilmesine yardımcı olmaktan geri kalmamaktadır. Bu öyle ikili bir oyundur ki; iktidar, kamuoyuna karşı sert ve otoriter olduğunda, kamuoyu iktidara karşı yumuşak ve münistir. İktidar kamuoyuna karşı yumuşak davrandığında ise kamuoyu iktidara karşı sert ve celalli olmaktadır. Sanki ikisinin arasında bir anlaşma vardır ve bu anlaşma ikisine de, devamlı birbirlerinin sırtını kaşımalarını ve birbirlerine sürekli yağ çekerek durumu çıkarları doğrultusunda idare etmelerini emretmektedir.

Şüphesiz "Kamuoyu" kelimesi yanlış bir isimlendirmedir. Bizim "Kamuoyu" ifadesinden kastımız, çoğunluğun görüşü ve düşüncesidir. Yani toplumdaki herkesin düşüncesini ve görüşünü kastetmiyoruz. Eğer biz insanların, içlerinde gizledikleri gerçek düşüncelerini, toplumdaki çoğunluk ve azınlıkların herhangi bir şey hakkındaki düşünce, duygu ve yorumlarını bilip bunları ayırt edebilecek sihirli bir bilgiye sahip olsaydık bunun kamuoyu olduğunu iddia etmemiz ya da onu kamuoyu olarak isimlendirmemiz uygun olurdu. Ama biz henüz o sihirli bilgiye sahip değiliz. İnsanların çoğunluğunun kendilerine telkin edilen ya da dayatılan şekilde konuşmakta ve düşünmekte olduğunu unutmayalım.

Peki, kendisinden bu kadar emrine itaat ettiğimiz "Kamuoyu"

Kuşkusuz kamuoyunu, iktidarda iken, yine iktidar sahipleri, toplumun da iyi niyetli sâflığı saygını paylaşmaktadırlar. Biz, kan etkilenmeyen, hür bir düşünceyle ona itaat edip saygı duymamızı kânaatindeyiz. Bizim ka-

Toplumlar bugüne kadar, n bahalara sürülüp götürülen kasaplarını ayırt edebilecek ler? Halbuki toplumların tarih banlarını cezalandırmalarını

İsrailoğulları, kendilerini Musa'ya çölde isyan etmediler

Mesih, kendilerine muhalelanma yollarını gösterdiği, dilerinden sadece ve sadece kişiler tarafından çarşıya

Kureyş, kendilerine yüşiye kılıç çekmedi mi? On da kılıç kuvvetinin sözü m dar abestir.

Toplumun ve kamuoyu çok olan günahlarını sayı etmekten kaçamayacağı da toplumların her zam gamberler ve dâhiler ise den beri donuk ve dur Atılganlığın ve ilerleme hiplerini ve sokaktaki i puta boyun eğip ibade

Peki, kendisinden bu kadar korktuğumuz, çekindiğimiz ve onunna itaat ettiğimiz "Kamuoyu" nedir?

Kuşkusuz kamuoyunu, iktidar sahipleri oluşturup şekillendirmekte, yine iktidar sahipleri, otoritelerinin gücü ve kurnazlığı, toplumun da iyi niyetli saflığı sayesinde toplum gelirinin kaymağını paylaşmaktadırlar. Biz, kamuoyunun yapay gündemlerden etkilenmeyen, hür bir düşünceye sahip olduğunu kabul etsek bile ona itaat edip saygı duymamızı gerektiren bir zorunluluk olmadığı kanaatindeyiz. Bizce kamuoyu bunu hak etmemektedir.

Toplumlar bugüne kadar, meraya götürülen sürüler gibi mezbahalara sürülüp götürülmemiş midir? İnsanlar çobanlarını ve kasaplarını ayırt edebilecek bilince ne zaman sahip olabilecekler? Halbuki toplumların tarihi, kasaplarına teslim olmak için çobanlarını cezalandırmalarının örnekleriyle doludur.

İsrailoğulları, kendilerini Firavun'a kölelik etmekten kurtaran Musa'ya çölde isyan etmediler mi?

Mesih, kendilerine muhabbet ve sevgi çağrısı getirdiği, bağışlanma yollarını gösterdiği, hürriyet kanatlarını hediye ettiği, kendilerinden sadece ve sadece tertemiz ve edepli bir hayat istediği kişiler tarafından çarmıha gerilmedi mi?

Kureyş, kendilerine yüce bir kuvvet bahşetmek için gelen kişiye kılıç çekmedi mi? Onun getirip hediye ettiği kuvvetin yanında kılıç kuvvetinin sözü mü olur! İkisini karşılaştırmak bile ne kadar abestir.

Toplumun ve kamuoyunun neredeyse sayılamayacak kadar çok olan günahlarını saymak, üzerime vazife değildir. Fakat itiraf etmekten kaçamayacağım, kaçamayacağımız bir gerçek var ki; o da toplumların her zaman durgun ve donuk olduklarıdır. Peygamberler ve dâhiler ise uyanık ve atılgandırlar. Toplumlar eskiden beri donuk ve durgundurlar, bu gün de aynı şekildedirler. Atılganlığın ve ilerlemenin önünde engeldirler. Eğer iktidar sahiplerini ve sokaktaki insanları, kamuoyu diye isimlendirdiğimiz puta boyun eğip ibadet etmeye mecbur tutabilsek bile, ilhamını,

mektedir. Bunlar; "İrkçilik Putu", "Medya Putu" ve "Bilin Putu"dur. Bu putlara ibadet, günümüz insanları arasında son derece yaygınlık kazanmıştır.

İRKÇİLİK PUTU

İrkçilik taassubu son zamanlarda ortaya çıkmış türedi bir şey değildir. Bu taassup, kabilelerin kendilerine saldırıp ellerinde bulunan mal, mülk, yiyecek ve diğer yaşam vasıtalarını talan edip ellerinden almak isteyen diğer kabilelerle savaştıkları asırlara, tabiatla mücadele ettikleri zamanlara, bu mücadele ve savaşlarda birbirlerine destek verip omuz omuza bir dayanışma içerisinde oldukları günlere kadar uzanır. O günler, kabilelerin içlerine kapanık olarak yaşadıkları, başka kabilelerle karışmaktan korktukları, hatta bu korkudan dolayı diğer kabilelerle ilişki içine girmeyi bile reddettikleri günlerdir. İrkçilik taassubu işte o günlere kadar uzanmaktadır.

Ancak gelişme ve ilerleme, hayatın özünde vardır. Hayatın en çok nefret ettiği şey ise durağanlıktır. Hayat, çok çeşitli sebepler ve zaruretlerden dolayı insanlığı kabilelere, boylara ve milletlere bölmüş, bunun hemen ardından ise daha önemli sebeplerden dolayı onları bir araya toplamıştır. Savaş, ticaret, sanayi, insanlığın ortaya koyduğu ve yeryüzüne hakim olan çeşitli icat ve keşifler, insanlığı bir araya getiren en önemli sebeplerdendir.

İnsanlık, birliğe doğru yönelmiştir. Bu yönelişin belirtileri sayılamayacak kadar çoktur. Bu yöneliş, uzak ufuklara ateşten çizgilerle çizilmiştir ve insanlığın kaçınılmaz kaderidir. İnsanlık, beşerî birliğe doğru temkinli ve emin adımlarla, yavaş yavaş ilerlemektedir. Zaten bunu, körler ve görmek istemeyenlerden başka hiç kimse inkar etmemektedir.

İnsanların ve toplumların birbirlerine düşünce, fikir ve kültürlerini nasıl aşıladıklarını görmüyor musunuz? Toplumlar arasındaki bu etkileşim o kadar ileri derecelere ulaşmıştır ki, bir Fransız'ın size Hallac-ı Mansûr'dan ya da bir Arapın Bergson'dan söz

etmesinde en ufak bir gariplik bulamazsınız. Aynı şekilde bir Rus'un Firdevsî hayranı olması gibi bir İranlı'nın da Dostoyevski hayranı olması gayet normaldir ve bunda en ufak bir tuhaflık yoktur. Yine insanların dünyanın diğer bölgelerinde dokunmuş kumaşlardan imal edilen elbiseleri giydiklerini, dünyanın herhangi bir yerinde üretilen bir gıdanın dünyanın her yerinde nasıl tüketildiğini görmüyor musunuz? İnsanların evlerini nasıl döşeyip, ışıklandırdıklarını, toplumsal veya siyasi tören ve kutlamalarını, oyun-eğlence tarz ve yerlerini, ulaşım, iletişim şekil, yol ve vasıtalarını ve bunların nasıl birbirine benzediğini, neredeyse birbirinin aynısı olduğunu görmüyor musunuz? Diğer taraftan savaşların ve göçlerin, insanların kanlarını ve soylarını nasıl karıştırdığını ve karıştırmaya devam ettiğini görmemek elde midir? Bütün bunları görmemek için eğer insanın kötü bir niyeti yoksa kör olması gerekir.

Günümüzde sizler gözlerinizi, kulaklarınızı, ellerinizi ve ayaklarınızı kullanmadan, başkalarının gözleriyle görüyor, başkalarının kulaklarıyla duyuyor, başkalarının elleriyle çalışıp dinliyor ve başkalarının ayaklarıyla yürüyorsunuz. Bu sözü mecazi anlamda söylediğimi zannetmeyin, tam tersine bu söz, her türlü mecazdan, benzetmeden ve süsten arındırılmış hakikatin ta kendisidir.

Durum böyle iken, ırkçılık denilen şeyden, geriye içi boş ve anlamsız bir iskeletten başka ne kalmıştır. Fakat içi boş olan bu iskelet o kadar sert, o kadar inatçı ve sıkıdır ki onu parçalayıp dağıtabilmek için kemiklerini teker teker sökmeniz gerekir, aksi takdirde onu parçalayıp dağıtmanız pek mümkün değildir. Bu boş ve anlamsız iskeletin günümüze kadar böyle sıkı bir şekilde varlığını korumasına yardım eden bundan sonra da varlığını devam ettirmesine yardım edecek olan en büyük destekçisi ve mütefiki emperyalizmden başka bir şey değildir. Vahşi emperyalizm günümüzde bile hâlâ, gözünün önünü göremeyen kör ırkçılığın en büyük destekçisi ve mütefikidir. Bunlar kesinlikle birbirlerine düşman değildirler, öyle görünseler bile.

Bense bir halkın başka bir halkı bir toplumun başka bir toplumu den daha basit, aşağılık bir düşüncesiyle tanımlıyorum. Zaten toplumun yok edilebilecek kadar kolay olduğunu sanlığın birliği de onların birleşmesini engeller. Tam tersine sayıların birleştiği gibi bir birleşme olur. Bu durumda ne bir birleşme olur. Aksine ikisinin birleşmesiyle bir madde meydana gelir, işte bu.

Güç, her zaman kendisini korumak için varoluş gerekçesini emperyalizmin zorba gücü ise, kendisiyle sonra da varoluşunu meşrulaştırır. ırkçılığı, kendini savunabilmek için sevk etmiştir. ırkçılık, o silahları bile deşelemekten en sevimli gelen silah o maddelerin üstünlük ve yüceliğidir.

"Dünya ve insanlık, bizi borçludur." v.s. diyecektir. Onların borç almış da onlara borç verenlerin borç alıp vermektedir.

Nil Nehri'nin Etiyopya'da bir övünç kaynağı olabilir. Etiyopyalılardan övünç kaynağı eden ve onlara hayat vermek için.

Sokrat'ı canından bir şey bekleyecek kadar kerkent memleketi ya da doğrudan doğruya birlik ve övünç kaynağı.

Bense bir halkın başka bir halkı, bir milletin başka bir milleti, bir toplumun başka bir toplumu kuvvet kullanarak yok etmesinden daha basit, aşağılık bir düşünce ve daha büyük bir görme zafiyeti tanımıyorum. Zaten toplumlar ve milletler hemen yutulup yok edilebilecek kadar kolay lokma değildirler. Milletlerin ve insanlığın birliği de onların birbirlerini yutup yok etmeleriyle gerçekleşmez. Tam tersine suyu meydana getiren oksijen ve hidrojenin oluşturduğu gibi bir birliktelik meydana getirme ile gerçekleşir. Bu durumda ne biri diğerini yok eder ne de diğeri öbürünü. Aksine ikisinin birleşmesinden yeni, faydalı ve güzel bir madde meydana gelir, işte bu da sudur.

Güç, her zaman kendisine karşıt bir güç yaratmak ve bu güce varoluş gerekçesini empoze etmek zorundadır. Emperyalizmin zorba gücü ise, kendisine karşıt güç olarak ırkçılığı yaratmış, sonra da varoluşunu meşrulaştırması ve hayatta kalabilmesi için ırkçılığı, kendini savunabileceği silah ya da silahlar bulmaya sevk etmiştir. Irkçılık, o silahı ya da silahları bulabilmek için mezarları bile deşelemekten çekinmez. Nihayet en etkili ve kalbine en sevimli gelen silahı o mezarlardan bulup çıkarır. Bu silah, atalarının üstünlük ve yücelikleriyle övünüp gösteriş yapmaktır.

"Dünya ve insanlık, bizim atalarımıza şu şu sebeplerden dolayı borçludur." v.s. diye düşünürler. Sanki insanlık onların atalarından borç almış da ödememiş gibi. Ya da dünyanın ve insanlığın borç alıp vermekten başka işi yokmuş gibi.

Nil Nehri'nin Etiyopya'dan doğması, bir Etiyopyalı için nasıl bir övünç kaynağı olabilir? Eğer bunda bir övünç sebebi varsa bu övünç Etiyopyalıların değil, Etiyopya dağlarından Nil'in doğmasına kaynaklık eden ve onu ölü toprakların susuzluğunu giderip onlara hayat vermek için gönderen gölün hakkıdır.

Sokrat'ı canından bezdirip, zehir içerek intihar etmesine sebep olacak kadar kendisinden tiksindiren Atina'nın, Sokrat'ın memleketi ya da doğduğu yer olması, Atina için nasıl bir yücelik ve övünç kaynağı olabilir. Eğer bunda bir övünç ve yücelik

varsa bu, Atina'ya değil, Atina gibi bir yerde Sokrat gibi bir değeri yetiştiren insanlığa aittir.

Mesih'in ve mesajının şerefinden kaçıp kurtulmak için onu ilk hırsızın kolları arasında taşıyıp sonra da çarmıha geren Yahudiler, Mesih'in Yahudi bir genç kızdaki doğmasından dolayı nasıl bir şeref sahibi olabilirler? Eğer bunda bir şeref varsa bu şeref, Mesih'e Yahudi bir anne seçen ve Mesih'i, gönülleri hidayete sunmuş bütün insanlık için bir yol gösterici olarak gönderen yüce kudrete aittir.

İrkçılığın sahip olduğu ikinci bir silah daha vardır ki, bu silahlı ilmin yüce ışığından aldığı iddia etmektedir. Bu silah, varlık çatışmasında daha güçlü olanın hayatını devam ettirebileceğini söyleyen prensiptir. Bugün bile kimin ya da neyin daha güçlü olduğunu kimse bilememektedir. Bu varlık çatışması, tek veya az olanın çoğunlukla ya da bütün varlık alemiyle çatışması ve mücadele etmesi demektir. Bu ise çok eskilerde kalmış, bugün kimse için itibar etmediği bir düşünce ve ekoldür.

Bu kainat, içerisinde birçok zıtlık taşımasına rağmen, hayatını çatışmalardan çok yardımlaşma ile devam ettirmektedir. Arıdan, karıncadan, çekirgeden, sayılamayacak kadar çok olan kuş ve hayvan türlerinden ibret alın. Onların çoğunluğu sadece hayatlarını devam ettirebilmek için değil, bununla birlikte varoluşun ve hayatın tadına varmak hem de yaşamdan zevk almak için yardımlaşmaktadırlar. İsterseniz insandan da ibret alabilirsiniz. O, savaşlarında bile yardımlaşmaya başvurmuştur. İnsanların fikir, düşünce ve güçlerini her alanda birleştirerek meydana getirdikleri en güçlü silah, dayanışma ve yardımlaşma silahıdır. Askerleri bile savaş meydanlarına bölük bölük sevk edebilen şey, mükemmel bir yardımlaşma duygusundan başka bir şey değildir.

Gözünün önünü dahi göremeyen ırkçılığın artık bir köşeye çekilmesinin zamanı gelmiş de geçmiştir bile. İnsanlık, bilinçli ve inançlı toplumlar aracılığıyla aynı bilinç ve inançla, nihai hedeflerini belirlemek zorundadır. Bu hedef, insanlığın güçlerinin bir-

leştirilmesi, nerede ve hangi ulusun
ların rahatı, mutluluğu ve onuru için
kurtulması olmalıdır.

MEDYA PUTU

Bu konuya başlık olarak seçti
basını ve daha geniş anlamıyla
Bugün medya, diğer putlardan farklı
vazgeçemediği bir puttur. Yazar
medyanın ne kadar korkunç bir
şekliyle idrak edebiliyoruz. Medya
kamuoyunu yönlendirmede ne
duğunu reklam ajansları, büyük
müesseseler fark etmişler ve bu
dır. Bu reklam ajansları ve kur
dasız, iyi ya da kötü, yüce ya
nat haline getirerek kullanı
mışlardır.

Modern insanın vazgeçemediği
gerçekleri gizleyip örtbas etme
hiçbir alakası olmayan şeyler
dır. O, bireyleri ve toplumları
rak ve heyecan uyandırmak
gibi, toplumların heyecanını
pasifize edip âdeta bir koyu
nılabilmektedir. O, öyle bir
mür gibi simsiyah ya da siyah
gösterebilir. İstediginde gö
tü ve perdeleri parçalayıp
ya ihtiyaç ânında bütün d

3- Orijinal metinde bu bölümün
okuyucusunun daha iyi anlaması
bulundurarak "Medya Putu" şekli

leştirilmesi, nerede ve hangi ırktan olursa olsun bütün toplulukların rahatı, mutluluğu ve onuru için bütün zincir ve bağlarından kurtulması olmalıdır.

MEDYA PUTU

Bu konuya başlık olarak seçtiğim "Kara Kelimeler"³ tabiri ile basını ve daha geniş anlamıyla bütün medyayı kastediyorum. Bugün medya, diğer putlardan farklı da olsa günümüz insanının vazgeçemediği bir puttur. Yazarlık belasına duçar olmuş bizler, medyanın ne kadar korkunç bir güce sahip olduğunu en gerçek şekliyle idrak edebiliyoruz. Medyanın, kamuoyu oluşturmada ve kamuoyunu yönlendirmede ne kadar güçlü ve etkili bir silah olduğunu reklam ajansları, büyük dinî, ilmî, siyasî, sınaî ve ticarî müesseseler fark etmişler ve bu bilinçle hareket eder olmuşlardır. Bu reklam ajansları ve kuruluşlar, medyayı, faydalı ya da faydasız, iyi ya da kötü, yüce ya da alçak bütün emelleri için bir sanat haline getirerek kullanma konusunda uzmanlaşmaya başlamışlardır.

Modern insanın vazgeçemediği bir put hâline gelen medya, gerçekleri gizleyip örtbas etmekte kullanılabildiği gibi, gerçekle hiçbir alakası olmayan şeyleri de gerçekmiş gibi sunabilmektedir. O, bireyleri ve toplumları teşvik edip gayrete getirmede, merak ve heyecan uyandırmada ya da kışkırtmada kullanılabildiği gibi, toplumların heyecan ve duygularını yatıştırmada ve onları pasifize edip âdeta bir koyun sürüsü hâline getirmede de kullanılabilmektedir. O, öyle bir güce sahiptir ki, bembeyaz karı kömür gibi simsiyah ya da simsiyah kömürü kar gibi bembeyaz gösterebilir. İstedğinde gözlerdeki ve düşüncelerdeki bütün örtü ve perdeleri parçalayıp yok edebildiği gibi, istediği zaman ve ya ihtiyaç ânında bütün düşünceleri ve gözleri en koyu ve kalın

3- Orijinal metinde bu bölümün başlığı "Kara Kelimeler" olarak geçmektedir. Türk okuyucusunun daha iyi anlaması için bu başlığı, bölümün içeriğini de göz önünde bulundurarak "Medya Putu" şeklinde çevirmeyi uygun bulduk.

perdelerle örtülmektedir. Sakin ve dingin duyguları bir anda kıskırtılabileceği gibi, en heyecanlı ve ateşli duyguları da sakınleştirip yatıştırabilmektedir.

Kelimeler, edebiyatın yegâne silahıdır. Kullanmayı bilen elinde ne müthiş bir silahıdır!

Kelimeler, edebiyatın yegâne servetidir. Bu servet, onu elinde bulundurup kendisinin ve insanlığın hayrına kullanabilen için ne müthiş bir servettir!

Kelimeler, edebiyatın biricik gücüdür. O, öyle bir güçtür ki, tüm canlıların ve varlıkların özünü oluşturduğu gibi, bütün kainatı parçalayıp toz duman edebilecek enerjiye sahip olan atomun çekirdeğindeki güç bile onun yanında hiçbir değer ifade edemez.

O hâlde diyebiliriz ki; edebiyat, dolayısıyla medya, bir reklam ve propaganda aracıdır. Edebiyatın ve medyanın konumu ve işlevi bu iken, bizler onun gerçekleri kamufle etmesinden, kitleleri uyuşturmasından ya da kıskırtmasından nasıl memnun olabiliriz? Onun, canı sıkılanları eğlendirip hoşça vakit geçirten bir palyaço konumuna düşmesini onaylayıp alkış mı tutalım? Veya onu, kendisine kaydedilenleri papağan gibi tekrarlayan bir gramfon olarak mı kabul edelim? Yahut insanların ve insanların yapıklarının fotoğrafını çeken bir makine olarak mı görelim? Medyayı, meşhur olmak için bir reklam aracı gibi mi yoksa insanların şereflerini iki paralık edip, mallarını ellerinden almak için bir tuzak olarak mı kullanalım?

Ben edebiyatın ve medyanın, sinsi bir propaganda aracı hâline dönüşmesini, böyle süflü amaçlar için kullanılmasını onun şeref ve yüceliğine yakıştıramıyorum..

Sizlere, edebiyatın ve medyanın kendi zamanının aynası olması gerektiğini söylerler. Onlar, edebî eserler için bir zaman tayin edilemeyeceğini bilmiyorlar mı? Bir edebiyatçının, geçmişteki köklerine ve geleceğine karşı hissiz, kayıtsız davranması, yaşadığı an ile geçmiş ve gelecek arasında bağ kurmadan yaşamama-

si nasıl mümkün
bir ağaca ben
cinin mesleği
yakışmaz. H
nası değil, k
dengeli bir s
ne ışık tutar
Edebiyatın
dır.

Yine siz
ve kaygılan
Bu ise, bir
faydalanma
kumaşının
tirmesine
dir. Bir ede
biyatçının
leştirmiyor
olamaz.

Yine s
Fakat, bu
gil, onlar
biyatın ve
dan daha
mak olm

Görü
olacağı,
yakındır
silahı ol
elinde b
luk yolu
lik çiçek
Irakç

nasıl mümkün olabilir. Böyle bir şey, kökü ve dalları olmayan bir ağaca benzeyeceğinden düşünülmesi bile muhaldir. Bir tarihçinin mesleğini elinden alıp tarihçiliğe soyunmak edebiyatçıya yakışmaz. Hayır! Edebiyat sadece içinde bulunduğu zamanın aynası değil, kendi zamanının penceresinden geçmişe ve geleceğe dengeli bir şekilde bakan, geçmişinden dersler çıkarıp geleceğine ışık tutan, bir ayağı mazide bir ayağı atide olan bir köprüdür. Edebiyatın ve medyanın görevi kesinlikle budur, böyle olmalıdır.

Yine size, *"edebiyat ve sanat sadece edebî ve sanatsal amaç ve uygulamalarla sınırlıdır"* derler. (Sanat, sanat içindir düşüncesi). Bu ise, bir kimsenin içinde oturmayacağı hâlde manzarasından faydalanmak için bir ev yapması yahut hiç giymeyeceği hâlde kumaşının ve dikiminin güzelliğini seyretmek için bir elbise dik-tirmesine benzer. Bu, çok saçma bir söz, çok abes bir düşünce-dir. Bir edebî eser, bir sanat eseri kendisini meydana getiren edebiyatçının, sanatçının veya insanların-insanlığın hayatını güzel-leştirmiyor, ona bir değer katmıyorsa faydalı bir sanat veya eser olamaz.

Yine size, *"edebiyat, sanat ve medya çok önemlidir"* derler. Fakat, bunların esas görevinin insanları parçalayıp dağıtmak değil, onları bir araya getirmek olduğundan pek söz etmezler. Edebiyatın ve medyanın hedefi, şu an içinde bulunduğumuz dünyadan daha ferah, daha güzel ve daha aydınlık bir dünya oluşturmak olmalıdır.

Görünen odur ki; içinde yaşadığımız dünyanın paramparça olacağı, bizim de onun enkazı altında kalıp ezileceğimiz günler yakındır. Bu durumda bize - kelimelerden başka hiçbir gücü ve silahı olmayan biz edebiyatçılara - sanatçılara ve medya gücünü elinde bulunduranlara düşen görev, bu gücümüzü barış ve dostluk yolunda kullanmak, bu silahımızla dünyaya sevgi ve güzellik çiçeklerinden demetler saçmak olacaktır. O çiçekler ki;

İrkçiliğin ve politikanın pisliklerinden arınmış,

Yaygara çılgınlıklarına kulakları tıkalı,
İnsana olan inancımızla yüklü,
Her türlü korku, şüphe ve tereddüden arındırılmış olmalıdır.
Sonuç olarak diyebiliriz ki hayat, doğruluk, dürüstlük, sevgi,
muhabbet, fedakarlık ve inançtan ibarettir, ibaret olmalıdır.

BİLİM PUTU

Son olarak "Bilim Putu"ndan söz etmek istiyorum. O, öylesi-
ne etkili bir puttur ki ona kulluk yapanların sayısı günden güne
artmaktadır. Şüphesiz bilimin, gereğinden fazla değer vererek
yüceltiğimiz medeniyet karşısında tartışılmaz bir üstünlüğü var-
dır. Bilim, insanlığın önüne çıkan birçok engeli ortadan kaldır-
maktadır. Ancak bilim, birçok problemi ortadan kaldırırken biz-
zat kendisinden kaynaklanan başka problemlere yol açmaktadır.
Buna rağmen insanlar bilime hiç sorgulamadan, körü körüne
inanmakta ve ona ibadet edercesine sıkı sıkıya ve iştiaqla bağ-
lanmaktadırlar. Onların nazarında bilimin söylediği her şey, çü-
rütülmesi ve aksinin ispat edilmesi mümkün olmayan kesin ger-
çektir. Bilimin reddettiği her şeyi de vehim ve hurafe olarak ka-
bul eder onlar. Henüz bilimin kesin bir sonuca varamadığı, ince-
leme aşamasında olan, şüphe ve kesinlik arasında belirsiz bir
hâlde olan meselelere gelince, "bilim, o meseleler hakkında ke-
sin ve nihai hükmünü verene kadar bizim onu kabul etmemiz ya
da reddetmemiz mümkün değildir" derler.

Peki, insanları kendisine körü körüne ibadet etmeye zorlayan
bilimin, insanların zihinlerindeki bu masumiyeti nereden kay-
naklanmaktadır?

Bunun cevabı, bilimin bir konuda yargıya veya bir sonuca
ulaşmak istediğinde inceleme, tetkik ve tecrübe yöntemlerini iz-
lemesidir. Bilime göre bir olgunun aynı şartlar altında sadece bir
sonucu olabilir. Bilim, bu ilkeden hareketle o olgu için bir kanun
çıkarır ve ihtiyaç hissettiğinde onu kullanır. Bilimin ortaya koy-

duğu ya da formüle ettiği bir
herkesin görebildiği gibi her
min insanlar üzerinde son de
birisi, budur yani önde objek
denenebilir ve görülebilir ol
manlardan ben gözetimle g
leri şeylere inanırlar. İnsan
hakikat olsun bir şeyi tasdi
leriyle ona dokunmak iste
çok güzel bir ömektir. O,
leriyle görüne ve vücudun
rıyla dokunana dek inanan
meni İsa'nın ona söylediği

"Ey Tomas, sen beni gö
gi bâlde iman edenlere"

Bu hikâye⁴ o kadar m
yoktur. Lâkin bu mutlu
görmediği, idrak etmed
maz. Sezgi, tahmin, var
ham v.s. bilim için hiç
min ve teknolojinin ol
linmez izleri, derin etki
lar, açılım ve yöntemle

4- Havarî Tomas ve Hz. İsa'nın
de şöyle anlatılır:

*24- On üçilerden biri, ikiz c
di

25- Öbür öğrenciler ona "B
vülerin izini görmedikçe, ç
böğrüne sokmadıkça inan

26- Sekiz gün sonra İsa'nın
di. Kapılar kapalıyken İsa

27- Sonra Tomas'a "parma
imansız olma, imanlı ol!" d

28- Tomas, o'na, "Rabbim

29- İsa ona, "Beni gördüğ
lu" dedi (Yuhanna İncili

diği ya da formüle ettiği bütün kanunlar objektiftir. Gözü olan herkesin görebildiği gibi herkes tarafından da kullanılabilir. Bili-
min insanlar üzerinde son derece etkili olmasının sebeplerinden
biri budur yani özde objektif olması, dileyen herkes tarafından
denenebilir ve görülebilir olmasıdır. Çünkü insanlar, en eski za-
manlardan beri gözleriyle görebildikleri, elleriyle dokunabildik-
leri şeylere inanırlar. İnsanlar, ister aldatmaca isterse apaçık bir
hakikat olsun bir şeyi tasdik etmeden önce onu görmek hatta el-
leriyle ona dokunmak isterler. Havarî Tomas'ın hikâyesi buna
çok güzel bir örnektir. O, öğretmeni İsa'nın dirildiğine onu göz-
leriyle görene ve vücuduna çakılan çivilerin izlerine parmakla-
rıyla dokunana dek inanmamıştı. Bu konuyla ilgili olarak öğret-
meni İsa'nın ona söyledikleri ne güzeldir,

*"Ey Tomas, sen beni gördün ve inandın, ne mutlu görmedi-
ği hâlde iman edenlere".*

Bu hikâye⁴ o kadar meşhurdur ki daha fazla anlatmaya gerek
yoktur. Lâkin bu mutluluk, bilim için hiçbir anlam taşımaz. O,
görmediği, idrak etmediği ve ispatlayamadığı hiçbir şeye inan-
maz. Sezgi, tahmin, varsayım, derin düşünce, tefekkür, vahiy, il-
ham v.s. bilim için hiçbir değer ifade etmez. Ancak modern bili-
min ve teknolojinin oluşup-gelişmesinde, bu saydıklarımızın si-
linmez izleri, derin etki ve katkıları vardır. Nice yeni keşifler, icat-
lar, açılım ve yöntemler, metotlar sezginin, hayalin veya vahyin

⁴ Havarî Tomas ve Hz. İsa'nın bu hikâyesi Yuhanna İncili 20. Bölüm 24-29. ayetler-
de şöyle anlatılır;

²⁴ On ikilerden biri, ikiz diye anılan Tomas, İsa geldiğinde onlarla birlikte de-
ğil-
di.

²⁵ Öbür öğrenciler ona "Biz Rabbi gördük" dediler. Tomas ise "Onun ellerinde çivilerin izini görmedikçe, çivilerin izlerine parmaklarımla dokunmadıkça ve elimi
böğrüne sokmadıkça inanmam" dedi.

²⁶ Sekiz gün sonra İsa'nın öğrencileri yine evdeydiler. Tomas da onlarla birlikte-
di. Kapılar kapalıyken İsa gelip ortalarında durdu, "Size esenlik olsun" dedi.

²⁷ Sonra Tomas'a "parmağını uzat" dedi, "ellerime bak, elini uzat böğrüme koy,
mansız olma, imanlı ol" dedi.

²⁸ Tomas, o'na; "Rabbim ve Tanrım" diye cevap verdi.

²⁹ İsa ona; "Beni gördüğün için mi iman ettin? Görmeden iman edenlere ne mut-
lu" dedi (Yuhanna İncili 20. Bölüm 24-29. Ayetler) (Çeviren).

eseri ya da neticesidirler. Buna rağmen bilim, "Bilimsel Metot" olarak isimlendirdiği, başından sonuna kadar, her şeyiyle tetkik, keşif, araştırmaya, somut delillere ve tecrübe edilebilen şeylere dayalı olan yöntemlerinin sarsılmasından ya da zarar görmesinden korktuğu için bu katkıları itiraf etmekten çekinir, çok zaman da bu katkıları inkar eder.

Bilimin bugünkü medeniyete kesin üstünlüğünü itiraf ettiğinde, onun tamamıyla masum olduğunu ya da insanlığı en geniş ve gerçek hürriyetlerin kaynağı olan yüce bilgiye ve ideal sisteme (el-Medinetü-l Fâzıla) ulaştırabileceğini itiraf etmiş olmuyorum. Kastettiğim bilgi, her şeyi kuşatan ve her şeye gücü yeten bilgidir. İnsanın hedefi, kendisini bütün kayıt ve bağlarından kurtarıp, hürriyetine kavuşturan kudretli yaratıcısının bilgisini örnek alan bir bilgiye ulaşmak olmalıdır. Eğer insanın böyle bir hedefi olmazsa varlığının ne değeri olur ve hayatı ne anlam ifade eder ki? Bu durumda var olmaması, var olmasından daha iyi olmaz mı?

Bilim, kendisi için ortaya koyduğu ve aşılması mümkün olmayan sınırları yalnızca tecrübe ve deneylerle belirler. Bu, yaratılıştaki somut olayların bir sonunun olmamasından dolayı böyledir. En önemli nokta şudur ki, somut olaylar aynı durumda kalmazlar yani değişmez değillerdir, tersine onlar devamlı değişim hâlinindedir. Herhangi bir durağanlık söz konusu değildir. Bu olaylar bir dönem hatta nesiller boyunca değişmeden, aynı hâlde kalsalar bile bu, sonsuza kadar aynı şekilde kalacaklarını göstermez. Arada bir durgunluk olsa bile, esas ve câri olan, bu durgunluk değil, değişim ve gelişimdir.

Bahsettiğimiz bu somut olayları inceleyen, onlardan sonuçlar çıkarmaya çalışan insana baktığımızda; onun da bir durumda sabit kalmadığını ve mütemadiyen değiştiğini görürüz. Eğer incelenen şey aynı durumda sabit kalmıyorsa -ki öyledir- ve inceleyen de sabitlik gibi bir özelliği yoksa -ki öyledir-, daha açık bir deyişle, inceleyen insan da, incelenen olaylar da sabit olmayıp sürekli değişiyorlarsa bunlardan çıkan sonuçlar nasıl sabit ve

değişmez olabilir? Fakat gerçekler olduğunda duygulan, zihninde canlan, şüphe ve kuşanulan. Fakat bu izafi ve sub mekanı kuşatan üstün da geçerli olan bu mu tamaz. Bilim, bütün yal hakikati idrak ed ima kısır, küt, ağır.

Bilim, son çağlar rak isimlendirilen y bu yolda harcamış dev gibi adımlar at

"Ruh" olarak is veya kötü, olumlu mıdır. Çünkü ruh olmadığı gibi son lerle ruha ulaşıl düşünsel dengel konusunda yete saymaktan kaç ferleriyle sarho li ve üstün güç Bilim ile din ar nak noktası iş

Günümüzde fetme konusu

Bilim, uzu rilen tek ve e bilmektedir.

5- Aslında, gen da çatışma yola benzeri yanlış a

değişmez olabilir? Fakat çıkanları bu sonuçların görece (izafi) gerçekler olduğunda hiç şüphe yoktur. Zaten her insanın his ve duyguları, zihninde canlandırdıkları, hayalleri, rüyaları, düşleri, şüphe ve kuruntuları kendisi için nisbi (subjektif) gerçeklerdir. Fakat bu izafi ve subjektif gerçeklerin ötesinde, her zaman ve mekânı kuşatan üstün bir gerçeklik vardır. Her zaman ve mekânda geçerli olan bu mutlak hakikati hiçbir zaman ve mekân kuşatamaz. Bilim, bütün gerçeklerin özü, anası ve esası olan bu mutlak hakikati idrak edip anlamada ve gerçekliğini kavramada da-
nma kısıt, küt, ağır, yetersiz, çaresiz ve aciz kalmıştır.

Bilim, son çağlarda bütün imkan ve gayretlerini, "madde" olarak isimlendirilen şeyin sırnı çözmeye adanmış ve bütün gücünü bu yolda harcamıştır. Bu konuda büyük ilerlemeler kaydetmiş, dev gibi adımlar atmıştır.

"Ruh" olarak isimlendirdiğimiz şey konusunda ise bilimin, iyi veya kötü, olumlu veya olumsuz hiçbir gayreti ve girişimi olmamıştır. Çünkü ruh, duyu organlarıyla hissedilebilen somut bir şey olmadığı gibi somut deneylere de boyun eğmez. Somut deneylerle ruha ulaşılamaz. Bilim coşkusu ve sarhoşluğunun, fikrî ve düşünsel dengelerini bozmadığı bilim adamları, ruhu ispat etme konusunda yetersizlik ve acizyetlerini itiraf etmekte ve ruhu yok saymaktan kaçınmaktadırlar. Fakat modern bilimin başarı ve zaferleriyle sarhoş olmuş bazıları, ruhu ve ona nispet edilen gizemli ve üstün güçleri inkar edip yok saymakta tereddüt etmiyorlar. Bilim ile din arasında varolan bütün ihtilaf ve problemlerin kaynak noktası işte burasıdır.⁵

Günümüzde, maddenin sırlarını araştırma, öğrenme ve keşfetme konusunda bilim, nerelere ulaşmıştır?

Bilim, uzun zamandan beri maddenin, atom olarak isimlendirilen tek ve eşsiz bir özden -cevherden- oluştuğunu kesin olarak bilmektedir. Yine bilim, maddenin bütün sırlarının, çekirdeğinde

5- Aslında, gerçek din ile bilim arasında herhangi bir ihtilaf, problem, çelişme ya da çatışma yoktur. Olduğu söylenen veya iddia edilen ihtilaf ve problemler bu ve benzeri yanlış anlayışlardan kaynaklanmaktadır (Çeviren)

gizli olduğunu da bilmektedir. Eğer o çekirdeğe inebilmek mümkün olabilse maddenin bütün gizemleri çözülebilecek ve bütün sırları elde edilebilecektir⁶. Bu yüzden bilim, atomu parçalayabilmenin yollarını aramakta idi. Son zamanlarda "esir"⁷ maddesinin belini kıran, onu darmadağın eden o muhteşem gürültü, bilimin arzu ettiği bu hedefine ulaştığının bir habercisi ve müjdecisi olmuştur. Gerçekten de bilim, atomu parçalamayı başarmıştır.

Acaba, parçalanmanın sonunda maddenin çekirdeğinde ne bulunmuştur? Bilim, maddenin çekirdeğinde elektrik yüklü küçük zerreler buldu ve onları elektron, proton ve nötron olarak isimlendirdi. Ayrıca orada, bu küçük zerreleri sıkı sıkıya birbirine bağlayan korkunç ve ürkütücü bir güç buldu. Bu güç, bütün bir dünyayı mahvedebileceği gibi, güzel ve hayırlı bir şekilde kullanılırsa yepyeni imkanlar oluşturabilirdi.

Elektron, proton ve nötronlar gerçekte nedirler ve hakikatları nasıldır? Niçin birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır? Niçin bir atom bir başkasıyla, sonra bir başkasıyla, daha sonra başkalarıyla birleşir de bu birleşmelerden kainatı dolduran ve hiçbirisi bir diğerine tamamen benzemeyen ilginç ve enteresan varlıklar meydana gelir? Bu birleşmelerden o kadar değişik varlıklar meydana gelir ki onların şekillerini, renklerini ve hareketlerini ne akıl idrak edebilir ne de hayal kavrayabilir. Sonra bu atomlar niçin ve nasıl birleşirler? Bu birleşmelerden, hissetmeyen ve hareket etmeyen koca koca dağlar oluşuyor. Başka bir tarafa bakıyorsun yine aynı birleşmelerden gözün bile göremediği, buna rağmen hissedilen, hareket eden ve kendi kendisini yenileyebilen canlı hücreler oluşuyor.

6- Ya da öyle zannedilmektedir. Maddeyi oluşturan atomlardır. Atomları da elektron, proton ve nötronlar oluşturmaktadır. Peki, elektron, proton ve nötronlar neden oluşmaktadır? Onları oluşturan şey neden oluşmaktadır? Kainatta böylesine bir sonsuzluk sürüp gitmektedir. Çözülen her soru, yeni soruları gündeme getirmekte ve bu devran böylesine sürüp gitmektedir (Çeviren).

7- Esir. Kainatta bizim boşluk olarak nitelendirdiğimiz alanı, atomda da, çekirdekteki elektron, proton ve nötronların arasındaki boşluğu doldurduğu kabul edilen madde. Buna göre kainatta hiçbir boşluk yoktur. Boşluk olarak kabul edilen bütün alanlar "Esir" olarak isimlendirilen bu madde ile doldurulmuştur (Çeviren).

Atomlar, bir araya gelip gözünü koruyan göz kapakları gibi biri akıl-sır emeyen ve konuşma, tat alma duyularını nasıl oluşturuyor anlayışları, hafızaları, halleri, sevinçleri, üzüntüleri, şama arzularını nasıl oluşturuyorlar, evleniyorlar, yiyorlar, kızıyorlar, nefret ediyorlar! Nasıl! Nasıl! Nasıl!

Canlı olarak nitelenen atomları nasıl ve niçin oluşturuyorlar? Atomların beslenmesi nedir. Yiyip içen atomlar nasıl ulaşır duruyor. Bu nasıl oluyor? Kuvveti tükenmiyor, yeniliyor, nefesleri yok, bağlanıyorlar çözülüyorlar.

Bu, büyüyüp giden nedir?

Hayatın ve ölümün

Atomlar, gözle görülmez güçlerle birleştirilerek onlardan daha güçlü olan bu güç nedir? Atomlar, ne zerrelerdir, ne yapıtlardır, ne güç, yapıtlarını nasıl oluşturuyorlar, nasıl olarak mı yapıp yaratıyor? Ya da yaratıyor? Ya da yaratmadığı ve tayin ettiği, uzak olması mümkün, akli yaratması, kâh olsa işitmeyi ya

Atomlar, bir araya gelip nasıl insanı oluşturuyor? Gören gözü, işiten kulak, dokunmaya duyan el, dokunmayan göz kapagını, göz kapagını koruyan kirpikleri, her şeyi akıl-sar etmeyen ve başlı başına birer sistem olan ısıtma, do-
kuma, tat alma duyularını, solunum, sindirim ve hareket sistem-
lerini nasıl oluşturuyor bu atomlar? Yine fikirleri, düşünceleri,
umutları, hafızaları, hatırlamaları, zanları, kuruntular, tereddüt-
leri, sevinçleri, üzüntüleri, gözyaşlarını, kahkahaları ve ebedi ya-
şama arzusunu nasıl oluşturuyorlar? İnsanlar nasıl erkek ve kadın
oluyorlar, evleniyorlar, nesillerini sürdürüyorlar, birbirlerini sevi-
yorlar, kızyorlar, nefret ediyorlar? Bütün bunlar nasıl oluyor! Na-
sıl! Nasıl! Nasıl!

Canlı olarak nitelendirdiğimiz vücutlardaki atomlar, başka
atomları nasıl ve niçin gıda olarak yiyorlar da büyüdükçe büyü-
yorlar? Atomların besinleri yine kendileridir yani başka atomlar-
dır. Yiyip içen atomların büyümeleri, çok geçmeden bir sınıra
ulaşıp duruyor. Bu noktadan sonra, artık her şey tersine dönme-
ye, kuvveti tükenmeye başlıyor, hareketleri yavaşlayıp durgunla-
yor, nefesleri yok olmaya yüz tutuyor, atomlarının arasındaki
bağlantılar çözülüyor.

Bu, büyüyüp gelişmenin, sonra da çözülüp dağılmanın sırrı
nedir?

Hayatın ve ölümün sırrı nedir?

Atomlar, gözle görülemedikleri hâlde, bir araya toplayıp bir-
leştirerek onlardan elle tutulur, gözle görülür somut şeyler yara-
tan bu güç nedir? Eğer o olmasaydı, ne atomların çekirdekleri, ne
atomlar, ne zerrecikler, ne de kainat olurdu. Kendisini göreme-
diğimiz hâlde nasıl oluyor da yaptıklarını görebiliyoruz? Acaba O
güç, yaptıklarını ya da yarattıklarını bilinçli ve bir amaca yönelik
olarak mı yapıp yaratıyor, yoksa rastgele ve amaçsız olarak mı ya-
pıp yaratıyor? Ya da yarattığı her şeye bir hedef, bir amaç göster-
diği ve tayin ettiği hâlde, kendisinin bütün hedef ve amaçlardan
uzak olması mümkün müdür? Veya o gücün kendisi akılsız olsa
aklı yaratması, kendisi kör olsa görmeyi yaratması, kendisi sağır
olsa işitmeyi yaratması, kendisi hareketsiz olsa hareketi yaratma-

si, hayattan yoksun olsa, hayatı yaratması akla uygun mudur ya da mümkün müdür?

Bu ve bunun gibi sorular karşısında bilimin akli kanşımı, dudakları mühürlenmiş, elleri kelepçelenmiş, ayakları prangalanmış ve öylece kalakalmıştır.

Bütün evreni yaratıp içine derinlemesine ve en ince noktaya kadar nüfuz eden, kainatı ve içindeki yaratıkları düzenleyip kanunlar koyan, evren ya da kozmos dediğimiz şu âleme hareketini verip onu bir hedefe yönlendiren işte bu sonsuz güçtür. Bu sonsuz güç, neden akıllı, basiretli, ileri görüşlü ve bir amaç sahibi olmasın? Bizse kısacık, sınırlı ve aciz aklımızla O'nun akli- ni yargılamaya ve mahkum etmeye, ileriye göremeyen bulanık basiretimizle O'nun basiretini ölçüp kıyaslamaya, sınırlı ve kısır hedefimizle O'nun sınırsız hedeflerini sınırlandırmaya ve küçültmeye çalışmıyor muyuz?

Akıllı, basiretli, sınırsız hedefleri olan, her şeyi avucunda tutan, kainatta bulunan her şeyi yoktan var eden, her şeye gücü yeten, evrenin ve evrende bulunan her şeyin yaratıcısıdır bu güç. Benim ruhum, senin ruhun, göklerde ve yeryüzünde görünen ve görünmeyen her şeyin ruhu, niçin sınırsız güç sahibi ezeli ve ebedî olan bu ruhun bir görüntüsü olmasın ki?

Mutlak güç ve kudret O'ndadır, malda, parada, zenginlikte, silahta ve iktidarda değil.

Yücelik ve şeref O'ndandır, herhangi bir ırkta, memlekette ya da vatanda değil.

Gerçek ışık, nur ve aydınlık O'ndandır, bilimde ve araştırmalarda değil.

Gerçek yaşam ve hüriyetin kaynağı O'dur, kanunlar ve araştırmalar değil.

İbadet edilmeye layık olan sadece bu tek ve yüce Ruh'tur, bu yüzden yalnızca O'na ibadet edin. Secde edilmeye ve tazime gerçekten layık olan O'dur, bunun için sadece O'na secde edin ve sadece O'nu tazim edin. Çünkü sizler yalnızca O'nun sayesinde

de yaşıyor ve hareket ediyorsunuz sadece O'nun sayesinde.

İçinde yaşadığımız ve bildiğimiz her şeyin ilginçliği, fakat onun ilginçliği büyük olmasından, devamlı kıl olup barmeyen güneşler hiç durup dinlenmeden kuan bile sapmadan hedeflere yahut yıldızlarından kayımayacak kadar çok olan dizleri yoktan var edip kıkadar çok yol, yönünge lanmaktadır.

Üzerinde yaşadığımız onun ilginçliği dağların manlarından, denizlerin büyüleyici güzellikteki madenlerinden, ateş pıduran sayısız renk ve şütlülerden ve acayip hağı, atomları toplayıp bleri, çukurları ve ma peş peşe geceyi ve gvar eden, dünyanın yüzeyini de hayatın orada bitki ve hayva kudretten kaynaklı.

Nihayet, insan da nifi imkansız güzellicek derecedeki incilginçliği, her türlü kaynaklanmıyor. O lugu da değildir. İrni aşan, daha ötele

de yaşıyor ve hareket ediyorsunuz. Gerçek hürriyet ve iktidarlarmız sadece O'nun sayesinde.

İçinde yaşadığımız ve bir parçası olduğumuz şu kainat ne kadar ilginçtir! Fakat onun ilginçliği, ölçülemeyecek kadar geniş ve büyük olmasından, devamlı yanarak ışık ve ısı saçtıkları hâlde kül olup bitmeyen güneşlerinden, yavaş ya da hızlı hareketlerle hiç durup dinlenmeden kendilerine çizilen yörüngelerinden bir an bile sapmadan hedeflerine doğru akıp giden gezegenlerinden yahut yıldızlarından kaynaklanmıyor. Kainatın ilginçliği, sayılamayacak kadar çok olan bütün bu güneşleri, gezegenleri ve yıldızları yoktan var edip kainata saçan, onlara yine sayılamayacak kadar çok yol, yörünge ve hedef tayin eden kudretten kaynaklanmaktadır.

Üzerinde yaşadığımız şu yeryüzü de ne kadar ilginçtir! Fakat onun ilginçliği dağlarından, çukurlarından, mağaralarından, ormanlarından, denizlerinden, gecelerinden ve gündüzlerinden, büyüleyici güzellikteki mevsimlerinden, derinliklerindeki erimiş madenlerinden, ateş püskürten yanardağlarından, yüzeyini dolduran sayısız renk ve şekilden ya da atmosferini dolduran gürültülerden ve acayip hadiselerden kaynaklanmıyor. Onun ilginçliği, atomları toplayıp bir araya getirerek onlardan dağları ve tepeleri, çukurları ve mağaraları, ormanları ve denizleri oluşturan, peş peşe geceyi ve gündüzü, birbirlerini takip eden mevsimleri var eden, dünyanın içini erimiş madenler ve ateşlerle dolduran, yüzeyini de hayatın oluşması ve devamına uygun hale getiren, orada bitki ve hayvan türlerini, nihayet de insanı yaratan O yüce kudretten kaynaklanmaktadır.

Nihayet, insan da ne kadar ilginçtir! Ancak onun ilginçliği, tairifi imkansız güzelliklerle dolu olan bedeninden ve hayret edilecek derecedeki ince anlayışından kaynaklanmamaktadır. Onun ilginçliği, her türlü kuvvetin ve sihrin üzerinde olan aklından da kaynaklanmıyor. Onun ilginçliğinin nedeni, hayallerinin sonsuzluğu da değildir. İnsanı ilginç kılan, bedenini, aklını ve hayallerini aşan, daha ötelere uzanan ve bunların hepsinden önce gelen

arzulanır. Arzular o kadar sınırsız, şiddetli ve doyumsuzdur ki, hayatı istediği şekilde yönlendirip ona dilediğince tasarruf eden mutlak kudret gibi, hayata tasarruf edene kadar akıl ve ruh ne durgunlaşıp sükuna erecek ne de bir yerde karar kılacaktır. Arzular, hayata hükmetmeyi, onu dilediği zamanda ve dilediği şekilde toplamayı ve dağıtmayı istemektedir. O, bunu başarabildiği takdirde büyümeden sonra bir çözülme olmayacaktır, doğumu takip eden ölüm, yükselişten sonra düşüş, dinlenmeden sonra yorgunluk olmayacaktır. Böylece varlık, varlığın sebebi ve hayat, hayatın yaratıcısı olacaktır. Bütün bunlar, insan için neden gerçek olmasın? İnsanoglu da bu kapsamlı ve mukaddes hayatın yaratıcısı olacaktır. Bütün bunlar, insan için neden gerçek olmasın? İnsanoglu da bu kapsamlı ve mukaddes hayatın mukaddes bir tohumu değil midir?

İnsanlığın bize emanet ettiği miras, bütün güzellikleri, haşmeti ve azametiyle önümüzde dururken bizler putlara ibadete yöneliyoruz. Bu putların insan karşısındaki değeri, insanın vücudundan dışarı attığı ter, sümük, idrar gibi salgıları mesabesindedir. Biz bu putlar için ve yeryüzünün bize sunduğu nimetler uğrunda didişip duruyoruz. Halbuki bu dünya, mirasımıza giden yolda uğradığımız duraktan başka bir şey değil.

Kalbimizde Allah'ın verdiği güç olması gerekirken mal, para, servet, iktidar, silah, kamuoyu, medya ve bilim gibi güçlerin önünde eğilmek, milliyetçilik gibi duygu ve düşüncelerden yücelik ve şeref aramak ne büyük cehalet, ne büyük gaflet, ne büyük aymazlıktır!

Geçmiş ve geleceği avucumuzun içine alıp, ayaklarımızı kirletecek tozlardan kaçınarak, mirasımıza doğru el ele, kol kola, omuz omuza yürümek bizim için ne büyük bir yücelik ve ne büyük bir şereftir. Bu tozlar, emin adımlarla yürüdüğümüz mirasımızı ne örtebilecek ne de kirletebilecektir. Biz, mirasımıza ulaşacağımızdan eminiz. Her türlü bağımızı çözüp bizi özgürleştirecek bilgi ve her şeye anlam kazandıran özgürlük ve hümiyet bizim hakkımızdır.

Onları putlara ve taşlara ibadet etmeye yöneltten sebep şu oldu:

Geçici bir süre için bile olsa Mekke'den ayrılmak isteyen bir kimse, yanına Mekke'den bir taş almaksızın oradan uzaklaşmazdı. Mekke dışına yolculuğa çıkan kimse hem Mekke'ye ve Kâbe'ye olan saygısını ve derin bağlılığını göstermek, hem de bu bölgeye olan özlemini gidermek için yanında oraya ait bir taş götürürdü. Konakladıkları her yerde o taşı çıkarıp yere koyarlar ve aynı Kâbe'yi tavaf ettikleri gibi onun etrafında dönüp tavaf ederlerdi. Böylece hem Kâbe'ye ve Mekke'ye olan özlemlerini gideriyorlar, hem de bunun kendilerine uğur getireceğini umuyorlardı. Aynı zamanda Kâbe'ye ve Mekke'ye olan saygıları ve tazimleri devam ediyordu. İbrahim ve İsmail (A.S.)'den öğrendikleri gibi Kâbe'yi haccediyorlar ve umre yapıyorlardı.

İnsanlık tarihi boyunca, kesintisiz bir şekilde varlığını sürdürmüş olan putların bir kısmı çok eskilere kadar uzanmakta olup nesilden nesile miras kalmakta, diğer bir kısmı ise konjonktür icabı ortaya çıkarılmaktadır. Bunlardan bazılarına hemen hemen bütün insanlık kulluk ederken, bazılarına ise yalnızca bir grup insan kulluk etmektedir. Putların, parçalanıp darmadağın edildikleri ve tozlarının havaya savrulduğu dönemlerde putperestlik düşüncesinin de yıkılıp yok edildiğini zannedenler büyük bir yanılgı içindedirler. Çünkü putperestlik, maddî boyutun düşünceye etki etmesi biçiminde değil, düşünce boyutunun maddeyi üretmesi şeklinde tezahür etmektedir.

PDF Paylaşım Kütüphanesi

